

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Veronika Beštová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav světových dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Beštová

Irská emigrace ve střední Evropě a rod Taaffe

The irish Emigration in the Middle Europa and the Family of Taaffe

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D za cenné rady, veškerou pomoc, nesmírnou trpělivost a čas v průběhu vzniku této práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Veronika Beštová

Abstrakt

Práce je zaměřena na osudy irské emigrace do střední Evropy (Habsburské monarchie) během 16. a 17. století a její další osudy v tomto regionu. Zvláštní pozornost je věnována rodu hrabat Taaffe, kteří zejména v 19. století významně ovlivňovali politické dění v Rakouském císařství.

Irskou emigraci v 17. a v 18. století lze rozdělit do třech zásadních vln. První z nich zasáhla Irsko po porážce ulsterských povstalců u Kinsale. Místní elity nebyly ochotny přijmout podřízené postavení a tak čtyři roky po podpisu tzv. mellifontské smlouvy odešlo 30. září 1607 více než devadesát pro Ulstr nejdůležitějších šlechticů do exilu. Tento „útěk hrabat“ měl pro Irsko dalekosáhlé následky a výrazně přispěl k realizaci anglických plánů. Druhá a nejrozsáhlejší emigrace potkala Irsko po uzavření příměří v Kilkenny v květnu 1652, tedy za éry Olivera Cromwela. V pořadí třetí emigrační vlnu pak zapříčinilo vítězství Viléma Oranžského nad Jakubem II. v bitvách u Boyne 1690 a u Aughrimu roku 1691.

Nejvíce irských emigrantů se uchýlovalo na území katolických mocností, zejména Španělska, Francie a Rakouska. Lze je zhruba rozdělit do tří skupin. Předně to byli katoličtí kněží, hlavně členové řádu františkánů. Dále to byli zejména majetnější Irové hledající obživu ve vojsku a v neposlední řadě studenti.

Politické dění v Rakouském císařství výrazně ovlivnil irský rod Taaffe a jeho pro Habsburskou monarchii bezesporu nejvýznamnější příslušník rodu, hrabě Eduard, který po dobu 13 let zastával funkci rakouského ministerského předsedy.

Klíčová slova: Irsko, emigrace, Habsburská monarchie, církev, šlechta, Taaffe

Abstract

The work is focused on the fate of Irish emigration to Central Europe (the Habsburg monarchy) during the 16th and 17th centuries and its subsequent fate in this region. Particular attention is paid to the family of the Counts Taaffe, who especially in the 19th century significantly influenced politics in the Austrian Empire. Irish emigration in the 17th and 18th century can be divided into three major waves. The first hit after the defeat of Ireland Ulster insurgents in Kinsale. Local elites were not willing to accept a subordinate position and four years after the signing of. Mellifontské contract went 30 September 1607 more than ninety Ulstr for the most important nobles in exile. This "escape poke" had far-reaching consequences for Ireland and has contributed greatly to the realization of England's plans. The second and most extensive emigration met Ireland after the Armistice in Kilkenny in May 1652, ie during the era of Oliver Cromwel. The third wave of emigration then caused the victory of William of Orange over James II. in the battle of the Boyne in 1690 and Aughrimu the 1691.

Most Irish emigrants resorted to the Catholic powers, particularly Spain, France and Austria. They can be roughly divided into three groups. First it was the Catholic priests, mainly members of the Franciscan order. Furthermore, it was mainly the wealthy Irish seeking sustenance in the army, and finally students. Political events in the Austrian Empire greatly influenced the Irish Taaffe and his family for the Habsburg monarchy without a doubt the most important member of the family, Count Eduard, who for 13 years held the office of the Austrian Prime Minister.

Keywords: Ireland, emigration, Habsburg monarchy, church, nobility, Taaffe

OBSAH

Úvod.....	8
Irská emigrace do střední Evropy	
1.1. Irsko versus Anglie.....	14
1.2. Irská emigrace do střední Evropy	20
1.2.1. Hyberni.....	20
1.2.2. Vojáci.....	33
1.2.3. Lékaři.....	35
Irská šlechta a rod Taaffe	
3.1. Původ rodu Taaffe	37
3.2. Taaffové v císařských službách	47
3.3. Na vrcholu rodové slávy: Hrabě Eduard Taaffe	62
3.4. Poslední Taaffeové.	71
3.5. Taaffovská panství v Čechách a ve Slezsku	75
3.5.1. Slezská panství.....	75
3.5.2. Panství v Čechách: hlavní rodové sídlo Nalžovy	79
Závěr	89
Prameny a literatura.....	93

Úvod

Od počátku 17. století se v Irsku prohlubovala etnická, náboženská a především politická nejednotnost. Situaci navíc komplikovala častá povstání (především zdejších katolíků) a rozsáhlá protestantská kolonizace severoirského území. V jejím důsledku se složení obyvatelstva v Irsku stalo ještě více heterogenním, což přispívalo k trvalému latentnímu napětí jak uvnitř irské společnosti, tak ve vztahu ostrova k Anglii.

Jedním z nejvýznamnějších mezníků v dějinách Irska byl rok 1603, kdy skotský král Jakub VI. vystřídal na anglickém trůně poslední Tudorovnu Alžbětu a navíc skončilo jedno z největších povstání, které Irsko poznalo. Po porážce ulsterských povstalců u Kinsale a následné kapitulaci u Mellifontu, ukončil Hugh O'Neill, hrabě z Tyrone podpisem mellifontské smlouvy tzv. devítiletou válku, podle níž se hrabata z Tyrone (O'Neill) a Tyrconnellu (O'Donnell) mohla vrátit na své statky. Místní elity však nebyly ochotny přijmout podřízené postavení a po čtyřech letech, 30. září 1607, odešlo více než devadesát nejmajetnějších a pro Ulster nejdůležitějších šlechticů do exilu. Tento „útěk hrabat“ měl pro Irsko dalekosáhlé následky a výrazně přispěl k realizaci anglických plánů ve všech šesti postižených hrabstvích (Armaghu, Cavanu, Colerane, Donegalu, Fermanaghu a Tyrone). Největšího rozsahu doznala irská emigrace po příměří v Kilkenny v květnu 1652, tedy poté, co lord-protektor Oliver Cromwell brutálně potlačil další irskou vzpuru.

Dalším zlomem byla slavná revoluce roku 1688, která vynesla na anglický trůn Viléma Oranžského a Marii Stuartovnu. Boj o nadvládu mezi katolickými „Staroangličany“ a galskými Iry na straně jedné a protestantskými Angličany na straně druhé, završilo vítězství Viléma Oranžského nad Jakubem II. bitvami u Boyne 1690 a u Aughrimu roku 1691, které předznamenaly další velkou emigrační vlnu. Nejvíce irských emigrantů se pak uchýlovalo na území katolických mocností, hlavně Španělska, Francie a Rakouska. Zde pak více či méně významně zasáhli do dějin dané země.

Cílem předložené studie je zachycení osudů irské šlechtické emigrace v Habsburské monarchii, se zvláštní pozorností k rodu Taaffe, který se zřejmě

nejvýrazněji zapsal do dějin této říše. Práce je rozdělena do 3 a sebe navazujících kapitol. První je historickým exkurzem nezbytným pro pochopení dalšího vývoje vztahů mezi Anglií a Irskem. Zabývá se stručným přehledem historického formování anglo-irských vztahů a jejich významných mezníků do konce 18. století, čímž osvětluje příčiny irské emigrace. Nedílnou součástí této části je zachycení jednotlivých emigračních proudů a jejich časové upřesnění a proto se irské emigrace do střední Evropy dotýká pouze okrajově. Z přehledových studií, které jsem při psaní využila lze zmínit studii F. T. Moodyho *The Course of Irish History*, P. O'Farrella *England and Ireland since 1800*, J. Millera *Odložený zrod Leviatana* či přehledové práce O. F. Morgana (a kol.) *Dějiny Británie* a T. Jacksona *Dějiny Irska*. Z českých prací mohu zmínit především monografii M. Kováře *Stuartovská Anglie*, práci M. Kováře a S. Tumise *Zrození velmoci* či úžeji zaměřené I. Šlosarčíka *Politický systém Irska* a J. Franka *Konflikt v Severním Irsku*.

Druhá kapitola se již přímo věnuje irské emigraci. Tehdejší irské vystěhovalce dělí do třech skupin, z nichž vyzdvihuje členy misionářského řádu františkánů, v Čechách nazývaných hyberny, kteří se stali hlavní oporou irské emigrace, zakotvivší v habsburské monarchii. Opomenuti nejsou ani vojáci, sloužící v rakouské armádě a studenti spojení zejména s lékařskou fakultou pražské univerzity. Zde se opírám primárně o českojazyčnou literaturu, jako je rozsáhlá práce J. Pařeze a H. Kuchařové *Hyberni v Praze* a úžeji zaměřené studie L. Schmidta *Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století a Irští lékaři v Čechách*. Z přehledových prací lze jmenovat *Encyklopedii řádů a kongregací v českých zemích* M. Bubna či *Encyklopedii českých klášterů* autorů P. Vlčka, P. Sommera a D. Foltýna.

Stěžejní je třetí kapitola mé práce zabývající se osudem rodu hrabat Taaffe. Velšský rod Taaffe se v Irsku usídlil pravděpodobně za normanské invaze v druhé polovině 12. století. Velice úspěšně se etabloval v Ulsteru v hrabstvích Louth a Sligo, kde se již ve 13. století zmiňuje mezi nejvýznamnějšími rody. Odtud se jeho členové rozšířili i do dalších oblastí. Přes své katolické vyznání si v Irsku udrželi jistý politický a společenský vliv a to i v 17. a na počátku 18. století, tedy v dobách největšího útlaku Irů. Během 17. století dosáhli titulu vikomt Taaffe z Corenu, baron z Ballymote a hodnosti irských peerů. V druhé polovině 17. století potkáváme příslušníky tohoto rodu v Rakousku na vídeňském dvoře, kde v následujících stoletích vykonávali řadu významných státních a vojenských funkcí. V roce 1676 jim byl udělen Leopoldem I.

český inkolát a později, v roce 1758, Marii Terezií inkolát moravský. V roce 1839 získali Ludvík Patrik a jeho bratr František Xaver od Ferdinanda I. potvrzení svého hraběcího titulu v Rakousku.¹

Pro Rakouské císařství byl bezesporu nejvýznamnějším příslušníkem rodu hrabě Eduard, který po dobu třinácti let zastával funkci rakouského ministerského předsedy. A bezpochyby právě díky jeho politické kariéře se dnes můžeme zabývat genealogií toho rodu, protože to, co víme o jeho minulosti, pochází z větší části z pramenů a z historických prací, které shromáždili či iniciovali sami Taaffové, aby prokázali starobylost a význam svého rodu v době, kdy se začala rýsovat Eduardova slibná kariéra ve službách rakouského císařství. Ve své práci se věnuji nejen osudu rodů a jednotlivců, ale snažím se také o zachycení každodenního života těchto osob, zmapování jejich majetkového zázemí a osudu po zániku rakousko-uherské monarchie roku 1918.

Pro sestavení genealogie rodu byla zásadní práce K. Taaffeho *Memoirs of the family of Taaffe*, následně upravený a rozšířený německý překlad *Genealogie der Grafen Taaffe* či známý almanach J. Lodge *The Peerage of Ireland or a genealogical History of the present Nobility of that Kingdom*. Podrobně se rodinou zabývá i C. von Wurzbach XLII. díle své monumentální práce *Lexikon des Kaiserthums Österreich*. K samotnému rakouskému ministerskému předsedovi Eduardovi Taaffem pak vznikla řada studií, ze který lze jmenovat např. klasické práce G. Becka *Die Persönlichkeit des Grafen Eduard Taaffe* či W. Knara *Das Ministerium des Grafen Taaffe und die soziale Frage*. Šířeji se tímto problémem zabývá i rozsáhlá monografie O. Urbana *Česká společnost 1848 – 1918* či A. J. P. Taylora *Poslední století habsburské monarchie*.

Z nevydaných pramenů bylo k této části využito fondů vídeňského *Haus-, Hof- und Staatsarchiv*, konkrétně fondů Familienarchiv Taaffe a kartonů Nr. 1 (Taaffe 1652 – 1830), Nr. 13 (Böhmische Akten 1793 – 1856), Nr. 14 (Genealogische Forschungen 1676 – 1874) a Nr. 15 (Schloss Ellischau 1843 – 1847). Orientace v těchto materiálech je ovšem z důvodu buď chybějícího či nedostatečně zpracovaného inventáře jen obtížná.

¹ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 3 – 5.

Irská emigrace do střední Evropy

1. 1. Irsko versus Anglie

Již během středověku si Angličané s Iry k sobě utvářeli převážně záporný vztah negativně ovlivňovaný houževnatě udržovanými stereotypy, jejichž rezidua částečně přežívají dodnes. Nepřátelský střet dvou rozdílných kultur, kdy anglonormanská představovala relativně vyspělý a bohatý stát a irská keltskou kmenovou mobilní společnost, zapříčinil jejich vzájemné nepochopení a neschopnost akceptovat odlišnosti druhé strany. Angličané vnímali Irsko jako zaostalou zemi, jejíž domorodci si spojovali s představou polodivokých barbarských bytostí bez zájmu o kultivaci mravů a výdobytky civilizace. Tato představa jim pak v mnoha ohledech sloužila jako morální ospravedlnění jejich snahy o dobytí irské půdy a ovládnutí pohanských „necivilizovaných“ Keltů. Pohled na Iry jako na podřadné a nižší bytosti se pak stal nejvýznamnějším determinantem jejich vzájemného vztahu a to ve všech obdobích „soužití“.

Významnou roli při utváření anglo-irských vztahů sehrál také fakt, že se Anglonormanům nikdy nepodařilo dobít Irsko celé. Specifická irská krajina napomohla původnímu keltskému obyvatelstvu uprchnout a ukrýt se v okrajových, špatně dostupných místech, kde přečkávalo dobu největšího tlaku útočníků. Tato skutečnost umožnila zachování irské keltské kultury a později i náboženské odlišnosti.²

Iniciátorem prvního pokusu o získání politické moci nad územím celého Irska byl irský klanový vůdce Diarmuid MacMurrough. Ten roku 1169 po vyvrcholení vnitroirských dynastických sporů uprchl do Anglie na dvůr Jindřicha II., kde žádal o spojenectví. Jindřich II. se rozhodl s Diarmuidem spolupracovat a získat tak část irského území. Anglo-normanský vpád se stal akcí poměrně úzké skupiny normanské šlechty, která se chtěla obohatit o majetek.³ Nelze ho tedy označit za systematický plán na obsazení celého ostrova. Anglo-normanská šlechta, pro kterou se později vžil název „Old English“ (dále Staroangličané) obsadila města Waterford, Wexford a

² O'FARELL, P.: England and Ireland since 1800, London 1975, s. 1.

³ ŠLOSARČÍK, I.: Politický systém Irska. Praha 2007, s. 12.

Dublin. Postupem času se asimilovala s místním obyvatelstvem a vzájemnými sňatky (mezi Iry a Staroangličany) se pak vytvořila nová generace potomků, kteří byli vychováni v irském prostředí. Snahy Staroangličanů se příliš nelišily od aktivit původní irské šlechty – rozdíl mezi nimi a tradiční irskou šlechtou byl z hlediska krále ironicky popsán jako „rozlišování mezi rebely vůči králi a královými nepřáteli.“⁴

Oblast moci vlivu anglického krále se omezila na území kolem Dublinu, které bylo obeháno kolovou hradbou tzv. „Pale“.⁵ Na území mimo hradby měl Jindřich II. jen velmi malý vliv. Zvyky, jazyk i klanová zřízení zde fungovala nikoliv podle anglických zákonů, ale podle nepsaného irského práva (Brehon Law), které vycházelo z principu pouhého doživotního vlastnictví nemovitostí, kdy po smrti šlechtice, rozhodovali o jeho nástupci přední členové klanu.⁶ Anglo-normanští a irští šlechtici tak žili v podstatě nezávisle na moci Palu a anglického krále. Samotná kolonizace tedy neměla na vzájemné vztahy mezi Iry a Angličany velký vliv. Hlavním problémem se staly oficiální dokumenty občanských a církevních zákonodárců, které oboustrannou národnostní nenávist uměle vyprovokovaly.⁷ Jedná se například o Kilkennyjská statuta z roku 1367, která podněcovala k národnostní diskriminaci tím, že zakazovala Angličanům vzájemné sňatky s Iry, přijímání irských jmen, oděvů, zvyků a řeči. Dále varovala před přijímáním či akceptováním „Brehon Law“ a přechováváním irských potulných pěvců a básníků. Celkem obsahovala 36 nařízení, ale parlament v té době neměl moc, aby si vynutil jejich přísné dodržování.⁸

S nástupem rodu Tudorovců na anglický trůn roku 1485 se radikálně změnil politický systém Anglie. Jindřich VII. zahájil novou politiku centralizované královské moci, jejímž cílem bylo oslabit moc šlechtických feudálů a nastolení absolutní monarchie. V této politice pokračoval i jeho syn Jindřich VIII., který se stal v Anglii klíčovou postavou církevní reformace. Roku 1533 prohlásil anglikánskou církev za nezávislou na Římu a sám se na místo papeže postavil do jejího čela.⁹ Následná exkomunikace a vlna pobouření u mnoha katolických evropských panovníků přiměla

⁴ Cit. dle.: TAMTÉŽ, s. 17.

⁵ Na území „Pale“ žili výhradně Angličané řídicí se anglickým právem. Král dosadil do vedoucí funkce svého vyslance a povolil vytvořit parlament podle anglického vzoru. JACKSON, T. A.: Dějiny Irska. Praha, 1951, s. 20 – 21.

⁶ TAMTÉŽ, s. 21 – 22.

⁷ Dostupné: <http://www.archive.org/search.php?query=creator%3A%22Ardill%2C%20John%20Roche%22>.

⁸ Dokument dostupný na: <http://www.ucc.ie/celt/published/T300001001/index.html>.

⁹ JACKSON, T. A.: Dějiny Irska. Praha 1951, s. 36.

Jindřicha VIII. k rozhodnutí upevnění moci v Irsku. Katolické Irsko se totiž jevilo jako strategické místo k dobytí Anglie. V letech 1536-1537 došlo v Irsku k uzákonění anglikánské církve, což mělo za následek pronásledování protestujících katolických duchovních a rušení klášterů.¹⁰ Z důvodu náboženské diskriminace, ale také z důvodu násilného vnucování anglických zákonů, se irská šlechta obrátila s prosbou o pomoc na papeže Řehoře XIII., který zorganizoval první výpravu do Irska za účelem jeho rekatolizace. Papež doufal v podporu španělského krále Filipa II., ten však nakonec misi nepodpořil a ta se tak stala neúspěšnou.¹¹

V podvědomí Angličana se pak i nadále udržoval obraz Ira jako nebezpečného papežence, který pod rouškou zdánlivé loajality k anglické koruně spřádá plány na katolické spiknutí a neustále se připravuje na vzpuru. Protiirská a od dob Jindřicha VIII. také protikatolická xenofobie byla utužována pamflety o domnělých i skutečných násilnostech páchaných irskými katolíky na osídlencích protestantského vyznání.¹²

Navíc se od počátku 17. století v Irsku prohlubovala etnická, náboženská a především politická nejednotnost. Nejpočetnější část irské populace stále tvořilo původní keltské etnikum, které bylo organizované převážně v klanech, používalo tradiční obyčejové právo a vyznávalo katolickou víru v předtridentské podobě. Druhou skupinou obyvatelstva byli již zmínění potomci anglosaských a normanských rodů nazývaní Staroangličané. Ti spolu s několika původními irskými rody ovládali jako nositelé stavovské moci místní správu.

Irové se opakovaně snažili o osvobození své země. Jindřich VIII. však jejich povstání vždy úspěšně potlačil a své postavení zde upevňoval kolonizací. Vyvlastněné katolické statky obsazoval anglickými protestanty. Katolíky postupně zbavoval většiny práv, čímž se z Irů stávali druhořadí občané. K dalšímu zhoršení vztahů pak došlo během vlády Alžběty I. Panovnice sice nadále nemohla v irských záležitostech rozhodovat zcela podle své vůle, ale podařilo se jí dostat pod svoji přímou kontrolu irskou tajnou radu a parlament.¹³ V této době irská šlechta (zejména v Ulsteru) využila

¹⁰ TAMTĚŽ.

¹¹ TAMTĚŽ.

¹² Jako příklad nám může posloužit popis jednoho z pamfletů uvedený v práci Jaroslava Millera. „V jednom z dobových pamfletů nazvaném *Ireland's Tragical tyranie*, líčí nešťastný otec v dopise svému bratrovi ukrutnosti spáchané vzbouřenými irskými katolíky na jeho dceři. Uvádí, že poté, co byla znásilněna, jí rebelové vyškubali vlasy, vyřízli jazyk a nakonec usekli jednu ruku.“ cit. Dle.: MILLER, J.: *Odložený zrod Leviatana*. Praha 2006, s. 188.

¹³ Od první poloviny 16. století anglické zájmy v Irsku zastupoval místokrál, který se snažil co nejvíce omezovat politickou moc katolických rodů. Navíc se Alžběta i její nástupce Jakub

Alžbětina sporu se španělským králem Filipem II. a nabídla mu irský trůn. Vzpoura však skončila porážkou nepočetné invazní španělské armády i ulsterských povstalců u Kinsale. Takzvanou devítiletou válku pak po irské kapitulaci u Mellifontu ukončil v roce 1603 vůdce povstání Hugh O'Neill, hrabě z Tyrone podpisem mellifontské smlouvy, podle níž se hrabata O'Neill z Tyrone a O'Donnell z Tyrconnellu mohla vrátit na své statky. Místní elity však nebyly ochotny přijmout podřízené postavení a po čtyřech letech, v září 1607, odešlo více než devadesát nejmajetnějších a pro Ulster nejdůležitějších šlechticů do exilu. Uprchlá hrabata a jejich společníci pak byli obviněni z vlastizrady a jejich půda byla zkonfiskována ve prospěch koruny. Tento „útěk hrabat“ měl pro Irsko dalekosáhlé následky a výrazně přispěl k realizaci anglických plánů ve všech šesti postižených hrabstvích (Armaghu, Cavanu, Colerane, Donegalu, Fermanaghu a Tyrone).¹⁴ Irská nelojalita k anglické Koruně byla dále potrestána částečnou okupací země. Ta sice na několik desetiletí utišila místní opozici, ale nevyřešila zásadní problémy, vyplývající ze začlenění Irska do ostrovního soustátí. Severoirská provincie Ulster za své vedoucí postavení v protianglické rebelii navíc zaplatila rozsáhlou kolonizací. Zkonfiskovanou půdu povstalců obsadili angličtí a skotští protestanté. Tak kolonizace a s ní spjaté postupné rozšiřování skotského vlivu v Ulsteru, v jehož důsledku se složení obyvatelstva v Irsku stalo ještě více různorodé, situaci v tomto ostrovním státě dále komplikovali.¹⁵

Mezi další významné mezníky v dějinách Irska patří rok 1603, kdy na anglický trůn usedl skotský král Jakub VI. a Stuartovci tak vystřídali u moci Tudorovce.¹⁶ Od samého počátku stuartovské vlády se vztahy s Irskem začaly opět prudce zhoršovat. Nespokojenost se dostavila i mezi Staroangličany, kteří přes své katolické vyznání zůstávali věrní anglické Koruně a protianglických revolt z let 1593 – 1603 se nezúčastnili. Jejich rozhořčení se dostavilo zejména díky anglickou vládou

snázili prosadit do irského parlamentu co nejvíce protestantů. Přesto byli oba panovníci velmi finančně závislí na irských a staroanglických rodech. Museli tedy tolerovat značnou regionální moc místní šlechty a s tím spojený většinový katolicismus. Irům navíc v této době napomáhala nedostatečně vyvinutá státní administrativa a značně omezená vojenská moc Koruny v Irsku. TAMTÉŽ, s. 190 – 192.

¹⁴ Mellifontská smlouva byla O'Neillem podepsána 30. března 1603. Alžběta I. se tedy svého vítězství nad Iry již nedožila. Viz.: MOODY, F.T.: *The Course of Irish History*. Dublin 1984, s. 188.

¹⁵ Po „útěku hrabat“ nastala rozsáhlá kolonizace Ulsterského hrabství. Irské obyvatelstvo zde mělo být usídleno v určitých okrajových oblastech, což mělo napomoci vzniku výhradně protestantských komunit. Kolonizace se rozběhla po roce 1609. Nedostavil se však dostatek kolonistů a tak se zamýšlená segregace irských katolíků neuskutečnila. TAMTÉŽ, s. 143 – 146.

¹⁶ Alžběta zemřela 24. března 1603. MAUROIS, A.: *Dějiny Anglie*. Praha 1995, s. 228.

podporované protestantské kolonizaci Irska a s ní spjaté destabilizaci společnosti.¹⁷ Na straně jedné stáli katolictví vyznávající Irové a Staroangličané a na straně druhé protestantští přistěhovalci tzv. Novoangličané se skotskými presbyteriány usídlujícími se nejvíce v Ulstru.¹⁸ Napětí mezi nimi zvyšovaly obavy z vyvrácení katolické církve a prosazení reformace. Navíc se katolíci oprávněně obávali o své pozemkové vlastnictví, které mohlo být z důvodů jejich vyznání právně zpochybněno a využito ve prospěch protestantských přistěhovalců.¹⁹ Zejména díky těmto důvodům měli Staroangličané propříště bojovat po boku irských katolíků.

Cestu k dalšímu irskému povstání v roce 1641 však zapříčinily události, které se odehrály až po roce 1625, tedy za vlády dalšího Stuartovce Karla I. Ten od Staroangličanů získal během válek se Španělskem a Francií značný finanční obnos ve formě dobrovolných subsidií. Za tuto podporu Staroangličanům mimo jiné přislíbil majestátem z roku 1628 prominutí takzvaných „náboženských“ pokut a právní zajištění jejich pozemkového majetku. K zlepšení vztahů mezi irskými katolíky a anglickými protestanty ale nedošlo. Naopak celá akce ještě přispěla ke zvýšení politického a náboženského napětí. Nejprve vyvolala obavy ze strany protestantů, nakonec však skončila rozhořčením katolíků. Karel I. zcela zklamal jejich naděje a po skončení války od dohody ustoupil. Nastalou situaci dostal za úkol vyřešit roku 1632 nově jmenovaný irský místodržící, Thomas Wentworth. Ačkoli se během jeho vlády irské hospodářství vzpamatovalo z propadu, dospěly v této době problémy Irska ke kritickému bodu. Wentworth si znepřátelil celé místní politické spektrum včetně protestantů. Jeho kolonizační politika posílila obavy u irské a staroanglické šlechty a Novoangličany si popudil obsazováním výnosných úřadů svými lidmi a kvalifikovanými úředníky.²⁰ Navíc se zde pokusil o prosazení laudiánské protireformace namířené zejména proti skotským presbyteriánům. Jejím důsledkem byl v letech 1638 –1640 nucený návrat mnoha Skotů do své bývalé vlasti. To

¹⁷ V prvních desetiletích 17. století přišlo jen do Ulstru zhruba 20 000 kolonistů (Angličanů a především Skotů). Ti převzali půdu po irských emigrantech. MOODY, F.T.: *The Course of Irish History*. Dublin 1984, s. 190 – 193.

¹⁸ Skotští presbyteriáni se začali jako nová skupina přistěhovalců v Irsku prosazovat během 17. století. Původně byli anglickou vládou podporováni jako nástroj pomocný k vyvrácení katolicismu. Za skotského povstání se však i oni stali pro Angličany nepohodlnou enklávou. MILLER, J.: *Odložený zrod Leviatana*. Praha 2006, s. 188 – 190.

¹⁹ MORGAN, O. F. a kol.: *Dějiny Británie*. Praha 1991, s. 280.

²⁰ Roku 1635 byla vyvlastněna část staroanglické půdy v Conachtu, na kterou měli přijít noví kolonisté. Stalo se tak na základě 300 let starých právních nároků anglické koruny. Viz.: FRANK, J.: *Irsko*. Praha 2006, s. 58. MOODY, F.T.: *The Course of Irish History*. Dublin 1984, s. 196.

zapříčinilo nedostatek pracovních sil, který se vzápětí projevil hospodářskými problémy na mnoha panstvích. Wentwortha nakonec o jeho pozici i život připravila právě vzpoura presbyteriánů proti králi ve Skotsku.²¹

Výše nastíněné události poukazují na spjatost irských politických dějin 17. století s událostmi v Anglii a Skotsku. Do historie Irska tak významně zasáhla i občanská válka mezi králem, parlamentem a Skoty, která vypukla v Anglii na počátku čtyřicátých let 17. století. Irové nyní již posílení katolickými Staroangličany a s podporou katolické církve využili mocenského vakua a opět se postavili proti Angličanům. Tentokrát však „ve jménu víry a krále“, od něhož očekávali politické ústupky. Povstalci v čele se sirem Phelimem O’Neillem nejprve získali kontrolu nad Ulsterem a dále pak postupovali na jih, až měli pod kontrolou většinu Irska. Na počátku června 1642 se irským katolíkům dokonce podařilo vytvořit revoluční vládu, tzv. Konfederaci z Kilkeny. Iluze povstalců měly ale brzy skončit. Roku 1649 rozhodl parlament o popravě Karla I. a do Irska vyslal armádu pod velením Olivera Cromwella, ta rebelující Iry v krátké době zpacifikovala.²² Následná právní a majetková eliminace katolické šlechty zapříčinila, že po příměří v Kilkenny, tedy již během Cromwellovy vlády, v květnu 1652 doznala irská emigrace největšího rozsahu v dějinách Irska.²³

Naděje na navrácení majetku a obnovu náboženské svobody svítla irským katolíkům po pádu anglické republiky a opětovné restauraci monarchie roku 1660. Většinu emigrantů, kteří se vrátili zpět do své vlasti, však čekalo zklamání. Z původních tří pětín z celkové rozlohy irské zemědělské půdy, která se před rokem 1641 nacházela v rukou katolíků, byla restituována pouhá jedna. Katolicismus nyní do značné míry tolerovaný alespoň v praktickém životě se i nadále pohybovala na hraně

²¹Vzpouř presbyteriánů ve Skotsku proběhla roku 1639. Wentworth byl po jejím vypuknutí zbaven své pozice. Parlamentem ho pak obvinil z velezrady a roku 1641 byl Wentworth popraven. Moody, F.T.: *The Course of Irish History*. Dublin 1984, s. 196 – 197.

²²Z Cromwellova irského tažení vstoupily ve známost zejména dvě události: kapitulace města Droghedy 10. září 1649 a následné pobití 2 500 obránců tohoto města, a masakr více než 2000 civilistů ve Wexfordu 2. října 1649. KOVÁŘ, M.: *Stuartovská Anglie*. Praha 2001, s. 178 – 179.

²³Následky porážky byly pro katolíky zničující. Jestliže před rokem 1641 vlastnili (s výjimkou již dříve konfiskovaného Ulsteru) většinu půdy v zemi, nyní jim byla z velké části odebrána a přidělena protestantům. Je třeba podotknout, že se změnili pouze majitelé panství, v tomto období již nedocházelo k masivní kolonizaci. Zatímco v roce 1641 žilo podle odhadů na ostrově 1, 5 milionu lidí, v roce 1652 jich bylo již jen 850 000. Viz.: KOVÁŘ, M., TUMIS, S.: *Zrození velmoci*. Praha 2007, s. 68., FRANK, J.: *Irsko*. Praha 2006, s. 58 – 60., FRANK, J.: *Konflikt v Severním Irsku*. Praha 2006, s. 12 – 13. MOODY, F.T.: *The Course of Irish History*. Dublin 1984, s. 202 - 203.

nezákonnosti, což pociťovali zejména často perzekuováni, věznění a popravení představitelé církve. Situace se začala měnit poté, co na anglický trůn usedl 6. února 1685 katolík Jakub II.²⁴ Za jeho vlády začali irští katolíci s přičiněním nově jmenovaného místokrále horlivého katolíka Richarda Talbota, hraběte a vévody z Tyrconellu pronikat do státních funkcí i správy. Šanci navrátit se i do parlamentu však katolíkům zmařil další převrat v Anglii, tzv. Slavná revoluce z let 1688-89, která vynesla na anglický trůn Viléma Oranžského a Marii Stuartovnu, a nutno ji označit za jeden z nejvýznamnějších zlomů v dějinách Irska.

Boj o nadvládu mezi katolickými Staroangličany s galskými Iry na straně jedné a protestantskými Angličany na straně druhé, završilo vítězství Viléma Oranžského nad Jakubem II. bitvami u Boyne 1690 a u Aughrimu roku 1691, které předznamenal další velkou emigrační vlnu.²⁵ Anglikáni patřící ke státní církvi převzali politickou moc i vlastnictví pozemků a přijali zákony diskriminující katolíky. Tyto takzvané trestní zákony zakazovaly katolíkům nosit zbraně, zřizovat školy a značně omezily vlastnictví půdy. Angličtí protestanté tak vzali Irům a Staroangličanům nejen práva politická, ale i občanská. A svého vítězství tak využili k upevnění svého postavení ve všech sférách života. Posledním krokem k naprosté nadvládě nad katolíky bylo zajištění maximálního rozsahu irské půdy.²⁶ Ještě po oranžské konfiskaci náleželo katolíkům asi 14 % irských pozemků. To se podařilo změnit systémem zákonů z let 1704 a 1709, jejichž ustanovení bránily katolíkům půdu kupovat nebo pronajímat na více než 31 let. Tím způsobily, že v roce 1776 vlastnili katolíci pouze 5 % veškeré půdy v Irsku.²⁷ Katolickou církev výrazně zasáhlo přijetí zákona o vyhnání katolického duchovenstva z roku 1697, v jehož důsledku muselo mnoho biskupů a kněží pod hrozbou trestu smrti za vlastizradu z Irska odejít. Katolíci a nonkonformisté byli nuceni platit desátek protestantské církvi.²⁸ Navíc v roce 1720 schválil londýnský

²⁴ Jakub II. během své vlády vydal ve prospěch náboženské tolerance dvě Deklarace o shovívavosti (první vydal 4. dubna 1687, druhou 4. května 1688). KOVÁŘ, M.: Stuartovská Anglie. Praha 2001, s. 269, 273.

²⁵ V tomto kontextu nelze opominout tzv. „odlet divokých husí“ (*Flight of the Wild Geese*), jedná se o emigraci 14 000 mužů pod vedením Patrika Sarsfielda, hraběte z Lucanu. Ti po vytrvalé obraně Limeriku kapitulovali 3. října 1691. Odmítli možný přestup do Vilémových služeb a odpluli do Francie. Mnozí z nich se později proslavili ve francouzských či španělských službách. MOODY, F.T.: The Course of Irish History. Dublin 1994, s. 218., KOVÁŘ, M., TUMIS, S.: Zrození velmoci. Praha 2007, s. 120 – 121.

²⁶ MOODY, F. T.: The Course of Irish History. Dublin 1994, s. 219., IGOE, B.: The Story of Ireland. 2010, s. 98.

²⁷ MOODY, F.T.: The Course of Irish History. Dublin 1994, s. 219- 220., IGOE, B.: The Story of Ireland. 2010, s. 106-7.

²⁸ MOODY, F.T.: The Course of Irish History. Dublin 1994, s. 217.

parlament pro Irsko zákonodárné právo. Tím zajistil možnost zasahovat do jeho vnitřních záležitostí a pomocí restrikcí bránit především irskému obchodu konkurovat Británii.²⁹

Uplatňování trestních zákonů vůči katolické církevní hierarchii začalo polevovat až od druhé poloviny 18. století a následně pozvolna docházelo k plné obnově katolické církve. V roce 1782 bylo legalizováno postavení katolického duchovenstva. Nepočtená katolická aristokracie se snažila o zmírnění trestních zákonů, především v oblasti majetkových práv. Činila tak mnohými proklamacemi loajality a oddanosti britské koruně. Proti jakémukoli zmírnění však nadále tvrdě vystupovala irská protestantská reprezentace. Irové z nižších tříd žijící převážně na venkově se s útlakem ze strany Britů však smířit nehodlali. Zakládali tajné spolky, z nichž nejznámější byli v období druhé poloviny 18. století Whiteboys, kteří organizovaně vystupovali proti vybíraným desátkům, přemrštěným nájům a vypuzování z půdy. Nepokojů a násilností vyvolaných tajnými spolky na venkově pak opět využívali protestanté ve své argumentaci proti katolíkům a nadále bránili systém trestních zákonů proti jakékoli změně.³⁰

Smířlivější stanovisko vůči katolíkům zaujala britská vláda zejména v souvislosti s bojem za nezávislost v amerických koloniích, tedy až v druhé polovině 18. století. A to z čistě strategických důvodů, neboť oslabení Británie využila Francie se Španělskem a vyhlásily Británii válku. Britský parlament nemohl riskovat, že se katolíci v případě možné invaze na ostrovy připojí na stranu protivníka a začal se v zájmu bezpečnosti impéria snažit o zmírnění jejich diskriminace. V roce 1778 pak britský parlament přijal zákon, který umožnil katolíkům uzavírat nájemní smlouvu na 999 let. Za pozvolné rušení trestních zákonů, pak vděčili katolíci vypuknutí velké francouzské revoluce. Londýnský parlament v obavě ze ztráty významného spojence ve válce proti revoluční Francii, Habsburské monarchie, která kritizovala utlačování katolíků, naléhal na Dublinský parlament, aby začal pozvolna rušit trestní zákony. Dublinský parlament v důsledku toho zrušil zákaz smíšených manželství, zákaz zakládání katolických škol, katolíci získali volební právo stejné jako protestanti, směli

²⁹ Dublinský parlament měl celé 18. století charakter koloniálního legislativního sboru, jehož veškerá rozhodnutí musel potvrdit král. MOODY, F.T.: The Course of Irish History. Dublin 1994, s. 217., IGOE, B.: The Story of Ireland. 2010, s. 106.

³⁰ Protestanté zacházeli až ke krajním prostředkům, jako bylo ničení majetku, fyzické útoky či dokonce vraždy landlordů. MOODY, F.T.: The Course of Irish History. Dublin 1994, s. 171., IGOE, B.: The Story of Ireland. 2010, s. 112.

nosit zbraně a zastávat nižší civilní a vojenské funkce.³¹ Velká francouzská revoluce, jež měla mezi Iry silný ohlas, se dále projevila snahou o získání alespoň částečné samovlády, což vyústilo v roce 1798 v další protibritskou rebelii. Toto hnutí Sjednocených Irů však pro Iry skončilo opět fiaskem. Jeho následkem pak bylo přijetí zákona o Unii v roce 1800³²(platnost od 1. 1. 1801), který sloučil parlamenty Velké Británie a Irska.³³ Irsko se stalo politicky součástí Velké Británie a získalo zastoupení ve Westminsterském parlamentu.³⁴ Ani v dalších období nelze označit vztahy mezi Angličany a Iry za dobré. Jejich vzájemné konflikty přesahující 18. století však již nejsou pro touto práci stěžejními.

³¹ MILLER, J.: Odložený zrod Leviatana Praha 2006, s. 207.

³² Act of Union 1801

³³ JACKSON, T. A.: Dějiny Irska., Praha 1951, s. 136.

³⁴ Tento stav navzdory neúspěšným snahám irských bojovníků za nezávislost vydržel až do rozdělení ostrova v roce 1921. O'FARELL, P.: England and Ireland since 1800. London 1975, s. 6.

1. 2. Irská emigrace do střední Evropy

Z předcházející podkapitoly vyplývá, že irští katolíci odcházeli ze své vlasti v mnoha vlnách a to po téměř dvě století. Důvody k emigraci měli různé. Irští vojáci účastníci se povstání se obávali popravy. Studenti katolického vyznání museli opustit irské univerzity. A katoličtí duchovní odcházeli do zemí s náboženskou tolerancí či přímo státně prosazovaným katolicismem. Irské vystěhovalce do Evropy v 17. a 18. století lze tedy rozdělit do tří skupin. Předně to byli katoličtí kněží, zejména členové řádu františkánů³⁵. Do další skupiny řadíme ty, jenž hledali obživu ve vojsku. Patřili do ní převážně lidé bohatší, často zdejší šlechtici, mající dostatek hmotných prostředků na cestu a na částečné živobytí na kontinentě a konečně také na zakoupení důstojnického patentu. Do této skupiny lze rovněž zařadit námořníky, kteří podobně jako vojáci sloužili v cizích službách. Ve třetí skupině byli emigranti, kteří chtěli studovat na některé evropské universitě, protože doma jim to nebylo dovoleno. Nejvíce irských emigrantů se uchylovalo na území katolických mocností, hlavně Španělska, Francie a Rakouska. Setkáváme se s nimi však i v jiných evropských armádách (např. v Rusku).

1. 2. 1. Hyberni

Františkány z Irska vypověděla roku 1599 anglická královna Alžběta poté, co odmítli přísahat na Act of Supremacy (*Zákon o svrchovanosti*)³⁶. Někteří i nadále ve své vlasti zůstali, po zbytek života se pak skrývali a působili ve velmi obtížných podmínkách. Část františkánů odešla do zahraničí, kde budovali nové klidnější zázemí pro vzdělávání vlastních bratří a krajanů. Nově vzniklé františkánské koleje pak sloužily zejména pro školení misionářů, kteří se vraceli zpět do Irska, aby se zde věnovali misionářské činnosti. Za to mnohé čekala smrt nebo vězení. Abychom lépe

³⁵ Řád františkánů vznikl v roce 1517. Stalo se tak oddělením jedné z přísnějších observací od minoritského řádu, který byl roku 1209 založen Františkem z Assisi. Irští františkáni spadali pod generální kapitolu františkánů, která spolu s generálním ministrem řádu, vydávala konstituce a statuta. Z této základní normy vznikala podle regionálních specifik statuta provincií, včetně té irské. Viz.: BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 347.

³⁶ Act of Supremacy – zákon vydaný anglickým parlamentem na popud krále Jindřicha VIII., znamenal oficiální počátek reformace v Anglii a vznik anglikánské církve. Hlavou církve byl prohlášen panovník. Církevní dogmata a obřady zůstaly nezměněny. Druhý zákon o s., vydaný 1559 na počátku vlády Alžběty I., pak potvrdil kontrolu církve státem. Viz.: DAVIES, M.: Ostrovy dějiny. Praha 2003. s. 358 – 360, 376 – 379.

pochopili význam a úlohu řádových kolejí irských františkánů, je namístě podat přehled struktury irské provincie a pravomocí jejích institucí a orgánů.

Základní komunitou hybernů byl klášter, zpravidla spojený s kolejí. V jeho čele stál kvardián volený na období tří let.³⁷ Ten jako první mezi rovnými (*primus inter pares*) nedisponoval ve svém domě žádnými privilegii. Bez svého poradního sboru sestávajícího pouze z lektorů teologie ustanovených generálním ministrem řádu nemohl sám o své vůli ani nic rozhodovat. Zástupce kvadriána, tzv. vikáře (*vicarius*) jmenovala kapitula nebo provinciál. Další funkce v klášteře zastávali kostelník (*sacrista*), novicmistr (*magister novitiorum*), vrátný (*ostiarius*) či prefekt infirmaria, který se staral o lékárnu. Dále se hyberni dělili na kněze (*patres*), kleriky (*fratres*) a laické bratry (*laici*). Každý řeholník měl svěřenou určitou oblast působnosti. V žádném konventu tak nechyběli zpovědníci, kazatelé a zejména pedagogové, neboť nejvýznamnější činností v kolejí bylo právě vyučování.³⁸

Františkánských klášterů se v Irsku nacházelo celkem 64, rozdělení podle počtu v tradičních částech země vypadalo následovně: Munster 22, Leinster 20, Connach 13, Ulster 9. Některé konventy byly rozehrány a jejich členové se ukrývali v lesích a jeskyních. Do irské františkánské provincie spadalo i několik komunit klarisek a sester třetího řádu sv. Františka.³⁹

První čtyři koleje v Evropě založili františkáni ještě před cromwelliánskými represemi. Jedná se o koleje lovaňskou (1607), římskou (1625), pražskou (1629) a polskou (1645)⁴⁰. Z toho lovaňské a římské připadá statut nejvýznamnějších františkánských kolejí v Evropě. Později přibýly ještě další dvě rezidence – menší řeholní dům v Paříži a klášter Panny Marie v Italské Capranice (Viterbo). Všechny Evropské koleje byly součástí irské řádové provincie, která měla vzhledem k svému nucenému exilu sídlo v Římě. Představitelé provinciální kapituly (provinciál, custos, čtyři definitoři) se scházeli každé tři roky. Všichni byli voleni. V případě, že se kapitula nemohla konat, jmenoval je generální ministr řádu nebo Svatý stolec. V mezidobí provinciálních kapitul se scházela tzv. congregatio intermedia

³⁷ U hybernů bylo pravidlem, že každý nový představený musel být z jiné části Irska (Munster, Leinster, Connaught, Ulster) Viz.: BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 348.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 348.

³⁹ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 37.

⁴⁰ Z kláštera Zvěstování Panny Marie v polského Wielunu byli již roku 1653 Irové vypuzeni. TAMTÉŽ, s. 39.

(*definitorium*), většinou ve druhém roce tříletého cyklu. Ta vykonávala administrativní práce, jmenovala představené a měnila kvardiány. Volit či zasahovat do statut neměla v pravomoci. V roce 1612 získala kvůli tuhé persekuci irská provincie privilegium (potvrzené roku 1651), podle něhož měla zasedání před řádnou kapitulou právo vybrat čtyři kandidáty, z nichž generální ministr jmenoval tzv. komisaře vizitátora, který před konáním řádné kapituly vizitoval a pak předsedal volební kapitule. Ačkoli v něm nenajdeme zmínky o kapitulách v mezidobí, je zřejmé, že bylo uděleno právě v souvislosti s nimi, neboť v období útlaku docházelo k velkým časovým prodlevám během komunikace mezi provinciálem a řádovou kurií, díky čemuž vyvstala nutnost dlouhé přípravy.⁴¹ Vztahy a spojení mezi různě vzdálenými provinciemi a centrem řádu, stejně jako specificky postavenými řádovými domy mimo území irské provincie, pomáhaly upravovat, doplňovat a zrychlovat komisaři a další osoby se stejnou úrovní pravomocí. Zřízen pro to byl zvláštní úřad komisaře *pro natio Germano-Belgica* se sídlem v Lovani.⁴² Opominout nelze ani úřad irského komisaře pro koleje a úřad prokurátora, tedy zástupce provincie nebo provincií stejné jazykové skupiny u evropských dvorů se sídlem v Madridu.⁴³

Než se dostaneme přímo k pražské koleji, je třeba alespoň povrchně zmínit historii a funkci první kontinentální fundace vzniklé v roce 1607 v Lovani. Tato kolej pojmenovaná po sv. Antonínovi měla za úkol dodávat do perzekuovaného Irsku misionáře a řeholníky. Později se stala zásobárnou lektorů filozofie a teologie pro další františkánská centra. Finanční prostředky kolej získávala především od irských vojáků, působících v Evropě. I přes tuto pomoc svých krajanů byli františkáni v koleji velmi chudí.⁴⁴ Avšak již půl století po svém založení se lovaňská kolej dočkala věhlasu a to díky své vědecké činnosti v oblasti teologie a četným pracím o irském jazyku, hagiografii a historii. Jejím nejdůležitějším posláním však bylo působit jako

⁴¹ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: *Hyberni v Praze*. Praha 2001, s. 38.

⁴² Od roku 1526 se z nařízení generální kongregace řádu zaalpští františkáni dělili do tří „národů“: německého, francouzského a španělského. Přestože Skoti a Angličani patřili do německé provincie, irští františkáni se stali součástí španělské, dozajisté díky významným kulturním a obchodním kontaktům mezi Iry a Španěly umožněným geografickou polohou, zajišťující rychlé námořní spojení. Po zániku španělského a francouzského „natio“, pravděpodobně z důvodu umístění lovaňské koleje se irská kolej přičlenila k německému „natio“ (první zmínka 1630), který byl pak přejmenován na *natio Germano-Belgica*. PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: *Hyberni v Praze*. Praha 2001, s. 39-40.

⁴³ MILLETT, B.: *The Irish Franciscans 1651-1665*, *Analecta Gregoriana* vol. 129. Series *Facultatis Historiae Ecclesiasticae: sectio B*, n. 22, Rome 1964, s. 117 – 118.

⁴⁴ Františkáni na Lovañské koleji měli být tak chudí, „že pokud chtěli peníze na cestu do Irsku, museli prosit o almužnu od domu k domu.“ Viz. cit.: PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: *Hyberni v Praze*. Praha 2001, s. 38.

azyl pro uprchlé řeholníky, především během Cromwellova útlaču. Počet příchozích se stal brzy tak vysokým, že byli řeholníci, kteří složili v Lovani slib poslání do římské a pražské koleje. Římskou kolej sv. Isidora, která proslula jako středisko novoskotismu, založil roku 1625 otec Lukáš Waddingen s pomocí papeže Urbana VIII. a generála řádu Benigna z Janova.⁴⁵ Díky své geografické poloze získala Lovaňská kolej některé pravomoci, které byly na úrovni provincie (1615 vyhlášeny definitorem, 1621 generálním definitorem řádu). Ve své kompetenci měla vydávání příkazů členům komunity k návratu do Irska, přijímání noviců, přijímání profese a udělování nižšího a kněžského svěcení. Komisař *pro natio Germano-Belgica* navíc vydal roku 1655 list, aby všichni příchozí bez trvalého bydliště, které poslal do koleje sv. Antonína nebo kteří přišli „s listem poslušnosti“ (*letters of obedience*) od svých řádových prelátů, byli podřízeni představenému koleje a chovali se v souladu s jejími statuty.⁴⁶

Povolení k zakotvení v Habsburské monarchii získali irští františkáni prostřednictvím svého vyslance učence, pedagoga a výborného teologa z koleje sv. Antonína v Lovani Malachiáše Fallona 19. listopadu 1629 od císaře Ferdinanda II.. Za své sídelní místo si vybrali Prahu, konkrétně bývalé klášterišťe benediktinů u sv. Ambrože (1355-1419) a poté menších bratří observantů-bosáků (1461-1468, 1482-1483) na Novém Městě pražském. Oba konventy zanikly a místu se podle kdysi provozované činnosti říkalo „Na kovárně“.⁴⁷ Volbě napomohly dobré vztahy s tehdejší pražským arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem, hrabětem z Harrachu, který chtěl z pozice kancléře univerzity eliminovat monopol Tovaryšstva Ježíšova na univerzitní vzdělání. Do svých plánů zahrnul i irské františkány v Praze zvané hyberny⁴⁸ a pověřil je výukou v arcibiskupském semináři.⁴⁹ Hyberni zde samozřejmě také studovali a někteří dosáhli vysokých postavení. Za všechny jmenujme alespoň dva nejvýznamnější: Jakub Taaffe se stal apoštolským nunciem pro Irsko a Antonín

⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 38 - 39.

⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 39.

⁴⁷ BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 349.

⁴⁸ Hyberny byli irští františkáni nazývaní díky svému původu (*Irsko latinsky Hibernia*).

⁴⁹ Arcibiskup seminář otevřel roku 1635. Výukou zde pověřil mimo hybernů také františkány, benediktýny, cisterciáky a premonstráty.

MacGeorghegan biskupem clonmacnoiským (1647 – 1657) a poté biskupem meathským (1657 – 1664).⁵⁰

Nově zakládaný konvent spadl pod jurisdikci generálního komisaře pro Belgii. Představeným konventu zvolili v Lovani lektora teologie Patrika Flemminga, který přišel v polovině listopadu 1630 do Prahy v doprovodu Geralda Geraldina. Další řeholníci dorazili až koncem prosince téhož roku a v únoru roku následujícího. Zprvu byli ubytováni ve františkánském klášteře u Panny Marie Sněžné, který se pro ně i v budoucnu stal oporou a přes kolísavý vztah, způsobený divergentními či naopak konvergentními zájmy, byl přirozeně Irům v Čechách nejbližším řeholním domem. Hyberní se zpočátku potýkali s neutěšenou finanční situací, s neznalostí prostředí a s nedostatkem kontaktů. Nečekanou podporu jim poskytli císařský válečný rada Don Martin de Hoeff-Huerta a sekretář císařské kanceláře a císařský rada Šimon Petr Aulík z Třebnice, kteří jim nabídli postavit dům z vlastních prostředků, za což pak od Irů získali duchovní patronát nad budoucím klášterem a s ním spjatý čestný titul „*parentes spirituales*“ (*duchovní rodiče*). Pomoc jim poskytli také krajané, zejména irští důstojníci v císařské armádě. Řada z nich si přála být v jejich kostele pohřbena nebo jim, alespoň z počátku posílala peníze.⁵¹ Překvapivou přízeň irským řeholníkům věnovala česká šlechtická společnost, u níž se podpora hybernů mohla jevit téměř jako módní záležitost. Ještě při zrušení kláštera (1786) existovalo 53 menších nadací, z nichž jen šest bylo založeno Iry.⁵² Za všechny jmenujme tyto významné donátory: Gerhard svobodný pán z Wachtendungu (dohromady 15 000 zl.), Marie Mechtilda de Dieten, rozená de Bois (roku 1672 2000 zl. na kapli Svatohorskou), Kateřina, ovdovělá hraběnka z Martinic (roku 1679 darovala 100 zl.), Josef hrabě Vilém hrabě Nostitz, František Antonín hrabě Špork.⁵³ Svoji roli, zde zajisté sehrála i skutečnost, že hybernové působili hojně jako vychovatelé či kaplani u české aristokracie a že jejich kostel poskytoval nové možnosti zřízení rodinných hrobek a krypt.

Do provizoria hyberny slavnostně uvedl dne 24. dubna 1631 kardinál Harrach. Dne 6. červa pak byla slavena inaugurace nové koleje, která již v té době

⁵⁰ BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 352.

⁵¹ Nutno zde vyzdvihnout plukovníka Waltera Buttlera (*daroval hybernům 30 000 zl.*) a kapitána Waltera Deverouxe.

⁵² O'Byrn, O'Farrell, Kavanagh, Plunkett, Hamilton, Taaffe. Viz.: PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: Hyberní v Praze. Praha 2001, s. 30.

⁵³ BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 349.

musela být zasvěcena Panně Marii. Z téhož roku pochází pečeť pražské koleje Neposkvrněného Početí u sv. Ambrože menších bratří přísné obediencie irské provincie (jak zní latinský opis).⁵⁴ Na jaře roku 1631 také začal Flemming s výkupem nemovitostí v okolí pustého klášterišť sv. Ambrože tedy v Horské ulici. V letech 1631 až 1634 se hybernům podařilo vykoupit 10 domů, které k přidělenému místu přiléhaly. Vydali za ně více než 1 100 kop grošů. Nutno podotknout, že celá akce byla podporována nejvyššími kruhy a získala hybernům pramálo sympatií ze strany Pražanů. Největší incident způsobilo nevybíravé počínání královských úředníků při snaze získat dům mladoboleslavského rychtáře Jakuba Hubáčka. „Jménem krále“ nakonec majitele v roce 1634 přiměli k odstoupení. Snad ještě z léta roku 1631 se dochoval Flemingův popis místa kláštera. Pro bližší představu ho zde uvedme ve zkrácené podobě.

„Kolej ležela v blízkosti budoucího arcibiskupského semináře, na vnější straně staroměstské brány při cestě na Vídeň, procházející další, tentokráte novoměstskou branou. Šlo o prostor na rozcestí několika ulic. Na jedné straně byla kontinuální zástavba, druhá však byla volná. V době vzniku zprávy získali hyberni asi 4 ze dřeva vystavěné domy, mezi nimiž se rozkládala zahrada. V nevelké vzdálenosti od domu vedl městský vodovod, ze kterého bylo snadné vyvést do kláštera odbočku. Domy umožňovaly ubytovat se asi dvaceti bratřím nepočítaje v to další dům v sousedství, který hyberni teprve zamýšleli pro sebe získat. Refektář mohl pojmut 30 osob, chór nad malou kaplí pak mnoho dalších. Sakristie byla opatřena železnými vraty a byla v ní umístěna kamna. Škola, jejíž budova sloužila dříve jako koňské stáje, byla dodatečně vzdálená od ulice, nacházela na straně větší brány a měla být otevřena v době disputací. Za školou ležela zahrádka, z níž hyberni očekávali úrodu ořechů a dalších plodů. Ve vnitřním prostoru se také nacházela hluboká studna s nejlepší vodou a dva sklípky.“⁵⁵

Slibné počátky koleje se však brzy rozplynuly v nových obtížích. Dne 20. 8. 1631 vnesli nárok na místo stavěného kláštera s ním sousedící kapucíni, kteří měli zcela jistě obavy o svůj vliv v arcibiskupském semináři. Hned na to padl na hyberny stín saského vpádu a sním spojená tragédie, jejímiž oběťmi se stali první představený koleje irských františkánů P. Patricius Flemming a jáhen Matouš Hore. Ti se dne 6. 11.

⁵⁴ Typář pečeti je uložen ve Státním ústředním archivu v Praze.

⁵⁵ Cit. dle.: PÁŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 47 – 48.

1631 vydali do Vídně zajistit podmínky pro příchod spolubratrů chystajících se na evakuaci koleje před blížící se saskou armádou, která 4. 11. 1631 vtrhla do země a postupovala ku Praze. Cesta se jim však stala osudnou, neboť již 7. 11. byli poblíž Jílového napadeni rozlícenými vesničany. Flemminga na místě zabili třemi údery do hlavy a oloupené tělo nechali ležet na královské cestě, kde ho později našla hraběnka ze Sternbergu, která P. Patricia poznala, jelikož strávil společně s Horem předchozí noc ve dvorci nejvyššího purkrabí zemského Adama ze Sernbergu. Těla odvezla do Votic, kde byly pozůstatky pohřbeny v klášterním kostele františkánů české provincie. Matouše Hora sedláci odvěkli do lesa, kde ho zastřelili třemi ranami do prsou a probodli kopím. Jeho tělo našli až po čtyřech dnech císařští vojáci. Majitel votického panství pan Sezima z Vrby ho pak nechal pohřbít vedle P. Patricia Flemminga. Motiv spáchaného zločinu dodnes není jasný. V rozjitřené době třicetileté války se na vraždě jistě podílely vedle náboženského radikalismu i loupežné motivy a latentní davová agresivita. Že se ze strany českých venkovanů nejednalo jen o projev konfesijní nesnášenlivosti, svědčí jednak to, že byli mrtví oloupeni, jednak poznámka Bruodina, který událost zaznamenal. Zmiňuje, že v kraji řadí loupeživé bandy a nazývá je českým názvem „Petrovští“. Navzdory této tragédii se zbytek konventu uchýlil nejpozději do 18. 11. do Vídně, kde setrval až do konce května 1632, tedy do vytačení Sasů z Prahy.

S návratem osazenstva koleje do Prahy se obnovil spor hybernů s kapucíny o místo stavěného kláštera a dostal se až před toledskou generální kapitulu, po jejímž ukončení řádový generál františkánů přísné observance potvrdil založení pražské koleje, jejíž výstavba byla již zahájena, a v textu listiny výslovně zmínil, že má být dokončena. Kolej pak začlenil přímo pod svoji jurisdikci, přičemž dozorem pověřil zvláštního delegáta s oprávněním a pravomocemi zvláštního komisaře. Tím se situace poněkud zklidnila a hybernům začalo nejslavnější období jejich činnosti v Čechách, pedagogické působení v arcibiskupském semináři. Kapucíni si ovšem klášter sv. Josefa nakonec v blízkosti arcibiskupského semináře stejně postavili.⁵⁶ Uprostřed sváru o formu rekatolizace země se tak projevilo naprosté nepochopení hybernů, jejichž cílem nebylo konkurovat jiným řádům, nýbrž v nuceném exilu pracovat pro svůj národ. Toto nepochopení se naplno projevilo o několik let později tj. roku 1653, když hyberni pojali úmysl založit další kolej v bývalém klášteře františkánů v

⁵⁶ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 48-53.

Namslavi v Dolním Slezsku, proti čemuž se rázně postavila česká františkánská provincie. Důvodem této snahy byl příchod několika irských františkánů ze zrušeného kláštera ve Weilunu. V Praze žilo v této době již více než padesát řeholníků. Jediným řešením, jak přeplněné pražské koleji ulevit bylo založení nové fundace. Přes veškeré protesty Irové povolení k nové fundaci od císaře obdrželi, ovšem pod podmínkou, že v klášteře bude několik německých otců nebo alespoň kněží hovořící německým jazykem, kteří by se věnovali duchovní správě. Hyberní, kteří zamýšleli založit další kolej vychovávající misionáře a nikoli klášter, který by se zabýval pastorační misionářskou prací obyvatelstva snad kvůli císařově podmínce, snad kvůli dalšímu odporu v české provincii nakonec od založení fundace v Namslavi upustili.⁵⁷

Začátek padesátých let byl mimo jiné spjat také s rozvojem pražské koleje, neboť dne 15. srpna 1652 byl za přítomnosti samotného císaře Ferdinanda III. položen základní kámen nového kostela Neuposkvrněného početí Panny Marie. Stavbu navrhl s největší pravděpodobností Carlo Lurago.⁵⁸ Navíc hybernům s podporou vlivných příznivců potvrdil Ferdinand III. všechna stávající privilegia a ještě je poněkud rozšířil. Ze zakládací listiny nechal panovník odstranit klauzuli zakazující přijímat do koleje řeholníky, jimž nebude opatřena dostatečná podpora (opatření vycházelo vstříc řeholníkům nuceným v důsledku represí uprchnout z Irska), a znovu bylo potvrzeno povolení vybírat almužny po českém království s výjimkou Prahy. Dne 4. listopadu 1654 pak nechal Ferdinand III. na žádost irských františkánů vydat listinu, v níž bral panovník Iry pod svoji ochranu. Vyhotovení této listiny zapříčinily problémy se stavbou kostela. Když se po panovníkově příspěví 2000 zl. zlepšila špatná finanční situace, která nedovolovala hybernům v nákladné stavbě pokračovat, vyskytly se další potíže. Po provedení základů a pilířů se ukázalo, že šířka kostela je bezmála větší než délka. Františkáni požádali městskou radu o povolení, aby mohlo být průčelí kostela posunuto do obecního prostranství. Městská rada žádost zamítla. A právě tato událost zřejmě přiměla hyberny prosit Ferdinanda III. o císařskou ochranu před všemi odpůrci jejich fundace.

V podstatě celá druhá polovina 17. století byla vyplněna nejrůznějšími spory s českými františkány. Problém vyvstal i s pro hyberny Ferdinandovým udělením

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 58 – 59., BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 350.

⁵⁸ Pokud byl Carlo Lurago opravdu autorem projektu, patří chrám k jeho raným dílům. VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D.: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1998, s. 490 – 494.

souhlasu k získávání almužen v celé zemi, neboť ho čeští františkáni pokládali za ohrožení existence vlastní provincie.⁵⁹ Napětí se ještě zvýšilo poté, co roku 1659 hyberní předběhli františkány v jednání o získání lektury v cisterciáckých kláštorech na Velehradě a Plasích a u premonstrátů v opatství Klášterní Hradisko. Když pak začali hyberní do své koleje přijímat i novice z českých zemí, nevyhli se napomenutí generálem řádu za způsobení újmy české provincii. I tento spor však nakonec dopadl lépe pro hyberny. Napomenutí dostali v roce 1683 a hned dva roky na to, tedy roku 1685 papež Innocenc XI. hybernům přijímat laické bratry z české provincie povolil.⁶⁰ V 60. letech 17. století byly vzájemné konflikty přeneseny i na veřejnost, což poškozovalo dobré jméno obou skupin františkánské rodiny. Jako problém se ukázala i otázka přednosti v procesí. Zpočátku se zúčastňovali společně pod jedním křížem, to ale začalo vadit hybernům těšícím se v Praze značné prestiži, začali proto žádat, aby jejich kvardián krácel na čestnějším místě, tedy za kvardiánem od Panny Marie Sněžné. Čeští františkáni poslali stížnost generální kongregaci do Říma, kde jim bylo sice vyhověno, ale výrok kongregace byl tak nejednoznačně formulován, že se spory vlekly dalších deset let. Nakonec se jim podařil uzavřít kompromis spočívající v pravidelném střídání na preferované pozici.⁶¹

V roce 1690 proběhla na popud z Říma u hybernů vizitace a přinesla nemilá zjištění. Hibernská komunita se potýkala s upadlou kázní, neposlušností, čilým nočním životem, prohýřenými almužnami, zanedbáváním chórových modliteb a přítomností cizích osob v klášteře. Dále vyšlo najevo, že řeholníci podléhali zvláště kvardiána⁶², mladí řeholníci bývali někdy krutě trestáni, v klášteře se konali okázané hostiny a dokonce se zde v kostkách hrálo o almužny. To se odrazilo i v nesrovnalostech v arcibiskupském semináři a dopadlo tak, že arcibiskup všechna učitelská místa hybernům odejmul. Později koleji nechyběli přímluvci, ovšem arcibiskup byl již unaven irskými tahanicemi a nevalnou kázní v koleji, která by prostřednictvím profesorů vrhala na seminář podivné světlo, zároveň znal ambice jiných řádů, jejichž příslušníci v semináři studovali, zvláště cisterciáků a premonstrátů, u nichž nesrovnalost hybernů jistě vzbuzovala rozladění. S odchodem vyučujících opustil

⁵⁹ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: Hyberní v Praze. Praha 2001, s. 90.

⁶⁰ BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 352 – 353.

⁶¹ TAMTÉŽ.: s. 353.

⁶² V 1689 – 1690 byl kvardiánem František de Burgo. PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: Hyberní v Praze. Praha 2001, s. 174.

arcibiskupský seminář i všichni irští bohoslovci, protože podle interních směrnic nesměli být vzděláváni v jiném než skotistickém směru. Učili pak v hyberské koleji. Roku 1692 poslal generál řádu pražské koleji dvaasedesát článků, jejichž splnění a dodržování mělo zjednat nápravu. Úpadek kláštera ukazuje seznam toho, co bylo zakazováno: noční vysedávání a popíjení v celách, přístup světských lidí do kláštera (mimo dobrodinců a vysoce postavených osob), pozdní návraty, popíjení ve městě u laiků, podvodné vylákávání cestovného do Irska (za osoby, které vyžadovali cestovné, se musel zaručit spolehlivý člen kláštera, že do Irska skutečně odjedou) a ponechávání si finančních obnosů.⁶³

Finance koleji vyplácela česká komora z velkorysých odkazů předchozích let. Zdroje se však začali časem vyčerpávat a konec 17. století znamenal pro hyberny i konec velkých finančních darů. V případech nedostatku naštěstí zpravidla vypomáhal císař. Leopold I. například listinou ze dne 5. dubna 1659 povolil hybernům vybírat almužny také v Praze.

Přes všechny prohřešky, kterých se dopustili, měli stále své mecenáše. Ve své závěti sepsané roku 1708 si na hyberny vzpomněl Václav Vojtěch hrabě ze Šternberku a odkázal jim nesmírně cennou knihovnu, kterou po sobě zanechal Ignác Karel hrabě ze Šternberku. Protože neměl žádné potoky, zdělili ji rovným dílem zmíněný starší bratr Václav Vojtěch a synovec Jan Josef, ten však strýce o dlouho dobu nepřezil. Tragicky zahynul a jeho část byla určena pro pražskou universitu. Odkaz se však nerealizoval a knihovna zůstala v majetku Václava Vojtěcha. Ten byl mimo jiné oficiálně syndikem konventu Neposkvrněného početí Panny Marie. Rozhodl se, že knihy využije ve prospěch řeholníků a již v březnu roku 1701 byl v hyberském klášteře položen základní kámen ke stavbě knihovny. V následujících letech proplácel hrabě účty za stavební práce. V závěti Vojtěch pamatoval i na platy dvou knihovníků a na nezbytné výlohy, ročně na ně mělo být vynakládáno 150 zl. z jeho dědictví a dalších 150 zl. z prostředků Marie Terezie, tehdy devítileté dcery Jana Josefa, jejímž byl poručníkem. Provedení závěti postupně naráželo na obou stranách na obtíže. Marie Terezie, provdaná hraběnka Paarová, odmítla uloženou částku vyplácet a Vojtěchův dědic František Leopold hrabě Šternberk se odvolával na špatný stav dědictví, z něhož údajně po uhrazení všech pohledávek nebylo možné slíbenou sumu hybernům skutečně poukazovat. Ni samotní řeholníci nebyli na své dědictví připraveni, prostory

⁶³TAMTĚŽ, s. 100 – 103.

určené pro knihovnu již využívali jinak a nejlepší část koleje jim tak bylo zatěžko vyklidit. Kromě těchto komplikací se na svá práva rozpomněla také univerzita. V roce 1724 učinil František Josef s hyberny narovnání, v němž konstatovali uvedené překážky a skutečnost, že s polovinou knihovny nemohl Vojtěch volně disponovat. Polovina knihovny pak byla přesunuta do karolinské koleje, aby mohla být využívána právníkou a lékařskou fakultou a druhá polovina zůstala knihovně irských františkánů, ovšem již bez podmínky zpřístupnit ji veřejnosti. V případě nemožnosti rozdělit knihy napolovic měl být schodek nahrazen v hotovosti. Se stavbou vybudovanou na náklady Šternberka bylo řeholníkům povoleno volně nakládat, ovšem s výslovnou podmínkou, že na budově bude umístěn šternberský znak. Podmínce bylo vyhověno. Povinnosti uložené Václavem Vojtěchem hraběnce Paarové se tímto ujednáním zrušili.⁶⁴

Co se týče celého komplexu, klášter byl přistavěn ke kostelu z obou stran. Finančně se na jeho výstavbě výrazně podíleli zejména dva významní donátoři. Křídlo s průčelím do dnešní Hyberské ulice bylo postaveno roku 1704 převážně z financí císařského generála Jana Zikmunda hraběte Maquire a křídlo natočené k dnešnímu náměstí Republiky roku 1739 na náklady Ondřeje hraběte Hamiltona. Také císařská rodina na irské františkány pamatovala, neboť roku 1718 císař Karel VI. potvrdil konventu jeho privilegia.⁶⁵

Krise v koleji však zažehnána nebyla. Pokračovalo uvolňování kázně, dezinterpretace předpisů i shovívavost k přestupkům. Proto byla 16. února 1737 zahájena mimořádná vizitace, i tentokráte na popud z Říma. Z vizitačního protokolu uzavřeného dne 1. října 1737 se dozvídáme, že kolej tehdy obývalo 67 členů, z toho 11 laických bratří a 9 kleriků, kteří výrazně porušovali vnitřní život koleje. Opět byla zjištěna upadlá disciplína, špatný příklad představených, rozdělení komunity na frakce, podivná praxe ponechávání si podílu z vybrané almužny pro vlastní potřebu, zanedbávání výuky a dokonce nevhodné styky se ženami. Nad kolejí poté dočasně vykonával dohled pražský arcibiskup. Na základě rozhodnutí Svatého stolce vydala roku 1741 kongregace dekret, jímž potvrdila bezprostřední podléhání generálnímu ministru řádu a znění statut z roku 1664, vyjma pasáže o výběru řeholníků

⁶⁴ TAMTĚŽ, s. 109 – 112., BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 353 – 354.

⁶⁵ BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 354., VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D.: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1998, s. 491 – 492.

prezentovaných generálovi řádu na úřad kvardiána. Majetkové poměry řešila již roku 1740 generální kapitula ve Valladolidu, zdůraznila hranici příjmů, která nesměla překročit mez nezbytnou pro udržení provozu a fungování koleje. Přesto Marie Terezie povolila hybernům svým reskriptem ze dne 10. 5. 1746 vybírání almužny v Praze v ohraničeném období od začátku do poloviny adventu a postní doby. Byl to poslední vstřícný krok vůči irské františkánské komunitě, neboť na základě rozhodnutí císaře Josefa II. byla dvorským ze dne 7. září 1786 kolej zrušena. Hybernové, v této době 30 kněží, 6 kleriků, 13 laiků, byli s jeho obsahem seznámeni 12. září téhož roku. Dne 2. října pak předali úředníci komory do náboženského fondu kapitál kláštera, který činil 38 977 zl. 24 kr. Z 37 Irů se jich 26, včetně stávajícího kvardiána O'Hogana rozhodlo vrátit do rodné vlasti. Fakticky Čechy opustilo nejspíše pouze 21 hybernů. Ostatní zůstali s určenou penzí, jednalo se zejména o věkově či zdravotně indisponované jedince. Dále o možnost zůstat v habsburské monarchii žádali Irové s konkrétnějšími vztahy k místnímu obyvatelstvu a slibně se vyvíjející kariérou.⁶⁶ Jednalo se například o Antonína Coskrana, který působil jako vychovatel u Lobkoviců. Další z konventuálů, Antonín O'Dolan, ve své žádosti zase uvedl „že deset let působil jako duchovní pro císařské vojáky francouzského a anglického původu a že by v tom rád pokračoval.“⁶⁷

Během prvotního rozhodování nejspíše sehrála významnou roli uražená ješitnost, která způsobila, že se řada františkánů demonstrativně přiklonila k návratu domů. Již brzy si však mnozí uvědomili odlehlost vlasti a obtíže, s nimiž by se v ní mohli opětovně střetnout i přes to, že po zrušení Trestních zákonů a legalizaci pobytu katolického duchovenstva v zemi roku 1782 se situace v Irsku nesrovnatelně zlepšila.

Jmění koleje bylo k 13. prosinci 1787 vyčísleno na 56 320 zl. 47 kr., po odečtení pasiv pak 55 002 zl. 12 kr. ročně. S penzí pro 9 kněží 200 zl. ročně a 13 laiků po 150 zl. ročně, vyšla úhrnná částka 3750 zl. ročně, což bylo o 1 549 zl. 48 kr. více než předpokládaný úrok. K tomu se ještě musely připočítat almužny udělované klášteru státními institucemi, původně v naturáliích, pak vyplácené v penězích (například solní úřad místo 14 beček soli platil 98 zl.) Dohromady tvořily tyto

⁶⁶ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 137.

⁶⁷Cit. dle.: TAMTÉŽ, s. 149.

„*Almosen von Aerario*“ 2 313 zl.⁶⁸ Co se týče kostelních cenností, byly dílem předány konzistoři pražského arcibiskupství k použití v nových nebo jiných farnostech, dílem rozprodány. Také knihovna byla rozdělena na části. Část převzala univerzitní bibliotéka, část byla rozprodána v aukci nebo u židovských obchodníků a část byla nenávratně ztracena.⁶⁹

Zajímavá je historie budovy koleje, která ještě nějaký čas po zrušení koleje sloužila hybernům. V roce 1791 o ni projeví zájem tři barvířští podnikatelé. Pro zajímavost si dovoluji uvést jejich jména Piccard, Euler a Compaque. O rok později o ni projeví zájem státní bankální správa. Která v ní chtěla zřídit celnici. Církevní fond však postoupil budovy i s odsvěceným kostelem do veřejné aukce. V té uspěl Jan František Kristián hrabě Sweerts-Sporck, jenž vlastnil sousedící palác. Sporck si na klášter dělal přednostní právo díky letité podpoře irských františkánů jeho předky. Za celý komplex zaplatil částku 25 587 zlatých 1/3 krejcaru. Hrabě pravděpodobně zamýšlel vybudovat v bývalém klášterním kostele divadelní scénu., neboť již v letech 1789 – 1802 v bývalém refektáři vystupovalo České vlastenecké divadlo. Od dědiců hraběte Sweerts-Sporcka získal areál v roce 1803 za 60 000 zlatých Jan Rudolf hrabě Chotek z Chotkova a Vojnína pro bankovní společnost. Ta pak v letech 1810 – 1813 přestavěla celý komplex budov pro potřeby finančních a celních úřadů. Došlo ke zbourání kostelní věže, bývalý chrám dostal nové průčelí, které je pokládáno za nevýznamnější empírovou stavbu. Od 40. let 20. století byla budova využívána jako výstavní síň.⁷⁰ Poslední přestavba na muzikálové divadlo skončila v roce 2006.

Irským františkánům nemůžeme ani přes krátkost jejich působení upřít kulturní a historický přínos a to jak do českých kulturních dějin, tak do dějin celé habsburské monarchie. Svým působením v arcibiskupském semináři v Praze uvedli v širší podvědomí scotistickou filozofii a teologii a široké okolí seznámili s dějinami své ostrovní vlasti i s útlakem katolíků v Irsku. Na závěr nelze opomenout, že se proslavili přínosem brambor a jejich pěstováním v klášterní zahradě.

⁶⁸ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 152 -156.

⁶⁹ BUBEN, M. M.: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III., sv. I.: Žebravé řády. Praha 2006, s. 355 – 356.

⁷⁰ VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D.: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1998, s. 192 – 194.

1. 2. 2. Irští vojáci

S prvními jmény irských vojáků se v Rakousku setkáváme již během bitvy na Bílé hoře, tedy roku 1620. Jednalo se o brigádu „irských knechtů“ ze španělského Nizozemí, bojující ve španělských službách na straně Ferdinanda II.. Pozemnímu vojsku tvořenému dvěma pěšími pluky velel Karel Bonaventura Buquoy. Po bitvě na Bílé hoře někteří irští vojáci zůstali v Čechách, kde našli svoji obživu ve Valdštejnově armádě. Předně to byl Matthias Gipson, pověřený Albrechtem z Valdštejna k sestavení zvláštního regimentu irských vojáků. O něco později se setkáváme s irskými příslušníky dragounského pluku Waltera Butlera, mezi nimiž vynikala jména: Taaffe, Deveroux, Fitzgerald, McDaniel, Fitzimons a další.⁷¹

Butlerův pluk, jmenovitě jeho kapitán, Ir Walter Deveroux, sehrál hlavní úlohu při zavraždění vévody Albrechta z Valdštejna. Důstojníci, kteří se na spiknutí podíleli, byli císařem bohatě odměněni zejména zkonfiskovanými dominii. Získané statky se pak staly hlavním důvodem, proč se někteří z generalissimových vrahů usadili právě v Čechách. Nejvýše byly oceněny zásluhy Waltera Butlera, který od panovníka získal Valdštejnovo panství Doksy s Berštejnem a Deštnou (v odhadní ceně 225 845 zlatých), hraběcí titul, hodnost císařského komorníka a zlatý řetěz.⁷²

Deveroux, který Valdštejna zákeřně probodl partyzánou, byl za svůj čin odměněn 1 000 toлары a povýšením na plukovníka.⁷³ Peněžitá odměna mu však brzy nestačila a za své výrazné přičinění na generalissimově smrti začal požadovat zvláštní vyrovnání ve formě panství v Čechách nebo ve Slezsku. Toho se dočkal 20. prosince roku 1635, kdy získal inkolát pro české království a statky Krchleby, Dobrovítov a Chlum, vše v odhadní ceně 76 795 rýnských zlatých. Protože cena statků převyšovala výši odměny, měl Deveroux uhradit stanovené odměny i svým společníkům v Chebu. Navíc bylo v roce 1635 Deverouxovi svěřeno velení Butlerovu pluku, který 24. prosince roku 1634 podlehl zraněním v bitvě u Nordligenu.⁷⁴

⁷¹ SCHMID, L.: Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století, I. část, SH 33, 1986, s. 190 – 192., SCHMID, L.: Heraldická minucí 1987 – 88. Klub pro českou heraldiku a genealogii. Praha 1988, s.1.

⁷² JANÁČEK, J.: Valdštejn a jeho doba. Praha 2003, s. 578 – 579.

⁷³ Odměna byla Butlerem předem určena. Podplukovník Geraldin měl dostat 2 000 toлары, setníci po 1 000 toларыch a vojáci pak po 500 toларыch. Viz.: SCHMID, L.: Vrah frýdlantského vévody, Acta genealogica ac heraldica, Zpravodaj GHSP, č. 1, 1980, s. 14 – 24.

⁷⁴ Tamtéž, s. 21.

Od začátku 18. století se v seznamech důstojníků rakouské armády vyskytují členové dalších irských rodů usazených v Habsburské monarchii, zejména v Čechách kde jim byl oporou irský řád františkánů. V roce 1702 byl v rakouské armádě ustaven jako zvláštní válečná formace tzv. irský batalion, složený z dezertérů francouzské armády v Mirandole. Batalion však nikdy nebyl kompletní, existoval proto jen krátkou dobu a to do roku 1705.⁷⁵

Za vlády rakouského císaře Karla VI. se pak v Habsburské monarchii setkáváme s irskými námořníky. Karel VI. si od svého pobytu ve Španělsku přál vybudovat obchodní loďstvo, od něhož si sliboval určité zisky pro svoji říši. Proto pravděpodobně na doporučení admirála Johna Byngse, velitele anglického loďstva ve Středomoří, přijal do svých služeb Ira ze starobylé mořeplavecké rodiny, George Farbese z Granardu a pověřil ho vybudováním moderního loďstva pro rakouskou monarchii. Forbes svou práci dokončil v roce 1719. Po něm sloužila v rakouské maríně celá řada irských námořníků, kteří tu dosáhli nejvyšších hodností. Patřil mezi ně hrabě William Kelly z Dublinu, Mathew Flanagan, členové slavné rodiny Barry z hrabství Cork a jiní.⁷⁶

Ojedinele přicházeli Irové také v pozdější době. Například v roce 1845 v Pardubicích vystřídal husarský uherský pluk polský hulánský, v němž také sloužili Irové. A ještě v roce 1849 byl Gabriel Thomas Fitzgerald pověřen školením a později i vedením irského bataliónu, určeného pro služby papeže Pia IX. Po propuštění z papežské armády se batalión opět vrátil do služeb rakouského císaře.⁷⁷

Dnes je přirozeně nemožné přesně stanovit, kolik Irů sloužilo v plucích rakouské armády. Mnoho jich v rakouské uniformě padlo v různých bitvách v Evropě nebo zemřelo na následky válečných poranění. Prakticky z každé irské rodiny, která se usadila v Evropě, byl vždy jeden nebo více členů ve službách španělské nebo rakouské armády. Největší počet vojáků rakouské armádě dal irský hraběcí rod O'Donnell. Bylo jich více než 35 od začátku 18. století až do druhé světové války. Jeden z členů tohoto významného rodu, pobočník císaře Františka Josefa I., Maxmilián Karl von O'Donnell, se do dějin rakouské monarchie zapsal jako zachránce samotného císaře. Během atentátu na hlavu monarchie, ke kterému došlo 18. února 1853, se neváhal

⁷⁵ SCHMID, L.: Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století, I. část, SH 33, 1986, s. 190 – 192.

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 192.

⁷⁷ TAMTÉŽ.

postavit útočníkovi Janosi Libenyimu, čímž zachránil císaři život. Za oddanost a statečnost mu císař uznal jeho hraběcí titul jako rakouský a povýšil jej do hraběcího stavu.⁷⁸

1. 2. 3. Lékaři

Po zavedení Trestních zákonů v Irsku se do střední Evropy vydali také irští studenti vyznávající katolickou víru. Ze všech tehdejších evropských katolických univerzit jich největší počet zamířil na pražskou univerzitu. Jednalo se zejména o studenty medicíny. Nejvíce jich bylo zapsáno a studovalo v letech 1720 – 1760. Za období 1651 - 1783 na lékařské fakultě pražské univerzity studenti z Irska tvořili 8, 88%. Ostatních cizinců bylo 20,65%. Vezmeme-li promované lékaře na pražské univerzitě od roku 1701, pak Irů bylo více než 15% a mezi cizinci dokonce plných 60%.⁷⁹

Na příliv irských studentů do Prahy měli mimo hybernů nesporně vliv irští profesori. Patřil mezi ně doktor Jacobus Smith z Balroe, který se po studiu medicíny v letech 1714 – 1719 stal jedním z osobních lékařů Karla IV., roku 1726 profesorem na fakultě, o deset let později jejím děkanem a na jeden rok 1743 - 1744 dokonce i rektorem univerzity. Byl mecenášem nemajetných zejména irských studentů. Záslužná činnost mu vynesla povýšení do šlechtického stavu a to i se svými bratry Tomášem a Robertem. Poslední jmenovaný působil jako velitel pražské Invalidovny a cenzorsky se podílel na vydání prvního českého lékopisu *Dispensatorium medico-therapeuticum Pragense*.⁸⁰

Obdobně významnou osobností s irským původem byl na univerzitě Wilhelm MacNeven. Po promoci v Praze se stal profesorem medicíny na lékařské fakultě a osobním lékařem Marie Terezie. Také jeho kariéra stoupala, roku 1750 byl adoptován svým strýcem Vilémem O'Kellym z Aughrimu⁸¹, roku 1753 povýšen do šlechtického stavu a roku 1754 jmenován prvním direktorem lékařských studií na univerzitě. A

⁷⁸ Srov. Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv, Adelsakt O'Donell 1853-1886.

⁷⁹ SCHMID, L.: Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století, I. část, SH 33, 1986, s. 192 – 193.

⁸⁰ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 25.

⁸¹ SCHMID, L.: Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století, I. část, SH 33, 1986, s. 193., PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 26.

konečně předseda akademického senátu university doktor Silvestr O'Hehir. Všichni své krajany všemožným způsobem podporovali. Jejich přičiněním nemuseli irští studenti platit povinné poplatky, které univerzita požadovala od ostatních studentů. Byli tedy jakýmsi stipendisty a to, i když jedna třetina z nich měla šlechtický původ.⁸²

Prvním irským studentem uvedeným v univerzitní matrice byl Joanes Duigenan z Leitrimu, imatrikulovaný 21. února 1668. Prvním pražským doktorem z řad irských mediků se stal Bernard Conor, který měl promoci 10. února 1678. Ke konci MacNevenova života přicházeli na pražskou lékařskou fakultu již jen jednotlivci irského původu. Posledním Irem zapsaným na této fakultě byl M. MacHenry, imatrikulovaný 23. listopadu 1779.⁸³

Irská emigrace v 17. a 18. století díky studentům obohatila habsburskou monarchii cennými vědeckými poznatky. Ukazují to spisy některých irských lékařů, od nejstarší dochované disertační práce Bernarda Conora z roku 1678 o problémech fyziologických v medicíně až k publikacím uveřejněným koncem 18. století. Irští lékaři věnovali velkou pozornost léčivým účinkům minerálních vod v českých lázních. Při terapii svých nemocných kladli důraz na otázky dietetiky. Bez povšimnutí by nemělo zůstat ani to, že na začátku 18. století Ir Franciscus O'Reilly jako jeden z prvních v Čechách očkoval proti neštovicím.⁸⁴

⁸² SCHMID, L.: Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století, I. část, SH 33, 1986, s. 193.

⁸³ TAMTÉŽ, 193.

⁸⁴ TAMTÉŽ.

Irská šlechta a rod Taaffe

3. 1. Původ rodu Taaffe .

Velšský rod Taaffe se v Irsku usídlil pravděpodobně za normanské invaze v druhé polovině 12. století.⁸⁵ Velice úspěšně se etabloval v Ulsteru v hrabstvích Louth a Sligo, kde se již ve 13. století zmiňuje mezi nejvýznamnějšími rody. Odtud se jeho členové rozšířili i do dalších oblastí. Přes své katolické vyznání si v Irsku udrželi jistý politický a společenský vliv a to i v 17. a na počátku 18. století, tedy v dobách největšího útlaků katolíků.

Prvním doloženým předkem rodu je sir Richard Taaffe (†1278), jenž sídlil v již zmíněných irských hrabstvích Louth a Sligo. Jeho synem a dědicem byl vikomt Nicholas Taaffe (†1288), který věnoval roku 1284 řádu Templářů v Irsku svá území v Killergy. Nicholas měl dva syny, Johna (†1306), jenž se stal arcibiskupem v Armaghu a Richarda, který se stal otcovým dědicem. Ten také na základě otcovy závěti postoupil roku 1291 Adamovi, převorovi od Nejsvětější Trojice v Dublinu, 400 akrů země v Killergy.⁸⁶ Richard byl otcem dvou synů, Richarda a Nicholase, kteří kolem roku 1310 darovali panství Donacumper v hrabství Kildare převorství sv. Wolstana.⁸⁷

Richard Taaffe, Esq. sídlil v Ballybragganu a Castelumpnaghu, a v roce 1315 se připomíná jako šerif hrabství Louth. V této době připlul do Ulsteru na pozvání Donala O'Neilla Eduard de Bruce, který se nechal prohlásit „králem Irska“. Jeho vláda trvala však jen krátce, již v roce 1318 byl zabit v bitvě u Faughartu.⁸⁸ Richard byl nepochybně protivníkem Eduarda de Bruce, protože věznil Hughu de Lacie, vévodu z Ulsteru, odsouzeného k trestu smrti za podíl na plánování invaze Eduarda Bruceho do Irska. Ale arcibiskup z Armaghu se

⁸⁵ První Normané se vylodili ve Wexfordu v květnu 1169 a to na popud vládce východo-irské provincie Leinster krále Diarmuida Mac Murchada. Ten byl roku 1166 svržen svými protivníky a utekl s prosbou o pomoc za anglickým králem Jindřichem II. Plantagenetem, kterému složil slib věrnosti (jako jeho vasal). Normané v Diarmuidových službách dosáhli rychle řady vítězství. Když roku 1171 Diarmuid Mac Murchada zemřel, brzy se o svrchovanost nad dobytým územím přihlásil král Jindřich II. Plantagenet, který je udělil svému nejmladšímu synovi, pozdějšímu králi Janu Bezzemkovi. Od té doby bylo Irsko jako takzvané Panství Irské pod svrchovaností anglických králů. Viz: Moody, F. T., *The Course of Irish History*. Dublin 1984 s. 87 – 104.

⁸⁶ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 1.

⁸⁷ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 3.

⁸⁸ DAVIES, N.: *Ostrovny: dějiny*, Praha 2003, s. 304.

přimluvil u soudce Nejvyššího soudu, aby byla jeho poprava odložena, dokud nebude známa králova vůle. 19. března 1336 pak Hugo de Lacie obdržel Richardovým prostřednictvím královskou milost, ve které mu bylo odpuštěno.⁸⁹

Richardův syn John Taaffe se stal v roce 1349 královským koronerem. Se svojí ženou Rose měl jediného syna a dědice Johna, který v roce 1342 rozšířil svůj majetek zakoupením půdy v Kiltaltynu. John byl otcem dvou synů, Thomase a Nicholase z Rathmolynu.

Nicholas měl s manželkou Joanou tři potomky; Adama z Rathmolynu, Simona a Richarda z Gibstnu. Další informace se nám dochovaly pouze o Richardovi, o němž víme, že jeho dědicem se stal starší syn Nicholas. O mladším synovi Johnovi z Ballybragganu a z Liscahanu se dočítáme jen v memoárech hraběte Karla Taaffeho, že „v roce 1411 žaloval o 1000 liber svého bratrance Wiliama Mora z Bermeathu.“⁹⁰

Další nám známou osobností rodu Taaffe je Thomasův syn sir Lawrence, rytíř, který patřil v roce 1472 ke třinácti nejváženějším a panovníkovi nejvěrnějším osobám v hrabstvích Kildare, Dublinu, Mead a Louthu. Sir Lawrence se v roce 1472 stal jedním ze zakládajících členů rytířské společnosti s názvem *Captain and Brethren at Arms*, zvané též *The Brotherhood of St. George*.⁹¹ Cílem společnosti bylo zachování území The Pale, tedy irského teritoria pod přímou anglickou vládou. S manželkou Elizabeth Chamberlain měl syna Petra z Ballybragan Esq.. Ten měl z manželství s Eleonor Bellew syna Nicolase, o jehož synovi a dědicovi Nicholasovi se nám v Karlových pamětech zachovala zpráva, že zastupoval hrabství Louth v parlamentu, který se sešel 2. ledna 1559.⁹² Nicholasův syn John Taaffe měl se svojí ženou Annou Plunkettovou čtyři syny, u jejichž zajímavých životních osudů se nyní pozastavíme. Dále se pak budeme věnovat rodové linii jejich druhorozeného syna Williama, který je zakladatelem rodové větve, zvané podle sídla – Ballymote, od které je odvozován původ Eduarda Taaffeho.

Syny Johna a Anny byli:

⁸⁹ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 1.

⁹⁰ Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 4.

⁹¹ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 2.

⁹² Představitelé hrabství se jednání parlamentu zúčastnili poprvé v roce 1297. Viz: Moody, F. T., *The Course of Irish History*. Dublin 1984, s. 105 – 106.

1. Christopher (†1641), který se oženil se Susann, třetí dcerou Lucase, hraběte z Fingal. Na Christophera přešly dědičné statky, které dále předal svému synovi Johnovi z Braganstown, ten se však se svým synem Christopherem v roce 1641 zapletl do rebelie proti panovníkovi Karlovi II. a veškeré rodinné statky mu proto byly zkonfiskovány.⁹³

2. Peter z Drominu v Louthu, byl zavražděn Irskými povstanci, jako stoupec Angličanů v průběhu povstání proti královně Alžbětě. Přesné datum jeho smrti se nám nedochovalo, s jistotou však můžeme konstatovat, že se zde jedná o Ulsterské povstání v letech 1593 – 1603, jehož vůdčí osobností byl Hugh O'Neill.⁹⁴ Synem Petera z Drominu byl Jenico, o němž se nám nedochovaly podrobnější informace, vyjma té, že měl dva syny Johna a Lawrence. Oba bratři kráčeli ve šlépějích svého děda a během povstání v Ulsteru zůstali věrni anglické koruně. Za svoji věrnost, pak byli královnou Alžbětou náležitě odměněni. V pozdějších letech se John dočkal ještě dalších odměn od panovníka Jakuba I., který jemu a jeho dědicům daroval a potvrdil patentem datovaným 16. října 1624 hrad, město a území v Peppardstownu v hrabství Louth.⁹⁵

3. Lucas, se třikrát oženil a s každou ze svých žen měl jednoho syna. Z manželství s Annabell, dcerou Thomase Springa Esq., se narodil syn Christopher, „*který byl jako kapitán anglické armády zavražděn poté, co se nepohodl se starostou Dominickem Ferretrem. Starosta nechal svými příbuznými kapitána zastřelit.*“⁹⁶

Lukasovou druhou ženou se stala dcera Geralda z Ballynasquiddane s nímž měl syna Lucase, kapitána irské armády, který během revoluce odešel na odpočinek do Francie.⁹⁷ Poslední Lucasovou manželkou byla Elizabeth Gunter, z tohoto manželství se narodil syn Abel z Tipperary, o němž se nám nedochovaly žádné zmínky.

Již zmíněný William Taaffe z Harleston, z Ballymotu a ze Smarmoru, se proslavil v královských službách, zejména během povstání Hughha O'Neilla, 2. hraběte z Tyrone. Největším jeho úspěchem však byla porážka invazního španělského vojska v

⁹³ 1641 povstání v Ulstru pod vedením sira Phelima O'Neilla. Viz: Podkapitola ANGLICKO – IRSKÉ VZTAHY, s. 16.

⁹⁴ Viz: Podkapitola ANGLICKO – IRSKÉ VZTAHY, s. 14.

⁹⁵ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 6.

⁹⁶ Cit. dle: Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 4.

⁹⁷ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 4.

bitvě u Kinsale.⁹⁸ 1. listopadu 1597 byl William ustanoven strážcem hradu St. Leger. Když Španělé roku 1601 přistáli u Kingsale, zachoval chladnou hlavu a udělal vše pro přežití hradní posádky. „ *Aby přežili, obstaral velké stádo dobytka a ovcí, jenž se nacházelo na ostrově na velice špatně dostupné jižní straně města. Stádo bylo situováno na místě, k němuž se nikdo nemohl snadno dostat, jen po šíji země vzdálené 8 či 9 milí. Kapitán Taaffe postupoval tak, aby dosáhl tohoto místa dříve, než padne noc a v ostré šarvátce stáda dobytka*“⁹⁹ Za své odvážné činy a příkladné skutky při obléhání Kingsale byl William Taaffe pasován na rytíře. V prosinci roku 1602 byl pověřen velením při výběru královských daní v Carbery, největším hrabství v Irsku.

V pamětech hraběte Karla Taaffeho se dočítáme i o dalších Wiliamových odvážných činech, konaných ve prospěch královské koruny. Patří mezi ně např. zajetí skupiny rebelů v čele s apoštolským vikářem Owenem MacEganem, „... *barbarství těchto rebelů bylo tak ohromné, že každý Ir, sloužící anglické královně, který se dostal do jejich zajetí, byl po zpovědi a uděleném rozhřešení okamžitě popraven*“¹⁰⁰. Owen MacEgan byl se svými 140 muži zabit v bitvě 5. ledna 1603 blízko řeky Bandon.¹⁰¹ Po potlačení tohoto povstání se zbylí povstalci vzdali a požádali o milost. Díky této porážce povstálých Irů v království na nějaký čas zavládl mír.

Za své skutky byl William Taaffe oceněn, jak královnou Alžbětou, tak později jejím nástupcem králem Jakubem I.. Královna ocenila Williamovy věrné služby roku 1592 udělením výsad a odměn na území Connachtu. Jakub I. mu patentem daným 9. ledna 1603 udělil další statky, především zabavené katolické církvi. Výčet statků, výsad a dalších odměn, zaznamenal hrabě Karel ve svých pamětech „*Dopisem z Greenwich datovaném 6. července 1592 mu královna jako odměnu za služby poukázala pronájem nebo přenechala do vlastnictví několik královských území v Connchtu. Král Jakub mu patentem z 9. ledna 1603 udělil farnost Ballykilly, část převorství Inistiock v kraji, který původně náležel rodu O'Carrols, společně s dalším církevním majetkem v hrabství Waterford a Cavan; a 20tého tohoto měsíce panství Smarmore v hrabství Louth, město a jezero Ballinlowre v hrabství Dublin, opatství Odorney v Kerry, fary v Odorney, Mollahiffe a Rathreogh společně s dalšími majetky v těchto hrabstvích a na území Cork, Waterford, Sligo, Longford, Meath, Westmeath,*

⁹⁸ Jedná se o Ulsterské povstání v letech 1593 – 1603. Viz: Podkapitola ANGLICKO – IRSKÉ VZTAHY, s. 16.

⁹⁹ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 3.

¹⁰⁰ Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 7.

¹⁰¹ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 4.

Kildare, Mayo, Tipperary v královnině hrabství. Tyto statky měly být obhospodařovány dvacetinou rytířské daně a rentou 37 liber. Dále získal 16. července 1604 území Ichonlo v hrabství Cork a 20. ledna 1610 patent na 1000 akrů země v Cavanu; a 2. července 1617 ho král obdaroval městem a územím Ballintogher, Drumconragh a mnoha dalšími v baronství Corren a Tirrerrill v hrabství Sligo. Za rytířské služby byl Wiliam odměněn držbou hradu Athlone.¹⁰² Následným patentem Jakuba I. z 20. ledna 1610 byla držba těchto statků garantována i jeho synovi a nástupci Johnovi a jeho dědicům.

21. dubna 1630 sepsal William svoji poslední vůli, v níž svému synovi Johnovi nařizuje, aby jeho tělo nechal pohřbit v kostele v Athirdee, kde odpočívají jeho předci, a aby okamžitě po jeho smrti zajistil vztyčení náhrobního kamene nad jeho hrobem (pokud tak nebylo učiněno již za jeho života), na což zanechal 50 liber. Dále měl sir John druhý rok po jeho skonu zaplatit sumu 170 liber otcem určeným osobám. S rozdělením této sumy mu měl pomoci jeho bratranec Walter Evers, Esq. z Bingerstonu v Meathu.¹⁰³

Sir William Taaffe byl dvakrát ženatý. Jeho první ženou byla Elizabeth, dcera sira Williama Bretta z Tullochu ve Fingalu, druhou se stala Ismay, dcera sira Christophera Bellewa. První manželství bylo bezdětné, zato druhé manželství ho obdařilo třemi potomky, mezi něž patřil již výše zmíněný John a dvě dcery. Mary, která se vdala za Johna Taaffeho z Arhurstownu, a Eleanor provdaná za Richarda Taaffeho z Cookstownu, obojí v hrabství Louth.¹⁰⁴

Sir William Taaffe zemřel 9. února 1630 a byl pohřben dle své poslední vůle mezi svými předky v Ardee. Jeho dědicem se stal jediný syn John, kterého Jakub II. za věrné služby povýšil 1. srpna 1628 královským diplomem daným v Dublinu na barona z Ballymote a vikomta z Correnu, díky čemuž 14. července 1634 získal místo v irské Sněmovně lordů.

Lord John zemřel před 9. lednem 1642 (pohřben byl v rodinné hrobce v Ballymote), bohužel dříve, než stihl zareagovat na dopis sira Phelima O'Neila, prokazatelně jej ale obdržel v únoru 1641, po zahájení povstání v Ulstru.¹⁰⁵ *“Jeho*

¹⁰² Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 8.

¹⁰³ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 4.

¹⁰⁴ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 9.

¹⁰⁵ Zde se jedná o povstání v Ulstru v roce 1641 vedené sirem Phelimem O'Neilem. Viz: Podkapitola Anglicko – irské vztahy, s. 14.

Lordstvo se zbytkem katolické konfederace v provincii Connaught nechť se podle dřívějších závazných úmluv, urychleně zapojí do války proti kacířům, dokud všichni nebudou vyhnáni. Pokud by jednomyslně nepokračovali v této záležitosti, tak on, jakmile pokoří město Droghedu, potáhne tím směrem se svou armádou, aby oloupil a zničil všechny vzdorující, protože všichni by měli být stejně hluboce zaujatí touto věcí, jako on. Tito kacíři by neměli odtáhnout podle své vůle.“¹⁰⁶ Zůstává tedy otázkou, jak by se v nastalé situaci zachoval představitel, jedné z nejvýznamnějších katolických rodin v Irsku, jehož předci do této doby vždy stáli na straně anglických panovníků, přesto, že se často jednalo o nezlomné protestanty. Podle našich předchozích zkušeností, se můžeme právem domnívat, že by i nadále zůstal věrným stoupencem Angličanů. Lord John Taaffe byl jednou ženatý a to s Annou, dcerou Theobalda, prvního vikonta z Dillonu, z manželství se narodilo čtrnáct synů a tři dcery.¹⁰⁷

1. Theobald se stal hrabětem z Carlingfordu.

2. Anna se provdala za Randalla Plunketa.

3. Lucas, se účastnil, jako generálmajor v Connaughtu, irského povstání proti Cromwelovi. V říjnu 1649 byl ustanoven guvernérem hradu Ross s úkolem ubránit jej před Cromwelovými vojáky. Irové však svůj boj za svobodu prohráli a Lucas se musel se svými ozbrojenými silami podrobit Cromwelovi. Poté, co mu byl zkonfiskován majetek odešel do exilu, kde ještě nějaký čas sloužil jako plukovník v Itálii a Španělsku. Po nástupu Karla II. na anglický trůn se vrátil zpět do své vlasti, kde také zemřel. Pohřben byl v rodinné hrobce v Ballymote.

Lucas Taaffe se dvakrát oženil. Jeho první ženou se stala Elizabeth, dcera Richarda Stephensona z Dunmoylinu (hrabství Limerick), s níž měl svého jediného potomka, dceru Mary. Mary se provdala za Richarda Burkeho z Derrymacloghny (hrabství Galway).¹⁰⁸ Po druhé se oženil s Annabell, dcerou Thomase Springe a Annabel Browne z Awny.

¹⁰⁶ Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 10.

¹⁰⁷ Zde se nám dostupné prameny poněkud rozcházejí, v Karlových pamětech je zaznamenáno pouze 15 potomků (chybí Peter a Patrik), viz: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 11 – 12.. V knize Johna Lodge, Esq., z jehož genealogie v této práci vycházíme a stejně tak v knize Benigna Milletta najdeme potomků 17. Viz: LODGE, J.: *The Peerage of Ireland or a genealogical History of the present Nobility of that Kingdom*, Dublin 1789, s. 293 – 294. a MILLETT, B.: *The Irish Franciscans 1651 – 1665*, Rome 1964, s. 194.

¹⁰⁸ *Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt)*, Wien 1862, s. 6.

4. Francis zemřel jako plukovník během Ulsterských rebelií v roce 1641 bez potomků v Neapoli.

5. Kapitán William byl důstojníkem císařské armády.

6. Peter je v genealogii Johna Lodge, Esq. označen jako františkánský mnich. Pokud připustíme, že si mohou evropské tedy i české prameny zaměňovat jména Peter a Patrik, pak by měl být Petr Patrikem, který jako plukovní kaplan Buttlerova pluku zaznamenal nejpodrobněji zprávu o Valdštejnově vraždě. Tato zpráva se stala stěžejním pramenem o „spiknutí plukovníků“.¹⁰⁹ Na vraždě se však Patrik přímo nepodílel, její průběh znal jen z Buttlerova vyprávění. Jeho role na „spiknutí“ spočívala pouze v tom, že byl Buttlerem pověřen doručením dopisu, v němž Buttler ujišťoval nové velitele o své věrnosti. Příjemci dopisu se měli stát Gallas nebo Piccolomini, podle toho, kterého z nich dříve posel dostihne.¹¹⁰ Týž Patrik byl v září roku 1647 zvolen na provinciální kapitule v Rosserilly kvardiánem hybernské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze.¹¹¹

7. Edward zemřel bez potomků.

8. Thomas se oženil ve Flandrech (jeho manželka nám není známá), měl tři syny a jednu dceru; Lucase, Theobalda, Charlese a Annu.

9. James se stal františkánským mnichem.

10. George zemřel již v 16 letech.

11. Patrik zemřel ve 14 letech.

12. John se stal mnichem v řádu kapucínů.

13. Jasper byl zabit v boji, aniž po sobě z manželství s dcerou sira Williama Hilla, zanechal potomků.

14. Christopher zemřel svobodný po roce 1625 ve věku 21 let.

15. Charles byl opatem cisterciáckého kláštera v hrabství Roscommon.

16. Ismay se provdala za Bryana MacDonogha z hrabství Sligo.

17. Eleanora se stala jeptiškou řádu sv. Dominika.

¹⁰⁹ Je to jen má hypotéza, ale v žádné ze známých genealogiích z počátku 17. století, nelze najít takto pojmenovaného muže, který by se stal duchovním.

¹¹⁰ JANÁČEK, J.: Valdštejn a jeho doba. Praha 2003, s. 557 – 560.

¹¹¹ PAŘEZ, J., KUCHARŮVÁ, H.: Hyberni v Praze. Praha 2001, s. 74.

S Johnovými potomky se dostáváme k zakladatelům dvou rodových linií, jejichž členové se usadili na území Habsburské monarchie a byli řadu let věrnou oporou Habsburského domu a rakouského císařství.

Starší hraběcí větev založil prvorozený syn Theobald. Po vymření této větve roku 1738, přešel dědičný titul vikomta na mladší větev zvanou Ellischau¹¹², jejímž zakladatelem byl Johnův čtvrtý syn William. Vzestup každé z větví a osudy jejich členů byly odlišné, proto bude o každé pojednáno zvlášť. Začneme starší větví, jejímž zakladatelem byl již zmíněný Theobald. Narodil se kolem roku 1603 a jako nejstarší syn se stal dědicem otcových majetků a titulů. Roku 1639 je zmiňován jako člen parlamentu, kde zastupoval hrabství Sligo.¹¹³ Významnou roli hrál také v irském povstání během občanské války v Anglii a to vždy na straně panovníka. Byl ustanoven velitelem provincie Munster, tuto funkci zastával až do uzavření míru s Iry roku 1646. Poté se na nějaký čas stáhl do ústraní, ale pouze do dubna roku 1649, kdy byl pro své bohaté vojenské zkušenosti jmenován generálem.¹¹⁴

V roce 1651 pověřil král Karel I. Theobalda diplomatickým jednáním s lotrinským vévodou, od něhož požadoval finanční pomoc na podporu svých zájmů v Irsku. Za slíbenou podporu měl vévodovi nabídnout jakékoliv místo v království jako jistinu. Theobald dokonce údajně nabídl vévodovi svatbu jeho dcery s vévodou z Yorku: „(...) lotrinský vévoda byl potěšen vyhlídkou na takové spojenectví. Možná si potajmu přál samostatnost Irska, přivítal lorda Taaffeho se zvláštními poctami a pokusil se mu vyjádřit svoji vroucí podporu zájmů Irska sumou 5000 liber sterlingů na nákup zbraní a munice. Lord Taaffe vypadal ohromen štědrostí daru, o kterém vévoda prohlásil, že byl míněn jako příslib budoucích projevů přízně. Dále vévoda nabídl svoji osobní přítomnost v Irsku s dostatečnou silou na obranu království za podmínky, že neobdrží žádné rozkazy a naopak jeho rozkazy budou plněny. Lord Taaffe se však nedomníval, že je způsobilý přijmout takovýto návrh a předstíral, že pro tento případ neobdržel žádné instrukce a že on sám musí být nejprve informován o králově vůli. Obával se, že by Karel I. mohl nad těmito podmínkami vyjádřit nelibost.“¹¹⁵

Nakonec však ani přes veškeré Theobaldovi snahy nepřinesla jednání s lotrinským vévodou úspěch. Vévoda si kladl pro Karla I. naprosto nepřijatelné

¹¹² Ellischau německého jména pozdějšího sídla rodu v Čechách: Nalžovských Hor.

¹¹³ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 12.

¹¹⁴ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 7.

¹¹⁵ Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 14.

podmínky: *“Vévoda Lotrinský, jeho nástupci a následovníci – ačkoliv budou brát zřetel na práva krále - jsou označeni za Protektory Irska, kde budou velet jednotkám, svolávat parlament a budou se těšit dalším privilegiím spojeným s královským stavem, dokud nebudou splaceny půjčky, které vévoda Karlovi I. poskytl.“*¹¹⁶

Po popravě Karla I. následoval Theobald králova syna, budoucího panovníka Karla II. do exilu. Jeho majetek byl republikánskou armádou zkonfiskován. V dokumentu *„The Act for the Settlement of Ireland“* byl uveden mezi deseti nejvýznamnějšími vůdci irského odporu. Po restauraci monarchie 26. června 1661 Karel II. ocenil jeho zásluhy, navrátil mu část zabavených rodinných majetků a povýšil ho na hraběte z Carlingfordu. *„Stalo se tak jeho listem datovaným ve Whitehallu 17. července 1661. Nobilizační listinu získal 26. června 1662, po úhradě poplatku 20 liber.“*¹¹⁷ Karel I. navíc Theobaldovi daroval rentu ve výši 800 liber ročně.

Theobald se však navrácení svého majetku nedočkal a jmenovaná roční renta mu byla po nějakém čase zastavena, požádal proto krále o úlevu. Ten zařídil, aby mu byly rodinné majetky navráceny a to společně se zkonfiskovanými majetky Christophera Taaffeho z Braganstownu a Theophiluse Taaffeho z Cookstownu. Toto provizorium bylo potvrzeno patentem z 16. dubna 1667, a dalšími.“ Od roku 1666 se hrabě opět zapojil do služeb dvora a začal být pověřován diplomatickými misemi, nejprve opět u vévody Lotrinského, později (roku 1668) se stal vyslancem u císaře Leopolda I. ve Vídni. Theobald svými diplomatickými schopnostmi položil základy pozdějších vynikajících vztahů rodiny Taaffe s Habsburky a lotrinskými vévody.

Hrabě Theobald Taaffe byl dvakrát ženatý, jeho první manželkou se stala Mary, dcera sira Nicholase Leixlipa, s kterou nabyt velkého bohatství a měl s ní šest synů a jednu dceru. Podruhé se oženil s Annou, dcerou rytíře sira Williama Pershalla, ale manželství bylo bezdětné. Zemřel 31. prosince 1677 a pohřben byl v Ballymote.

Potomky hraběte Theobalda byli:

1. William, se rovněž stal vyslancem ve Vídni, ale již roku 1648 padl při tureckém tažení v císařských službách.

¹¹⁶ Cit. dle: Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 8.

¹¹⁷ Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 15.

2. Nicholas, druhý hrabě z Calingfordu, třetí vikomt Taaffe z Corren a baron z Ballymote.

3. Francis, třetí hrabě z Calingfordu, čtvrtý vikomt Taaffe z Corren a baron z Ballymote. Francis získal řád zlatého rouna. 31 červa 1704 zemřel u Nancy.

4. Anna (poprvé provdaná za sira Josepha Throckmorta, podruhé za Nicholase Plunketa, druhého syna Christophera, hraběte z Fingalu. Zemřela v červenci 1742, v hrabství Monaghan.)

5. John z Calliaghstown (zemřel 9. března 1689 v bitvě u Derry. Manželství uzavřel roku 1671 s Rosou Lambert, dcerou Charlese, 3 hraběte z Cavan.)

6. Robert (zemřel bezdětný v roce 1724)

7. Lambert, padl roku 1701 v bitvě u Cremony.

Nicholas, který se po bratrově smrti stal dědicem titulů a rodinného majetku, sloužil nějaký čas ve španělské armádě. Posléze se stal členem soukromé rady krále Jakuba II., který jej poslal na diplomatickou misi do Vídně. Když do Vídně dorazila zpráva, o Slavné revoluci, okamžitě se vrátil zpět do vlasti a přidal se ke králově armádě.¹¹⁸ V bitvě na řece Boyne byl jedním z velících důstojníků králova vojska, utrpěl několik zranění, kterým 2. července 1690 podlehl. Se svou manželkou Mary, dcera Wilda z Wildhouse, Esq. neměl potomky a tak tituly a rodinné statky zdědil jeho mladší bratr Francis.¹¹⁹

¹¹⁸ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 15.

¹¹⁹ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 9., HHStA, Familienarchiv Taaffe, kart. 1: Taaffe 1652 – 1830.

3.2. Taaffové v císařských službách

Během 17. století zaznamenal rod Taaffe prudký vzestup. A to zejména zásluhou lorda Johna Taaffeho, který se za občanské války v Anglii dostal mezi čelné představitele katolické strany. Jeho syn sir Theobald, pak pokračoval v otcově šlépějích a doprovázel panovníka Karla II. do vyhnanství. A právě on započal kariéru svého rodu v habsburských službách, když jej Karel II. pověřil svým zastupitelstvím u vídeňského dvora. On i jeho nástupci zde pak prokázali, jak své diplomatické, tak vojenské zkušenosti a dovednosti.

Theobaldův třetí syn Francis Taaffe, třetí hrabě z Carlingfordu, čtvrtý vikomt z Corren a baron z Ballymote, kterému se budeme nyní věnovat, byl na rakouském dvoře i vychován. Narodil se roku 1639 na zámku Ballymote. Svá studijní léta strávil na univerzitě v Olomouci, „*kde díky svým schopnostem a talentu ohromil nejen členy univerzity, ale také císaře Ferdinanda, který jej jmenoval jedním ze svých čestných pážat*“¹²⁰. Na univerzitě se seznámil s budoucím lotrinským vévodou Karlem V., který ho jmenoval kapitánem ve svém pluku. Posléze ho pověřil vzděláním všech svých dětí, zvláště pak nejstaršího syna Leopolda.

Francis velel roku 1673 pluku lotrinského vévody při obléhání Bonnu¹²¹, a stejně tak další rok v bitvě u Sinsheimu¹²², kde se podle popisu polního maršálka vévody z Bournonville, „*vyznačoval nejvyšší možnou odvahou a udatností*“¹²³. I v následujících letech prokázal velký vojenský talent. Zejména v bitvě u Salzbachu, která se odehrála 27. července 1675¹²⁴

V roce 1677 mu císař pluk, kterému velel ve výše zmíněných bitvách, daroval. Zapříčinil se o to lotrinský vévoda Karel V., „*který navrhl císaři, aby*

¹²⁰ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 16., HHStA, Familienarchiv Taaffe, kart. 1: Taaffe 1652 – 1830.

¹²¹ Obléhání Bonnu trvalo od 3. do 12. listopadu 1673. Spojenecké síly po devítidenním obléhání zajaly celou posádku. SKŘIVAN, A.: *Evropská politika 1645 – 1974*. Praha 1999, s. 18 – 24.

¹²² Také bitva u Sinsheimu, která se konala 16. června 1674, proběhla v rámci francouzsko – nizozemské války. Francouzský maršál Henri de la Tour d’Auvergne, vikomt de Turenne, zde porazil početnější císařskou armádu vedenou lotrinským vévodou, Karlem V..

¹²³ Cit. dle: *Genealogie der Grafen Taaffe* (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 9.

¹²⁴ Také zde se jedná o bitvy probíhající v rámci francouzsko – nizozemské války. Bitva u Salzbachu proběhla 27. července 1675. Skončila francouzským vítězstvím. Francouzi v ní však přišli o svého proslulého maršála Henriho de la Tour d’Auvergne, vikomta de Turenne, který byl zabit hned na jejím počátku.

věnoval plukovníkovi Taaffemu regiment jako odměnu za jeho věrné služby. Obdržel však odpověď, že žádný není volný, a tak vévoda odevzdal do rukou císaře svůj vlastní a zároveň jej požádal, aby ho plukovníkovi předal.“¹²⁵ V roce 1682 byl plukovník Francis Taaffe jmenován generálem.

V bojích proti Turkům roku 1683¹²⁶, velel 7. července u Petronell zadnímu voji císařského vojska, s nímž se zde bránil mnohonásobné turecké přesile útočící na Vídeň.¹²⁷ „I tentokráte prokázal svoji nezlomnou odvahu a sílu. Se 400 muži se celou půlhodinu bránil přesile 6000 Turků a Tatarů, dokud mu nepřišel na pomoc lotrinský vévoda. Francis velel levému křídlu, kam Turci soustředili své hlavní síly a několikrát se pokusili tuto linii prorazit. S velkými ztrátami byli však vždy zahánáni. Generál získal část kořisti velkého vezíra Kara Mustafy.“¹²⁸ Některé z trofejí, které Francis s vévodou lotrinským získali, zaslal vévoda, jako válečnou kořist anglickému panovníkovi Jakubovi II.. „Mezi dary zaslányými vévodou se nacházel i turecký buben, různé zbraně a rozličně zdobené meče. V zahradě Somerset House byl dokonce vztyčen jeden z velkovezírových stanů. Ten zaslal společně s janičářem hrabě Taaffe hraběti z Carlingfordu, který tuto kořist dále předal jeho veličenstvu.“¹²⁹

Ještě v letech 1684 - 1686 se Francis účastnil války proti Turkům v Uhrách.¹³⁰ V roce 1687 byl Leopoldem II. jmenován generálem jízdy a převzal velení nad plukem irských dobrovolníků, kteří vstoupili do císařských služeb. Dne 13. května 1694 ho císař za zásluhy vykonané pro rakouskou monarchii jmenoval polním maršálkem. A o několik let později (roku 1699) byl

¹²⁵ Cit. dle: Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.). Wien 1881, s. 17.

¹²⁶ Leopold I. byl přesvědčen, že se po svatogoththardském vítězství roku 1644 přesunul hlavní turecký zájem na Ukrajinu. Proto pro něj bylo velkým překvapením, když se na jaře roku 1683 dala do pohybu turecká armáda, posílená o Tököliho jednotky. Vídeň se sice dala narychlo do příprav na válku (uzavřela spojeneckou smlouvu s Polskem...), ale bylo už pozdě. Po vyplenění Dolních Rakous začala turecká armáda 16. července 1683 obléhat Vídeň (císař se dvorem z Vídně včas prchl). Některá říšská knížata i polský král si naštěstí uvědomili hrozbu, kterou by Turci ve Vídni představovali a vyslali městu na pomoc své sbory. 12. září téhož roku byli Turci v čele s velkým vezírem Karou Mustafou poraženi spojenými křesťanskými silami, vedenými lotrinským vévodou Karlem V., kurfiřtem bavorským Maxmilianem II. Emanuelem a polským králem Janem III. Sobieskim. Viz: SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648 – 1914. Praha 1999, s. 45 – 46.

¹²⁷ BECK, G.: Die Persönlichkeit des Grafen Eduard Taaffe. Wien 1948, s. 33.

¹²⁸ Cit. dle: Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.). Wien 1881, s. 18.

¹²⁹ Cit. dle: Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 12.

¹³⁰ Turecká moc v Uhrách byla v podstatě zlikvidována v srpnu roku 1687 po bitvě u Moháče. Viz: SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648 – 1914. Praha 1999, s. 46 – 47.

přiját mezi rytíře řádu Zlatého rouna. Díky Francisovu významnému postavení na rakouském císařském dvoře zrušil král Vilém III. zábor taaffovských statků v Irsku a potvrdil ho nejen jako hraběte z Carlingfordu, ale také jako majitele rozsáhlé rodové državy.¹³¹

Velmi blízký vztah měl hrabě s lotrinským vévodou Karlem V., kterému sloužil jako kancléř a první ministr. Vévoda ho údajně ve své poslední vůli označil jako nejlepšího přítele a přál si, aby královna v budoucnu využívala jeho rad.¹³²

Francisovou manželkou se stala roku 1676 Helena hraběnka Traudisch (†1700),¹³³ po níž zdědil panství Dolní Lutyně ve Slezsku. V roce své svatby získal od císaře inkolát pro české země. Z tohoto manželství se narodila jediná dcera Anna, která zemřela ještě za jeho života. Proto ve své poslední vůli, sepsané v červenci roku 1702 ustanovil svým dědicem synovce Theobalda.¹³⁴ V závěti dále odkázal značné sumy pro zraněné vojáky a na stavbu katedrály v Kolíně.¹³⁵ Zemřel 31. června 1704. Katedrála v Nancy byla na jeho počest potažena černým sukem a jeho tělo zde leželo vystaveno celý měsíc, stráženo gardou lotrinského vévody.

Theobald Taaffe, čtvrtý hrabě z Carlingfordu a pátý vikomt z Corren a baron z Ballymote se v dobách svého mládí také účastnil tažení proti Turkům. Obzvláště se vyznamenal při obléhání Budy. Jeho manželství s Amelií Plunket († 4. října 1757), nejmladší dcerou hraběte z Fingalu, bylo však bezdětné. A tak po jeho smrti, 24. listopadu 1738, zanikl titul hraběte z Carlingfordu. Tituly

¹³¹ Francisovi starší bratři aktivně vystupovali proti anglické koruně ve prospěch Stuartovců. Viz: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 21 – 22., HHStA, Familienarchiv Taaffe, kart. 1: Taaffe 1652 – 1830.

¹³² Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 13; Allgemeine Deutsche Biographie, Band 54, Leipzig 1908, S. 668-669.

¹³³ Helena, dcera generála hraběte Traudische, byla vdovou po hraběti Františku Arnoštu Šlikovi.

¹³⁴ Syn Johna Taaffeho z Calliaghstown a Rosy Lambert. Viz: LODGE, J.: *The Peerage of Ireland or a genealogical History of the present Nobility of that Kingdom*, Dublin 1789, s. 297.

¹³⁵ Cit. dle: Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 13.

vikomta a barona přešly na jeho synovce Nicholase z mladší větve Ellischau¹³⁶, kterého ve své poslední vůli datované k 7. květnu 1737 ustanovil svým dědicem.

Nicholas říšský hrabě Taaffe, šestý vikomt z Corren a baron z Ballymote se narodil roku 1677 na hradě O'Creane v hrabství Sligo v irské provincii Connaught. Výchovy a vzdělání se mu dostalo na dvoře lotrinského vévody Leopolda. Poté, co zde získal kancléřský úřad, vstoupil do císařských služeb, kde začala jeho rychlá kariéra v habsburské armádě. V roce 1726 se stal rytmistrem v pluku hraběte Hautois. V dalších letech byl postupně povyšován na podplukovníka (1730), plukovníka kyrysníků (1732) a polního maršálka (1752). Účastnil se bojů proti Prusům, Francouzům a Turkům. Výrazným způsobem přispěl v roce 1738 k vítězství nad Turky u Bělehradu¹³⁷ a v roce 1757 k porážce Prusů u Kolína.¹³⁸ Za své oddané služby v habsburské armádě byl dne 30. září 1758 povýšen císařovnou Marií Terezií na říšského hraběte. Dne 30. září téhož roku získal moravský inkolát.¹³⁹

Jak již bylo výše řečeno, Nicholas se stal jediným dědicem rodinných statků a to jak v Německu, tak v Irsku. Irského dědictví se však musel brzy vzdát a to kvůli sporu s Robertem Suttonem, protestantským příbuzným z matčiny strany. Sutton využil usnesení anglického parlamentu, podle něhož byli katolíci vyloučeni z dědění statků. Na základě tohoto usnesení se odvolal k soudu a ten přiznal Nicholasovi jen třetinu dědictví. I té se však musel vzdát, prodal ji v roce 1753.¹⁴⁰ Nicholas tak ztratil své majetkové zázemí v Irsku, rozhodl se proto natrvalo usadit ve své nové vlasti, v Habsburské monarchii.

¹³⁶ Nikolas byl vnukem Williama, zakladatele rodové větve Ellischau. Viz: LODGE, J.: *The Peerage of Ireland or a genealogical History of the present Nobility of that Kingdom*, Dublin 1789, s. 293 – 294.

¹³⁷ Pro Rakousko neúspěšná válka s Turky se odehrála v letech 1736 – 1739. Mír byl uzavřen 18. září 1739 v Bělehradě. Rakousko se muselo vzdát všech území, jichž nabylo tzv. požarevackým mírem, kromě území severně Dunaje a Sávy a Temešvárského Banátu. Viz: SKŘIVAN, A.: *Evropská politika 1648 – 1914*. Praha 1999, s. 48 – 49.

¹³⁸ Pro Rakousko vítězná bitva u Kolína proběhla 18. června 1757 v rámci Sedmileté války, která byla v letech 1756 – 1763. Viz: HERRE, F.: *Marie Terezie*. Praha 1996.

¹³⁹ Jeho nobilitační se ale ve vídeňském šlechtickém archivu nenachází. *Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.)*. Wien 1881, s. 12 – 13.

¹⁴⁰ *Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt)*, Wien 1862, s. 5.

Zděděné panství Dolní Lutyni ve Slezsku rozšířil o statek Petřvald (1738), panství Fryštát (1749), Ráj (1749), Prstnou a Mizerov (1749).¹⁴¹ V Čechách zakoupil roku 1769 od Václava Pöttinga panství Nalžovy s Tedražicemi, Zavlekovem a Neprochovy.¹⁴² Zámek v Nalžovských Horách se později stal hlavním rodovým sídlem Taaffů.

Dne 30. října 1729 se Nicholas oženil s Marií Annou, hraběnkou von Spindler.¹⁴³ Z manželství se narodili dva synové; Jan a František. Jejich osudy budou vylíčeny níže.

S Nicholasovým jménem je spojena legenda o přivezení prvních brambor do Čech. Do země je měl poslat a zavést zde jejich pěstování za velkého hladu ve Slezsku v roce 1763. Vzhledem k tomu, že se o tomto jeho činu zmiňují snad veškeré prameny, ve kterých lze najít jeho jméno, bude nejspíš tato legenda pravdivá.

Zemřel 30. prosince 1769 na zámku v Nalžovských Horách v úctyhodném věku 92 let. Měsíc před jeho smrtí ho opustila manželka Marie Anna, která zemřela 21. listopadu téhož roku. Pohřbeni byli oba do nově zřízené hrobky v kostele sv. Kateřiny v Nalžovských horách.¹⁴⁴

Starší Nicholasův syn Jan se narodil 1. února 1733 v Londýně. Vystudoval tereziánskou rytířskou akademii ve Vídni a poté v roce 1755 nastoupil v císařských službách dráhu diplomata. Od roku 1755 působil jako císařský vyslanec v Madridu. Zde se osvědčil a již v roce 1760 byl jmenován dvorním radou. V této funkci se zúčastnil doprovodu nevěsty arcivévodě Josefa Marie Isabelly Parmské do Vídně.¹⁴⁵ V roce 1764 se stal vyslancem v Lisabonu,

¹⁴¹ Petřvald koupil roku 1738 od těšínského zemského hejtmana Skrbenského. Panství fryštátské Martina Wieckowského získal v roce 1749 poté, co se dostalo do dražby. V témž roce koupil i panství Ráj, Prstnou a Mizerov od hraběte Vlčka. Viz: ZAO, UKS, 2/9 E, inv. č. 1603, kar. 15.

¹⁴² HRDLIČKA, M.: Křižíkův rodný kraj: Monografie plánického okresu. Nákladem vlastním 1946, s. 184.

¹⁴³ Marie Anna Spindler († 21. listopadu 1769) byla dcerou Johanna Philipa hraběte Spindlera, svobodného pána z Wildenstein a Kateřiny Potentiany hraběnky Katzianer.

¹⁴⁴ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 24.

¹⁴⁵ Sňatek mezi Isabelou Parmskou a Josefem II. byl uzavřen 6. října 1760. Josef svoji první manželku velice miloval, ona však jeho lásku neopětovala. Isabela zemřela již tři roky po svatbě při svém druhém porodu 27. 11. 1763. Viz: MAGENSCHAB, H.: Josef II. Revolucionář z boží milosti. Praha 1999, s. 27 – 43.

kde měl za úkol vyjednat sňatek arcivévody Leopolda se španělskou infantkou Marií Louisou, což se mu také podařilo.¹⁴⁶ Jeho poslední službou Habsburkům bylo předání správy o Leopoldově svatbě na Neapolském dvoře v roce 1765. Na zpáteční cestě však 11. prosince 1765 ve věku 32 let zemřel v Gorici.¹⁴⁷

Janova smrt vyvolala ve své době řadu spekulací. Objevilo se podezření, že nezemřel přirozenou smrtí, ale byl otráven. Důvodem k tomu se měly stát jeho statky ve Slezsku a za travitele byli označeni Chotkové. Vše mělo začít Janovým sňatkem s Marií Brigitou, dcerou nejvyššího dvorského kancléře hraběte Rudolfa Chotka, s nímž měl dva syny Rudolfa a Jana a jednu dceru Marii Annu. Brzy po svatbě začal hrabě Chotek přemlouvat Janova otce Nicholase, aby provedl široké obdarování svého nejstaršího syna slezskými statky a umožnil mu tak žít v přepychu odpovídajícím jeho hodnostem a postavení. Nicholas nejprve s rozdělením statků nesouhlasil. Důvodem byla snaha zřídít druhou primogenituru pro svůj rod v Rakousku, když o tu první v Irsku přišel. Jan byl však zcela pod vlivem své manželky a tedy i tchána. Nicholas se tedy nakonec rozhodl vzdát všech statků ve Slezsku ve prospěch svého syna.¹⁴⁸ Jednalo se o již výše zmíněný zámek, města a statky Dolní Lutyně, Frýštát, Ráj, Petřvald, Prstná a Mizerov. Hrabě Chotek slíbil, že darovací listina bude koncipována tak, aby jeho potomci nemohli své statky nebo jejich část prodat, aniž by současně koupili jiné statky odpovídající hodnoty v dědičných zemích. Na základě těchto slibů dal Nicholas hraběti Chotkovi plnou moc, aby jednal jeho jménem a sestavil listinu. Tu pak údajně podepsal, aniž by přezkoumal její obsah. Po Janově smrti však zjistil, že darování, které učinil, bylo úplné a dávalo jeho synovi dokonce možnost vydědit své děti a veškeré majetky přenechat své manželce.¹⁴⁹ Vše pak už záleželo jen na Janově závěti, jež vyhotovil před svojí smrtí. Ta naštěstí pro rod Taaffe ukázala shodu s majetkovými záměry jeho otce. Vdova Marie Brigita se podle Janovi poslední vůle stala poručicí jejich dětí a jeho mladší brat František spoluporučníkem. V závěti však bylo nalezeno několik formálních chyb, kvůli kterým ji však

¹⁴⁶ Svatba Marie Louisy a Leopolda II. se konala roku 1765, tedy rok po Janově smrti.

¹⁴⁷ Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.). Wien 1881, s. 19.

¹⁴⁸ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 16.

¹⁴⁹ TAMTÉŽ.

úřady odmítly potvrdit, dokud děti nedospějí. Nicholas se proto rozhodl získat podporu u císařovny, tomu se však snažil svým vlivem u dvora zabránit Chotek.

Dopisem, kterým se Nicholas obrátil na Marii Terezii, žádal o přiznání dědictví veškerého jmění pozůstalému synovi Františkovi. Aby obměkčil císařovno srdece, vylíčil v něm, „*jak opustil své statky v Irsku, aby mohl on i jeho potomci zachovat věrnost katolické víře a žít pod ochranou Jejího veličenstva, císařovny. Bylo by pro něho obrovskou tragédií, kdyby na konci svého života zjistil, že způsobil svému rodu zkázu, místo aby se postaral o jeho vzestup a slávu.*“¹⁵⁰ I druhý Nicholasův syn byl však okouzlen krásou své švagrové a roku 1766 ji požádal o ruku. Hrabě Chotek proti tomu nic nenamítal, prestiž jeho rodu tím mohla jen stoupnout. Protože František se kromě toho, že se již ve svých 28 letech stal plukovníkem, navíc těšil veliké přízni samotné císařovny. Ta ho dávala za vzor všem mladým vídeňským šlechticům.¹⁵¹ K sňatku mezi příbuznými však bylo podle církevních předpisů zapotřebí získat papežský dispens. A tak František odevzdal poručnictví svých synovců do Chotkových rukou a vydal se do Říma. Papež mu ale odmítl potřebný dispens udělit. Další nemilé překvapení čekalo Františka po návratu do vlasti. Hrabě Chotek mu odmítl vrátit poručnictví nad synovci, které mu svěřil před svým odjezdem.¹⁵²

Po smrti papeže v roce 1769¹⁵³ měl však hrabě Chotek Františka vyzvat, aby se znovu vrátil do Říma a požádal o dispens nového papeže. Z toho lze soudit, že o plánovaný sňatek opravdu stál. František se však již do Říma nikdy nevydal a to nejspíše ze žárlivosti. Marie Brigita již údajně v této době přijímala „pozornosti“ od hraběte Josefa Mallabailly de Canal.¹⁵⁴ Před Františkem svého nápadníka nepřiznala a dokonce mu vyčítala, že se jí vzdal tak rychle. Odchodem svého snoubence se ale dlouho netrápila a ještě téhož roku se za hraběte Josefa Mallabailu provdala.

¹⁵⁰ Cit. dle: TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 33., HHStA, Familienarchiv Taaffe, kart. 1: Taaffe 1652 – 1830.

¹⁵¹ BECK, G.: *Die Persönlichkeit des Grafen Eduard Taaffe*. Wien 1948, s. 35.

¹⁵² Cit. dle: *Genealogie der Grafen Taaffe* (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 16.

¹⁵³ Zde se jedná o papeže Klementa XIII. Jeho nástupcem se stal Klement XIV. Viz: FRANZEN, A.: *Malé církevní dějiny*. Praha 1995, s.

¹⁵⁴ *Genealogie der Grafen Taaffe* (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 16. Dále: CERMAN, I.: *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*. Praha 2008, s. 302.

Naposledy jako poručník Janových dětí František vystupuje při jednání o stížnostech poddaných, po povstání na slezských panstvích v roce 1766.¹⁵⁵ Pak se již v dokumentech z těchto panství s Františkovým jménem nesetkáváme. Marie Brigita se tak stala jedinou poručnicí dětí ze svého prvního manželství.

Tolik se o události dozvídáme zejména z taaffovských pamětí. Z jejich pohledu tedy jasně vyplývá, že hrabě Chotek se svojí dcerou skutečně rozvinul velké úsilí, aby statky na Těšínsku získal. V tomto pojetí měli výše zmíněné spekulace o Janově otravě jistě své opodstatnění.

Poněkud jiné informace o stejné události však nalezneme v pamětech Chotků. Zde nese vinu za veškeré konflikty mezi oběma rody Marie Brigita, která se odmítla provdat za bratra svého zesnulého manžela. A tajně uzavřela sňatek s dvacetičtyřletým poručíkem husarů hrabětem Josefem Malabailou. Sňatek byl tedy uzavřen přes výslovný zákaz rodičů. Dvorská společnost vnímala celou událost jako obrovský skandál a Chotkové jako rodinnou pohanu. Marie Brigita pak se svým manželem uprchla a na slezské statky. Její vztahy s rodinou se už nikdy nenapravily.¹⁵⁶ Dalo by se říci, že byla svým otcem vyděděna, protože po jeho smrti nezdědila téměř nic. Zato na její potomky z prvního manželství hrabě Chotek ve své poslední vůli pamatoval. Odkázal jim panství Myslibořice. Snad měl být tento odkaz brán jako omluva za chování jeho nezdárné dcery.

Z tohoto pohledu je hrabě Chotek zcela oproštěn z výše zmíněných obvinění. Jedinou osobou, která by mohla mít zájem na Janově smrti, zůstává Marie Brigita, která se mohla chtít zbavit svého manžela, aby se vzápětí po jeho smrti mohla provdat za svého milence. Majetkové zázemí měla díky poslední vůli svého muže zajištěné, nemusela se tedy podřizovat přáním své rodiny. Taaffovské statky na Těšínsku mohla spravovat až do plnoletosti dětí po Janovi, což v případě nejstaršího Rudolfa bylo až do roku 1780. O tom, jak se skutečně celá událost odehrála, můžeme již jen polemizovat.

Hrabě František Taaffe se v roce 1772 oženil s Klementinou, dcerou lorda Johna Bellewa. Potomků se už ale nedočkal, manželství bylo bezdětné. A tak své veškeré jmění a Nalžovské panství, které převzal po otcově smrti,

¹⁵⁵ O povstání na Těšínsku se ještě zmíníme v další kapitole.

¹⁵⁶ CĚRMAN, I.: Chotkové. Příběh úřednické šlechty. Praha 2008, s. 302 – 303.

odkázal svému synovci Rudolfovi. Sám se pak po smrti své manželky v roce 1792 uchýlil do Českých Budějovic, kde si splnil svůj dávný sen. Zřídil si zde vlastní hvězdářskou observatoř a věnoval se studiu astronomie.¹⁵⁷

František zemřel v roce 1803 a pohřben byl v nově zřízené rodinné hrobce pod kaplí sv. Barbory v Nalžovských Horách.¹⁵⁸ Kapli i hrobku nechal sám postavit. Kaple byla zasvěcená sv. Barboře, patronce horníků, neboť součást panství Stříbrné hory se honosily hornickou tradicí.

Rudolf říšský hrabě Taaffe, sedmý vikomt z Corren, baron z Ballymote se narodil 6. října 1762 v Londýně. Jako většina jeho předků sloužil v císařské armádě a to jako podplukovník u pluku Hadíkových Husarů. Po službě v císařské armádě vstoupil ještě do Irské zemské kavalerie (yeomanry), kde se stal kapitánem. V roce 1798 byl povolán do anglického parlamentu, místo však odmítl.¹⁵⁹

Jako dědic taaffovských statků se stal pokračovatelem rodové linie Ellischau. Brzy poté, co se ujal Nalžovského panství, začal s jeho úpravami a širokou modernizací.¹⁶⁰ Statky na Těšínsku prodal v roce 1792 zemskému hejtmanovi hraběti Janu Laryšovi.¹⁶¹

Dne 11. dubna 1787 se oženil s hraběnkou Marií Josefou Haugvitzovou, s níž měl tři syny, Františka, Ludvíka a Rudolfa,¹⁶² a dceru Cletinu.¹⁶³ Zemřel 7. června 1830 ve Vídni a pohřben byl v rodinné hrobce v Nalžovských Horách.

Dříve než se začneme zabývat osudy Rudolfových potomků, zmíníme se alespoň v krátkosti o životě jeho mladšího bratra. Jan Mikuláš, říšský hrabě se narodil 28. června 1764 v Londýně. Stal se vlastníkem Myslibořického panství,

¹⁵⁷ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 17.

¹⁵⁸ Dnes je kaple známá, jako kaple sv. Antonína.

¹⁵⁹ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 18.

¹⁶⁰ Viz. Taaffovská panství

¹⁶¹ REBROVÁ, A.: Zaniklý zámek Ráj v osudech staletí. Karviná 2002, s. 37. Dále ŠMERDA, M. a KORBELÁŘOVÁ, I.: Sociální hnutí na Těšínsku ve 2. polovině 18. století. Opava 1998, s. 58.

¹⁶² Rudolf zemřel v dětství.

¹⁶³ Clementina Taaffe (*26. listopad 1796, † 9. prosinec 1846) dne 11. dubna 1811 se provdala za Thaddäuse hraběte Amadée de Varkonyi († 17. květen 1845). Vzhledem k tomu, že jejich manželství bylo bezdětné a hrabě byl posledním mužským potomkem svého rodu, jeho smrtí rod Amadée de Varkonyi vymřel po meči. Viz: Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 18.

kteří mu odkázal jeho děd hrabě Rudolf Chotek. Jan také přispěl k vojenské cti svého rodu. „V roce 1814 bojoval jako plukovník zeměbrany proti Francouzům.¹⁶⁴ Důsledkem náhlého onemocnění obdržel ještě na smrtelném loži hodnost generálmajora a vekokříž Leopoldova řádu.“¹⁶⁵

V roce 1789 se oženil s Annou hraběnkou Harsch (†1847). S níž měl dceru Marii Antonii¹⁶⁶ a syna Josefa.¹⁶⁷ Josef zemřel bez potomků a tím Janova rodová linie vymřela. Jan zemřel v roce 1814.

Nyní se vrátíme zpět k Rudolfově rodině. Jeho nejstarší syn František Xaver Jan Karel Josef říšský hrabě Taaffe, osmý vikomt z Corren, baron z Ballymote (dále jen František) se narodil 2. května 1789 v Brně. Pokračoval v rodinné tradici a již ve svých šestnácti letech vstoupil do armády. Brzy zde dosáhl vysokých vojenských hodností. Jako plukovník se stal císařským podkoním. Vyznamenal se ve válce s Francouzy a to zejména v roce 1809 v bitvě u Wagramu, kde bojoval pod vedením arcivévody Karla proti Napoleonovi.¹⁶⁸

Po uzavření sňatku Napoleona s dcerou císaře Františka I., Marií Luisou. Doprovázel Napoleonovu choť zpět z Paříže do Vídně. Dále v Habsburských službách dosáhl postavení císařského komořího a tajného rady. V roce 1814 získal Český šlechtický kříž jako jednorázové pamětní vyznamenání, když po porážce Napoleona u Lipska, doprovázel císaře Františka I. do Paříže.¹⁶⁹

Dne 11. dubna 1811 se František oženil s Antonii, hraběnkou Amadée de Várkonyi (†1861). Manželství bylo bezdětné. Jako prvorozený syn Rudolfa zdědil Nalžovy, ale panství se vzdal ve prospěch svého bratra Ludvíka. Zemřel 3. května 1861 ve Vídni.¹⁷⁰

¹⁶⁴ Zde se jedná o Napoleonské války ukončené Napoleonovou porážkou 18. června 1815 v bitvě u Waterloo a druhou pařížskou mírovou smlouvou uzavřenou 20. listopadu 1815. Viz: JUN, L.: Napoleonské války. Triton 2005. Dále: SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648 – 1914. Praha 1999, s. 133 – 171. BARNETT, C.: Bonaparte. Brno 2005.

¹⁶⁵ BECK, G.: Die Persönlichkeit des Grafen Eduard Taaffe. Wien 1948, s. 35 – 36.

¹⁶⁶ Marie Antonie Taaffe († 11. říjen 1826) se v roce 1816 provdala za Ottu svobodného pána Minkwitz († 12. březen 1842).

¹⁶⁷ Josef říšský hrabě Taaffe (* 12. prosinec 1796, † 12. říjen 1846) se stal pánem Myslibořického panství.

¹⁶⁸ Bitva u Wagramu se odehrála 5. – 6. června 1809. Rakušané byli v této bitvě Napoleonem poraženi. Viz: SKŘIVAN, A.: Evropská politika 1648 – 1914. Praha 1999, s. 158.

¹⁶⁹ Drobná plastika, Praha 1965.

¹⁷⁰ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 18.

Ludvík Patrik říšský hrabě Taaffe, devátý vikomt z Corren a baron z Ballymote se narodil 25. prosince 1791 v Brně. Po ukončení studia práv a složení soudcovské zkoušky vstoupil do státní správy. Roku 1814 byl jmenován soudcem odvolacího soudu v Benátkách. O rok později si díky svým dovednostem v oboru justiční organizace vysloužil přeložení k vrchnímu soudu do Milána. Jeho hodnost však ještě zůstala nezměněna. Povýšení se dočkal v roce 1818 a to hned ve dvou pozicích. Stal se viceprezidentem civilního tribunálu v Miláně a prezidentem tamního obchodního a směnečného soudu. Na těchto místech se projevil jeho vynikající vůdčí talent, který mu otevřel cestu k dalším ještě významnějším funkcím. Ludvíkovo pole činnosti se však ze soudcovské sféry, ve které si již získal i uznání panovníka, přesunulo do oblasti politické administrativy. Také zde jeho kariéra stoupala závratným tempem. V roce 1819 byl ustanoven viceprezidentem štýrsko-korutanského gubernia, o rok později prezidentem gubernia v Haliči a Vladiměřsku a prezidentem haličských stavů. Na těchto pozicích podle rodových pamětí vynikaly jeho skvělé vlastnosti, mezi které se řadila spravedlnost, neúnavná úřední píle a statečnost.¹⁷¹ Že si neoblomně dokáže stát za svými zásadami, dokázal poté, co byl roku 1826 jmenován presidentem dvorní komory. Okamžitě začal zavádět početné radikální reformy, které měly zamezit zmatkům ve veřejných financích. Požadoval především zveřejnění rozpočtu a redukci počtu úředníků ve všech odvětvích správy. Dále dal podnět k odstranění sedmi dvorních soudců, které nahradil dvěma osvědčenými muži.¹⁷² Svými reformami si však vysloužil nenávist byrokracie, na jejíž straně stál státní kancléř kníže Metternich. Na jeho impuls císař František Ludvíkovi předsednictví financí odňal. Vzápětí ho však dosadil do nových významných funkcí. Roku 1834 byl jmenován prvním presidentem nejvyššího soudního dvora a kurátorem c. k. Tereziánské akademie.¹⁷³ Akademie za Ludvíkova vedení dosáhla značného vzestupu a

¹⁷¹ Za jeho gubernérství ve Štýrsku propukl ve městě Štýrský Hradec požár. K nebezpečnému místu se údajně nikdo neodvážil přiblížit dokud se sám Ludvík neodebral do skladu s tím, že se nevrátí dokud nebude vyneseno poslední sud prachu. Svému rozhodnutí také údajně dostal. Viz.: Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 19.

¹⁷² Osvědčenými muži byli p. Purkhart, pozdější státní soudce a baron Kraus, budoucí ministr financí. Viz.: TAMTĚŽ.

¹⁷³ Dalším pokusem o soudní kontrolu státní správy byl list Marie Terezie z roku 1749. kterým bylo zřízeno Nejvyšší justiční místo ve Vídni jako nejvyšší soudní orgán. Tento pokus však v roce 1751 skončil rozdělením jeho pravomocí mezi soudy a správní úřady. V této funkci sloužil monarchii čtyři roky. ŽUPANIČ, J., HORČIČKA, V., KRÁLOVÁ, H.: Na rozcestí. Rakousko-uherská zahraniční služba v posledních letech existence monarchie. Praha 2009.

zařadila se tak mezi nejprestižnější výchovné a vzdělávací ústavy v monarchii.¹⁷⁴ Ani výše zmíněnými posty jeho kariéra ještě nekončila. Již roku 1836 se komoří a člen tajné rady stal také rektorem vídeňské univerzity. Zejména v této době se projevilo Ludvíkovo sociální cítění, když svůj rektorský plat věnoval na založení nadace pro chudého juristu. Že se i po třiceti osmi letech veřejné služby těšil císařově důvěře, dokazuje jeho jmenování prvním ministrem spravedlnosti a to 20. března 1848, kdy bylo ministerstvo zřízeno. Ludvík však touto funkcí zřejmě příliš nadšen nebyl. Soudit tak můžeme podle opakovaných žádostí o uvolnění z funkce.

Jeho prosbě panovník vyhověl 3. května 1848. Reakce tehdejšího tisku nám alespoň částečně osvětluje důvody Taaffeho demise. Allgemeine Theaterzeitung z 3. května 1848 o výše vzpomínané demisi píše následovně: *„Co se týká hraběte Taaffeho, jeho odstoupení vyvolaly pravděpodobně početné pomlavy, jako i z jeho strany poměrně velká citlivost, což je u státníka nepochybně velkým selháním. Omluvou, že neunes ani sebemenší urážku, mu ale je jeho šlechtický původ. Vytýkali mu aristokratické tendence a byrokratické principy, ale neprávem. Existuje alespoň jediný počin, který si právem tohle obvinění zaslouhuje? Od narození aristokrat, avšak opravdu osvícený, neustále bránil intrikám, které už od mládí nesnášel. Jeho zásady a počínání byli až do toho okamžiku skutečně liberální a jeho velkorysý liberalismus byl často považován za zločin. Nechme mluvit fakta z jeho života, budou působit přesvědčivějším způsobem. Třicet osm let veřejné služby v nejrůznějších oborech, prostá a nebojácná stálost jednání, poctivý charakter, loajálnost, to jsou znázorněné vlastnosti, které stanoví spravedlivý a objektivní rozsudek publika, které si nenechá vnutit žádná nepřátelská obvinění. Stranický duch může nějakou dobu tlačit na veřejné mínění, ale nemůže ho dlouho mást a obracet. Abdikace hraběte Taaffeho bude skutečně litovat každý, kdo je přítelem opravdového pokroku, blahobytu a proslulosti Rakouska.“*¹⁷⁵

Za své služby habsburské monarchii získal řadu vyznamenání. Byl velkokřížníkem Leopoldova řádu, čestným bailli a nositelem velkokříže Suverénního řádu sv. Jana Jeruzalémského. Od ruského cara Alexandra I. získal

¹⁷⁴ Ludvík díky svým Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 19. předchozím zkušenostem pomohl akademii zejména po finanční stránce.

¹⁷⁵ Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862, s. 19.

řád Bílého orla. Potvrzení svého hraběcího stavu v Rakousku získal Ludvík společně se svým bratrem Františkem v roce 1839.¹⁷⁶

Na svém nalžovském panství provedl rozsáhlé úpravy, díky nimž získal zámek svoji současnou podobu.¹⁷⁷ Za manželku si Ludvík zvolil princeznu Amálii Bretzenheim, dceru a dědičku knížete Karla Augusta von Bretzenheim.¹⁷⁸ Svatba se konala 10. června 1822. Ze šťastného manželství se narodilo šest dětí; čtyři dcery a dva synové.¹⁷⁹

1. Karel Rudolf Josef František Klement říšský hrabě Taaffe, desátý vikomt z Corren a baron z Ballymote.

2. Walburga Klementina Rudolfa Františka Taaffe (* 20. říjen 1827, † 13 listopad 1882).

1. Amálie Rudolfína Henriette Taaffe (* 18. leden 1829, † 20. duben 1830).

2. Walburga Luisa Taaffe (* 29. září 1829, † 17. květen 1891).

3. Amálie Walburga Taaffe (* 14. září 1831, † 6. listopad 1909).

4. Eduard František Josef říšský hrabě Taaffe, jedenáctý vikomt z Corren a baron z Ballymote.

Ludvík zemřel 21. prosince 1855 ve Vídni. A pohřben byl do rodinné hrobky v Nalžovských Horách. Panství odkázal svému nejstaršímu synovi Karlovi.¹⁸⁰

Karel Rudolf Josef František Klement říšský hrabě Taaffe, desátý vikomt z Corren a baron z Ballymote se narodil 26. dubna ve Lvové. Po studii filozofie sloužil v císařské armádě, v níž dosáhl hodnosti majora u pluku hulánů a podplukovníka u husarského pluku. Jako rytíř řádu Johanitů nebyl nikdy ženatý. Rok po smrti svého otce sepsal dějiny rodu s názvem „Memoirs of the family of Taaffe“. Později vzniklé genealogie rodu z Karlova díla hojně čerpaly.

V době, kdy Karel zmíněné paměti sepisoval (dokončeny byly v roce 1856), se již rýsovala slibná kariéra jeho mladšího bratra Eduarda, ve službách rakouského

¹⁷⁶ TAAFFE, K.: *Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 37., *Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon kaiserthums Österreich XLII. Band.)*, Wien 1881, s. 10.

¹⁷⁷ O přestavbě zámku bude pojednáno v následující kapitole.

¹⁷⁸ Bretzneheimové byli nemanželskými potomky bavorsko-falckého kurfiřta Kurfürsten Karla Theodora (1724-1799).

¹⁷⁹ *Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt)*, Wien 1862, s. 21.

¹⁸⁰ *Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.)*. Wien 1881, s. 12.

císařství. Z toho lze soudit, že paměti nebyly sepsány nestranně, ale měly za úkol prokázat starobylost a vážnost irského rodu Taaffe.

Sám Karel vznik svého díla zdůvodňuje následujícími slovy: „*Následující korespondence obsahující různé zprávy anglického kabinetu během let 1665 – 1666 ležela několik generací v rohu našeho rodinného archivu, když mě náhoda přiměla vyndat je z jejich prašného místa.*

Můj regiment ležel v Biharu v jednom z nejpustších krajů Uherska. Někdo kdo nikdy neviděl život vojákův v této části světa si stěží může představit moje potěšení z obdržení písemného povolení ke služebnímu volnu, které mi bylo zasláno po ročním pobytu v zemi obydlené pouze lupiči, cikány a nejnecivilizovanější maďarskou populací. Nejbližší město bylo zhruba padesát anglických mil odtud a v okruhu sta mil byly pouze čtyři vesnice s domy, postavenými z bláta, jejichž obyvatelé umírali špínou a hladu.

Nejbližší hospoda blízko řeky Tisy, byla obvyklým bodem setkání mezi mnou a dvěma důstojníky ze stejného regimentu, a právě na tomto místě jsme se rozhodli strávit i předvečer mého odjezdu do Vídně. Těžké vločky sněhu začaly padat a téměř zatarasily vchod malé chatrče, takže každý muž se mohl po hodinách cesty cítit pohodlně ve skromné místnosti, v níž se mimo nás mohl chvástat ještě před dalšími hosty, někdy cestovatelem, který minul svoji cestu, několika zloději koní nebo obvyklými lupiči.

Obávám se, že to nebyla jen čistá a výlučná láska k vědě a pravdě, která mě vedla, tak dychtivě přijmout navrhovanou sázku.¹⁸¹ Dopisy sira Williama Templa lordu Taffemu¹⁸² o nichž jsem věděl, že jsou v držení mého otce, mě poté co jsem se opět připojil k regimentu, pomohly prokázat předchozí obdiv a lásku k jeho králi a pánovi¹⁸³, jenž byla vyslovena v mnoha dopisech psaných jeho vlastní rukou a já jsem brzy cítil vděčnost k autorovi těchto dopisů za to, že je vůbec odeslal.

Ty, drahý starý velký předku, jehož kosti do dnešního dne leží v míru mezi ruinami starého zchátralého hradu v Sligu, sotva by sis pomyslel, když si lovil na pláních tvých feudálních teritorií Corren a Ballymote, že jeden z tvých potomků,

¹⁸¹ O jakou sázku se jednalo, se v předmluvě k pamětem nedočteme. Můžeme však dedukovat, že se Karel vsadil právě o sepsání pamětí.

¹⁸² Autor zde hovoří o Theobaldu Taaffovi Earlu of Carlignford.

¹⁸³ Zmiňovaná korespondence je z let 1665 – 1667 – jedná se tedy o Karla II. Stuarta (období vlády 1660 – 1685).

který zdědil tvoji lásku ke koním, psům a lovu se bude tvým prostřednictvím prezentovat s nejlepším druhem maďarského chrta dvě stě let po té, co jsi odešel ze života.

Povolení k dovolené vypršelo, znovu jsem se připojil k regimentu, avšak stále důkazy loajality sira Willa Templa byly v mých rukou. Udělal jsem, co by udělal jakýkoli jiný muž exponovaný na takovém místě, jaké jsem už popsal – začal jsem číst celou korespondenci lorda Taaffeho a cítil jsem se touto korespondencí tak hluboce zaujatý, že jsem ji probíral s mnoha přáteli a každý z nich si přál obdržet kopii. Nakonec jsem souhlasil vytisknout ji pro jejich vlastní použití, ale ne pro veřejnost, protože podle mého názoru neobsahuje odkrytí historie, v níž by historik mohl najít nějaký zájem a odkryt nějaký přínos tím, že si je přečte. Protože mnoho událostí, které nejsou absolutně důležité nebo zajímavé v době kdy se staly, nevzrostou s přibývajícím časem.

Jsem si vědomý, že druh zájmu mých přátel, ve všem respektuje mě a moji rodinu, myslím si, že je nejvhodnější začít s genealogií od nejmladších předků atd...atd...“¹⁸⁴ Závěr předmluvy nebyl dochován.

Jak již bylo výše zmíněno, Karel se stal po otcově smrti jako nejstarší syn dědicem rodových majetků. I za jeho držení zřejmě ještě pokračovala přestavba Nalžovského zámku a okolního parku.

Zemřel 14. listopadu 1873 na svém panství v Nalžovech. Po jeho smrti přešly všechny dědičné tituly a statky na jeho mladšího bratra Eduarda.

¹⁸⁴ TAAFFE, K.: *Preface for Memoirs of the family of Taaffe*, Vienna 1856, not published, s. 1 – 2.

3. 3. NA VRCHOLU RODOVÉ SLÁVY: HRABĚ EDUARD TAAFFE

Bezesporu nejvýznamnější osobností rodu Taaffe je nejmladší syn Ludvíka Patrika říšského hraběte Taaffe, a Amálie Bretzenheim, říšský hrabě Taaffe Eduard František Josef, jedenáctý vikomt z Corren a baron z Ballymote. Eduard se narodil 24. února 1833 ve Vídni. První roky svého života prožil v poklidné atmosféře rodového panství v Nalžovech.¹⁸⁵ Zde se mu pod dohledem vzdělané a uměnímilovné matky dostalo základů výchovy spočívající v nadnárodním, prohabsburském, konzervativním duchu. Těmto idejím zůstal věrný po celý život.

Z Nalžov také pochází dochované vzpomínky zdejší služebné, Sofie Kutschkové, které nám alespoň částečně odhalují osobnost budoucího ministerského předsedy. Sofie v nich líčí malého Ediho jako bystrého hochy s černými lokny a jiskrnými uhlově černými očima, který často vyvedl nějakou lumpárnu. Klukoviny, jichž se dopouštěl, podle ní nikdy nepřekračovaly hranice dobrého vychování. Nejvíce však vyzdvihovala chlapcovu dobráckou povahu, již přisuzovala jeho dobrému srdci.¹⁸⁶ Hrabě se obdobně jako jeho sestra Luisa těšil u služebnictva velké oblibě. Další Eduardovy vynikající vlastnosti nepostradatelné pro jeho rychlý kariérní růst ve státní službě se pak projeví během studia na gymnáziu, zakončeném výbornou závěrečnou klasifikací. Patřila mezi ně tolerance, shovívavost, upřímnost, veselost a smysl pro povinnost. Tedy typické rysy taaffovských charakterů smíšené s vlastnostmi rodu Bretzenheim.¹⁸⁷

Výtečná výchova spolu se slavnou historií rodu, v níž byly vyzdvihovány zejména věrné služby Taaffů panovnickému rodu Habsburků, Eduarda postupně vynesly až na samý vrchol politického dění rakousko-uherské monarchie. Výhody plynoucí z velmi dobrých společenských kontaktů s císařským domem pocítil Eduard již v dětství, když ho arcivévoda Karel a arcivévodkyně Žofie vybrali jako společníka pro arcivévody Františka Josefa a Ferdinanda Maxmiliána. Mladý Taaffe pak často pobýval v Hofburgu a Schönbrunu. S arcivévody zde trávil hodiny výuky i relaxace, během nichž se mu s oběma podařilo navázat pevný přátelský vztah, tolik důležitý pro jeho budoucí kariéru. Františku Josefovi se stal postupně nepostradatelným

¹⁸⁵ Die Grafen Taaffe in Österreich, Wien 1888, s. 3.

¹⁸⁶ BECK, G.: Die Persönlichkeit des Grafen Eduard Taaffe. Wien 1948, s. 46.

¹⁸⁷ TAMTÉŽ.

společníkem, který ho uměl příjemně pobavit. Pouto, které mezi nimi vzniklo v mládí, se nikdy nepřetrhlo a stalo významným historickým faktorem.

Příkrý konec chlapeckým létům přinesl rok 1848. František Josef se vypravil na italskou frontu a o tři roky mladší Eduard započal studium práv na vídeňské univerzitě. Opět se spolu setkali až v úředních funkcích. Císař si svého přítele z mládí cenil natolik, že by údajně nikomu jinému před svojí osobou nedovolil říkat nebo jen naznačovat to, co směl právě Eduard.¹⁸⁸

Studijní léta Taaffe prožíval jako většina jeho současníků. Veselý a bystrý student údajně nechyběl na žádné pitce. Jeho smysl pro povinnost ho však vždy včas přinutil přistupovat ke studiu zodpovědně. Během studia se mimo jiné rozhodl pokračovat ve vojenské tradici rodu a s otcovým svolením se stal členem akademické legie.¹⁸⁹ Postupně tak plnil naděje v něj od chlapeckých let vkládané.

Po stručné charakteristice Eduardovy osobnosti se pokusíme o nástin vývoje jeho politické kariéry do doby, než se stal na dlouhých 14 let ministerským předsedou. Po studiu práv vstoupil do státní služby při okresním hejtmanství ve Vídeňském Novém Městě (Wiener Neustadt) v Dolních Rakousích. Od roku 1861 zastával postupně vládní funkce v Čechách, Salcburku, Horních Rakousích a Tyrolích. V letech 1865 – 1866 zasedal na českém sněmu za ústavověrný velkostatek, sněmovních schůzí se ale účastnil jen zřídka. Dne 7. března 1867 byl povolán do Beustova kabinetu na post ministra vnitra, kultu a vyučování.¹⁹⁰ Po Beustově jmenování rakousko-uherským ministrem zahraničí s titulem kancléře, k němuž došlo 23. června 1867, se stal hrabě prozatímním zastupujícím ministerským předsedou předlitavských zemí. Tuto funkci zastával do prosince 1867, kdy po nastolení dualismu nastoupilo v Předlitavsku samostatné ministerstvo Carlose Auersperga.

Auersperg Taaffeho jmenoval do funkce náměstka ministerského předsedy. Zároveň jej pověřil správou agendy ministra zemské obrany.¹⁹¹ Téhož roku byl zvolen poslancem do českého sněmu. Později do Říšské rady za svěřenecký velkostatek. Když Carlos Auersperg v září 1868 na protest vůči Beustově vyjednávání

¹⁸⁸ HERRE, F.: Císař František Josef I. Praha 1998, s. 271.

¹⁸⁹ KNAR, W.: Das Ministerium des Grafen Taaffe und die soziale Frage. Wien 1948, s. 36.

¹⁹⁰ Jmenováním uherské vlády 18. února 1867 došlo k rozkladu dosavadní vládní soustavy a v dosud nekonstituovaných předlitavských zemích nastalo několikaměsíční vládní provizorium. Dne 2. března 1867 bylo zrušeno státní ministerstvo a místo něho nově vytvořeno ministerstvo vnitra a ministerstvo kultu a vyučování. URBAN, O.: Česká společnost 1848 – 1918. Praha 1982, s. 22.

¹⁹¹ První rakouská vláda v čele s Carlosem Auerspergem byla jmenována 30. 12. 1867. Urban 229

s představiteli českých liberálů ze své funkce odstoupil, stal se Eduard prozatímním a v dubnu 1869 definitivním předsedou vlády.¹⁹² Otázka postupu vůči českým liberálům však vládu štěpila dále. Taaffe se se snahou s českou opozicí vyjednávat ocitl v politické izolaci a 15. ledna 1870 na svoji funkci rezignoval.¹⁹³ O rok později byl opět jmenován ministrem vnitra, tentokrát ve vládě Potockého. Česká otázka ale znamenala i konec této vlády tuto vlády.¹⁹⁴ Eduard se pak odebral jako místodržitel do Tyrolska, kde setrval až do roku 1879.

Rok 1879 byl v Eduardově životě přelomový. V únoru se stal ministrem vnitra ve vládě Karla von Stremayr kabinetě a na jaře se mu (po volbách do říšské rady) podařilo získat podporu konzervativních proudů v parlamentu – Mimo jiné i české státoprávní a ústavověrné šlechty.¹⁹⁵ S Čechy tak docílil kompromisu, podle kterého připadalo konzervativcům deset říšských mandátů s podmínkou, že zvolení vstoupí do říšské rady. Po takto zdařeném jednání přijal císař 11. července 1879 Streymajerovu

¹⁹² Carlos Auersperg podal demisi 24. září 1868 a to poté, co se ministr zahraničí Beust setkal s představiteli českých liberálů proti jeho vůli, aby s nimi jednal o vstupu do českého zemského sněmu a říšské rady.

¹⁹³ Zatímco Taaffe s ministry Bergerem a hrabětem Potockým zastávali názor, že by vláda s českou opozicí měla vyjednávat, většina kabinetu se přiklonila na stranu Herbsta, Hasnera a Plenera. Ti prosazovali „kontumační teorii“, která prosazovala vůči Čechům vyčkávací taktiku. Zastánci této teorie nakonec získali i podporu koruny. Novou vládu pak na přelomu ledna a února 1870 sestavil Leopold Hasner. Ale stejně jako jeho předchůdci ani Hasner nedokázal český zemský sněm přimět k vyslání zástupců na říšskou radu. Navíc 31. března 1870 poslaneckou sněmovnu opustili nespokojení polští poslanci, takže sněmovna nemohla přijímat ústavní změny. I tato vláda proto podala po krátké době svého úřadování 4. dubna 1870. Agendu předsedy vlády tentokrát převzal Alfréd Potocký. Ten sice s českými aristokraty vyjednával, a to se staročechy i mladočechy. Ani tato jednání však nepřinesla žádný výsledek. A tak když český zemský sněm několikrát odmítl říšskou radu obeslat, vypsal Potockého vláda v Čechách přímé volby do říšské rady. I po těchto snahách odmítlo 36 nově zvolených českých poslanců do říšské rady vstoupit. Učinilo tak pouze 27 německých liberálů. Tento neúspěch vedl Potockého k podání demise. Císař ji nejprve několikrát odmítl, nakonec byl však nucen i tuto demisi přijmout. Stalo se tak 4. února 1871. O dva dny později pověřil sestavením vlády Karla von Hohenwarta, jehož vláda dokázala s českými liberály vyjednat dohodu v podobě fundamentálních článků. Císař ji však na podnět ministra zahraničí Ferdinanda Beusta a německého obyvatelstva odmítl. Dne 27. října tak padla další předlitavská vláda. Nová včele s Ludwigem von Holzgethan, jmenovaná císařem 30. října roku 1871, měla za úkol překlenout období od demise kabinetu Karla von Hohenwarta do doby, než Adolf Auersperg sestaví vládu, jež by měla v říšské radě podporu. To se podařilo 25. 11. 1871. Auersperg se ve funkci udržel „dlouhých“ sedm let a několik týdnů. Vzhledem k tomu, že se za posledních necelých šedesát let ve Vídni vystřídal na třicet vlád, to byl opravdu velký úspěch. Nová vláda se musela nejdříve vypořádat s problémem, jež byl doposud příčinou pádu všech dosavadních předlitavských vlád. Jeden z hlavních integračních prvků Předlitavska měla představovat říšská rada. Některé zemské sněmy, zejména český, však do ní odmítaly posílat své zástupce. Auersperg se rozhodl tuto situaci vyřešit nikoli vyjednáváním s českými poslanci, nýbrž uspokojením polských požadavků udělením autonomie Haličí a zavedením přímých voleb do poslanecké sněmovny říšské rady. Tím říšskou radu zbavil závislosti na zemských sněmech. I Auerspergova vláda však narážela na problémy, které zapříčinily její pád. Jednalo se zejména o tzv. „východní otázku“, v níž šlo o neshody ohledně připojení Bosny a Hercegoviny k Rakousku-Uhersku a o rakousko-uherské hospodářské vyrovnání. Slábnoucí podpora v parlamentu nakonec Auersperga dovedla k podání demise, kterou císař František Josef I. přijal 4. října 1878. Vláda Karla von Stremayra nahradila Auerspergův kabinet 18. února 1879.

¹⁹⁵ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848–1918*. Praha: Svoboda, 1982. s. 321–326.

demisi a pověřil Taaffeho sestavením nové vlády. Do té byl poprvé přijat i zástupce Čechů Albert Pražák, jako ministr bez portfeje. Eduard se pak dne 13. srpna 1879 stal na rekordních čtrnáct let rakouským ministerským předsedou a zároveň i ministrem vnitra. Císař jmenováním svého dlouholetého přítele získal znovu svoji politickou nezávislost. Taaffe v roli nadstranického ministerského předsedy svoji politickou pozici vysvětloval slovy oddaného služebníka: „*Nepatřím k žádné straně a nejsem tedy stranickým ministrem. Jsem ministrem jmenovaným Korunou, a mohu-li to tak vyjádřit, jsem ministrem císařským. Rozhodující pro mne musí být a vždy bude vůle císařova.*“¹⁹⁶

Toto nejvýznamnější období Eduardovy kariéry lze označit jako nejklidnější období v konstituční éře Předlitavska vůbec. Samozřejmě ani tato konzervativní éra nebyla prosta politických a sociálních konfliktů, ale na rozdíl od následujícího období se většina z těchto sporů řešila cestou parlamentní debaty a podřízení se vůli většiny. To mohlo být možné jen díky přítomnosti všech politických uskupení Předlitavska ve sněmovně, tedy největší politickou změnou oproti předchozímu liberálnímu období.¹⁹⁷ Této stability Taaffe docílil díky nadstranické a nadnárodní politice. Celé své vládní období se snažil, aby: „*Žádné z národností nebylo umožněno získat rozhodující převahu.*“¹⁹⁸ Ony národnosti za to měly na oplátku uznat jednotu Rakouska. A především, jejich zástupci neměli napříště chybět na jednání říšské rady. Aby se nemusel podřizovat nějaké stranické většině, sestavil vládní blok, takzvaný „*železný kruh*“ sestávající nejprve z německých a polských poslanců konzervativní orientace.

Promyšlené výzvy typu – dobří Rakušané podporují Taaffeho, neboť on to je, kdo splnil panovníkův rozkaz a sestavil vládu – kterými apeloval k loajalitě, mu zajistily podporu velkých vlastníků půdy a Poláků. Ti se předtím sice hlásili k vládnoucím Němcům, ale neměli vlastní politický princip. Drželi se jen zásady konformity s tím, co si přeje císař, pokud to ovšem nebude ohrožovat jejich sociální privilegia. Mezi přívržence ministerského předsedy se řadilo rovněž německé katolické rolnictvo, které nesouhlasilo s centralismem a antiklerikalismem německých liberálů.¹⁹⁹

¹⁹⁶ TAYLOR, A. J. P.: *Poslední století habsburské monarchie*, Brno 1998, s. 207.

¹⁹⁷ Veber, V.: *Dějiny Rakouska*, Praha 2002, s. 426.

¹⁹⁸ *Poslední století habsburské monarchie*, Brno 1998, s. 207.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ s. 207.

Eduardovy úspěchy však měly být ještě větší. Díky projevení vstřícnosti vůči českým nacionalistům, která spočívala především ve vydání tzv. Stremayrových jazykových nařízeních (1880), tedy zrovnoprávněním češtiny s němčinou ve vnějším úředním styku či rozdělením Karlo-Ferdinandovy univerzity na českou a německou (1882), se mu podařilo přimět Čechy a tudíž i Slovincy, kteří české vedení následovali, k návratu na říšskou radu i k podpoře vlády.²⁰⁰ České a slovinské vedení pak společně rozšířilo řady „železného kruhu“. Eduard tak definitivně poslal do opozičních lavic německé liberály, kteří se vydávali za představitele německého nacionalismu, předvoj centralismu a vlastníky kapitalismu, čímž Slovincy a zejména Čechy značně odrazovali.²⁰¹ Smlouvu mezi Taaffem a Riegreem musíme označit za velké vítězství v boji za jednotu konstitučního Rakouska. Neboť jednotlivé národnosti Rakouska přestaly vynakládat své síly k jeho rozbití a soupeřily spolu o místa v rakouské byrokracii. Za hlavní cíl si nyní kladly získat přízeň ústřední vlády. I takto se Eduardovi dařilo: „udržet všechny ty národnosti ve vyrovnaném stavu umírněné nespokojenosti.“²⁰² Tolik důležité pro jeho další existenci v postu ministerského předsedy. Neboť je pravděpodobné, že kdyby se spolu národnosti dohodly, začala by říšská rada brzy usilovat o skutečnou parlamentní vládu, což by byl konec „císařského ministra“. Taaffemu se vládní většinu dařilo držet pohromadě zejména díky takzvané „drobečkové politice“ spočívající v ústupcích převážně v oblasti státní správy.²⁰³ O tom že se Eduard stal ve své pozici mistrem svědčí i to, že dokázal v etablovaných stranických vůdcích vyvolat pomocí osobního jednání pocit vlastní důležitosti. Tak málo stačilo k tomu, aby se přestali dožadovat jakýchkoli zásadních systémových změn. Potřeba narovnání samozřejmě nebyla zcela zapomenuta, jen se předpokládalo, že se národnostní konflikty vyřeší někdy v budoucnu a sjednocené Rakousko pak bude

²⁰⁰ Po roce 1871 bylo pro Riegra těžší a těžší přinutit „své“ lidi, aby dodržovali politiku bojkotu. Vznikla nová česká třída a s ní přicházel na svět český národ, který se mohl chlubit bohatou kulturou nesenou vynikajícími umělci (zejména spisovateli a hudebníky). Riegr a jeho aristokratičtí stoupenci již pro svůj program nacházeli pochopení. Česká šlechta požadovala samosprávu Čech. Nová česká generace se však hodlala spokojit pouze s nahrazením německých úředníků českými. Před svým odchodem ještě Riegr společně s Fischhofem vytvořili návrh nového kompromisu. Ten spočíval v nahrazení volební geometrie novým zákonem o národnostech. Češi se měli znovu účastnit jednání, aby svou přítomností podpořili revizi dualismu a aby provincie dostaly správní autonomii podle vzoru Haliče. To byl ze strany Čechů opravdu velký ústupek, oprati předchozím požadavkům rovnosti s Uhrami. TAYLOR, A. J. P.: *Poslední století habsburské monarchie*, Brno 1998, s. 208.

²⁰¹ HERRE, F.: *Císař František Josef I.* Praha 1998, s. 272 – 273.

²⁰² Cit.dle.: *Poslední století habsburské monarchie*, Brno 1998, s. 209.

²⁰³ Tam se postavila nová silnice jinde zas nová škola. TAMTÉŽ.

trvat na revizi kompromisu s Uherskem. Prozatím však byli všichni spokojeni ministerský předseda, císař i straničtí vůdci.²⁰⁴

Taaffeho proslovanská vnitřní politika byla promyšleně kombinována s proněmeckou zahraniční politikou. V říjnu 1879 došlo pod záštitou odstupujícího ministra zahraničí Gyuly Andrásyho a německého kancléře Otto von Bismarcka, k uzavření tajného rakousko-německého dvojspolkového spojení, ke kterému se o necelé tři roky později připojilo italské království. Jako evropská mocnost Rakousko-Uhersko v tomto období znovu získalo silné a nezávislé postavení.²⁰⁵

Mezi další úspěchy Taaffeho éry patřilo vytvoření základů pevného sociálního zákonodárství podle německého vzoru. V jeho rámci pak byla prosazena zákonná ochrana dělnictva. S ní dále souviselo zavedení úřadu živnostenských inspektorů a institutu úrazového a nemocenského pojištění. Pozornosti neunikly dětské a ženské práce. Dětská práce se dočkala zákazu a ženská značnému omezení. Pracovní doba se začala vymezovat podle odvětví. Její maximum nesmělo překročit 11 hodin. Zpřísnění dopadlo i na příliš liberální živnostenský zákon z roku 1859. Nově bylo také regulováno dědické právo k půdě, což přivítali zejména rolnické vrstvy. Těmito kroky se Taaffeho vládě podařilo alespoň částečně odbourat permanentní sociální napětí v průmyslových oblastech a rostoucích fabričních městských čtvrtí.²⁰⁶

Taktickou prozíravost prokázal Taaffe rozšířením volebního práva, jehož pomocí si upevnil své parlamentní i mimoparlamentní pozice. Takzvaná „pětizlatková“ volební reforma z roku 1882, která snižovala volební census v městských a venkovských kuriích na pět zlatých, totiž přivedla k volbám nové konzervativněji naladěné voliče. Volební právo se rozšířilo také pro volby do obchodních a živnostenských komor. Celá reforma měla pak několik velmi důležitých vedlejších efektů. Snižování daňového censu se značně promítlo do národnostního složení sněmovny a obchodních živnostenských komor. Přibylo poslanců z neněmeckých národních společností, převážně slovanských. Díky tomu vzrůstala politická úloha silných národních politických stran a právě s nimi se pojila stabilita

²⁰⁴ TAMTÉŽ.

²⁰⁵ Velkou zásluhu na tom, že si Rakousko-Uhersko v Taaffeho éře znovu získalo postavení silné a nezávislé mocnosti, měl Kálnoky, který se stal roku 1881 ministrem zahraničí.

²⁰⁶ BECK, G.: Die Persönlichkeit des Grafen Eduard Taaffe. Wien 1948, s. 44.

Taaffeho režimu.²⁰⁷ Dočasně oslabeno tak také bylo radikalizující se socialistického hnutí.

Nacionální síly byly „železným kruhem“ ale pouze omotané, nikoli svázané. A tak politika „dvojí ruky“ časem přestala uspokojovat zejména Mladočechy, kteří zvítězili roku 1889 ve volbách do Říšského sněmu a po zveřejnění puntací roku 1890 zahájili proti vládě otevřený boj.²⁰⁸ V roce 1891 Taaffe rozpustil Říšskou radu, což mělo za následek protest a demisi ministra financí Juliana Dunajewského. Při nových volbách roku 1891 opět zvítězili v Čechách mladočeští poslanci nad staročechy. Proti vládě tak stáli nejen německé ústavověrné strany, jež považovaly Taaffeho ústupky Čechům za přehnané, ale také mladočeši, kteří je naopak považovali za nedostatečné. Navíc Taaffeho vládu ohrožovalo sílící socialistické hnutí, vedené sociální demokracií, které usilovalo o zavedení všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva. Rozložení sil se tak radikálně změnilo a tím došlo k rozbití „železného kruhu pravice“.

Ministerský předseda byl nucen začít jednat s levicí a ta začala stupňovat své požadavky. Po dosažení dohody vstoupil v únoru 1891 do vlády jako oficiální zástupce levice a německý ministr-krajan Gandolph hrabě Kuenburg. Proti čemuž ostře vystoupil český ministr-krajan baron Pražák a vzájemné rozpory vedly nakonec k tomu, že v srpnu 1892 na úřad rezignoval.

Po znovuzahájení Říšské rady žádala levice další ústupky. Taaffe již však nepovolil, naopak prohlásil, že místo českého ministra bude co nejdříve obsazeno. Tentokrát odstoupil hrabě Kuenburg (listopad 1892) a levice znovu ohlásila opozici. Ministerský předseda se pak pokusil o vytvoření většiny skládající se z levice, polského klubu a klubu Hohenwarthova na základě programu z 6. února 1893. V něm se prohlašuje přednost všeobecnosti, státu a lidu před jednotlivými stranami. Toto ustanovení nemělo být nikdy mařeno stranickými zájmy. Ani tento pokus se však nezdařil, protože levice se vzpírala jakémukoli spojení s Hohenwarthovým klubem.

Jednání tak nevedla k žádnému konci, což zapříčinilo uzavření zemského sněmu. Následně vypukali nepokoje v Praze, při kterých docházelo k protiněmeckým výtržnostem a urážkám majestátu. Za této situace Taaffe svolil k vyhlášení

²⁰⁷ URBAN, O.: Česká společnost 1848 – 1918. Praha 1982, s. 342–361.

²⁰⁸ BĚLINA, P., KAŠE, J., KUČERA, P. J.: České země v evropských dějinách III. 1756 – 1918. Praha 2006, s. 327 – 330.

vyjimečného stavu nad Prahou a sousedními okresními hejtmanstvími. Ve snaze zachránit situaci navrhl 10. října 1893 novelu zákona, která zaváděla všeobecné volební právo.²⁰⁹ Proti tomuto návrhu rozhodně vystoupila levice, která ho zhodnotila jako ohrožení svých pozic.²¹⁰ Na schůzi 24. října se proti všeobecnému volebnímu právu postavil i hrabě Hohenwarth a polský klub. Poslední ránu však zasadil Eduardovi sám císař, protože ministerský předseda závisel především na jeho podpoře a teprve potom na „železném kruhu“. Pád Taaffeho kabinetu tedy předznamenalo předchozí posílení liberálů a nacionalistů v rakouském parlamentu. Ministerský předseda odstoupil dne 11. listopadu 1893. Demise jeho kabinetu byla císařem přijata 12. listopadu 1893. Po nepřetržitém čtrnáctiletém působení tak odstoupil státník vysokého nadání z veřejného života.

Jakkoli nebyl jako „nadstranický“ premiér stoupencem českých státoprávních snah a přestože se nerozpakoval nazvat svoji politiku „vytloukání klínu klínem“, patřilo jeho vládní období k nejstabilnějším v historii monarchie. Eduard byl neobyčejně schopným úředníkem a údajně na rozdíl od typických rakouských byrokratů vynikal nezvyklým smyslem pro humor, který si zachoval z chlapeckých let. Taaffeho specifičnost nám přiblíží následující řádky doplňující jeho charakteristiku. *„Sídlil v budově ministerstva vnitra, které předtím řídil. Tam, v ložnici, mezi devátou a desátou hodinou přijímal své úředníky, oblečený do pohodlných flanelových kalhot a červené garibaldiovské košile. Zabýval se přitom ranní toaletou, barvil si vlasy a vousy načerno a zejména se snažil zamaskovat nápadnou červeň svého nosu množstvím mastného líčidla. S poslanci rozmlouval na chodbách parlamentu, chodil s nimi sem a tam v kolegiálním závěsu a lichotil jim. Úřední spisy vyřizoval nejraději večer v malé kanceláři svého služebního bytu ve společnosti mopslíka a většinou se zajímal jen o poslední stránku spisu, na kterou připisoval své ET (Expediatur Taaffe) ...Byl velmi pohodlný, ležérní až k neformálnosti, bezstarostný, lehkomyšlný, lehkovážný. Vstával pozdě, psacímu stolu a úředním spisům se vyhýbal, na uniformy si vůbec nepotrpěl“.*²¹¹

²⁰⁹ Volební právo měl dostat každý občan, jenž dosáhl 21 let, uměl číst a psát a měl řádné zaměstnání. Zde je ještě třeba navíc podotknout, že císař by s reformou souhlasil. Viz: HERRE, F.: Císař František Josef I.. Praha 1998, s. 297.

²¹⁰ URBAN, O.: Česká společnost 1848 – 1918. Praha 1982. Dále RUMPLER, H.: Österreichische Geschichte 1804 – 1914. Wien 2005., BĚLINA, P., KAŠE, J. a KUČERA, P., J.: České země v Evropských dějinách III. 1756 - 1918. Praha 2006, s 327 – 334.

²¹¹ HERRE, F.: Císař František Josef I.. Praha 1998, s. 270 – 271.

Svojí roli sehrál Eduard také v mayerlingských událostech. Rudolfova milenkou Mizzi Casparová, která odmítla princův návrh, aby se společně zastřelili v Husarském chrámu v Mödlingu, si s ministerským předsedou vymohla schůzku a informovala jej o úmyslu korunního prince vzít si život.²¹² Ten však údajně reagoval pouhým pokrčením ramen a ani se neobtěžoval o tomto setkání informovat císaře. Zřejmě jako mnoho dalších lidí u vídeňského dvora spatřoval v možné Rudolfově smrti spíše určité vysvobození a neměl chuť zachraňovat svého velmi nebezpečného nepřítele.

V této souvislosti je potřeba nastínit Rudolfův vztah k Eduardovi a jeho politice. Rudolf sice nebyl národnostně intolerantní, nechápal ale státoprávní aspirace národů monarchie. Z toho důvodu odsuzoval i ústupky těmto národům ze strany centrální vlády, které podle jeho názoru jen podněcovaly tendence k nacionalismu. Není tedy divu, že se zaměřil zejména na kritiku jejího představitele, hraběte Taaffeho a jeho tzv. „drobečkovou politiku“. Rudolfova kritika směřovala přímo na účet hraběte, jenž byl v jeho očích reakcionářem a odpůrcem liberalismu. Zřejmě si neuvědomil, že ministerský předseda nebyl hlavním tvůrcem rakouské politiky, spíše jejím vykonavatelem. Jeho vláda závisela výhradně na představách císaře, který zaměřoval svoji politiku především na udržení říše zmítané vnitřními konflikty. Rudolfova vize budoucnosti byla však poněkud jiná. Zakládala se na obnově jejího ztraceného velmocenského postavení.²¹³ A právě kvůli těmto poněkud odlišným idejím se stal Rudolf vídeňskému dvoru nepohodlným a přímo ministerskému předsedovi nebezpečným protivníkem. Nemůžeme se tedy divit, pokud je pravdou, že Eduard nikoho o návštěvě Mizzi a o jejích obavách neinformoval. Na jeho obhajobu lze snad ještě podotknout, že vzhledem ke komplikované povaze korunního prince nemusel brát hrabě varování vůbec vážně. Vždyť na podobné Rudolfovy výstřelky byli u dvora jistě zvyklí.

Kolem mayerlingské události byla po sebevraždě císařem nařízena nejvyšší míra utajení. Dokumenty týkající se této události měly být uschovány v taaffovském rodinném archivu v Nalžovských Horách. Zde je namístě alespoň zmínka o jejich obsahu. Listiny o mayerlingské tragedii údajně tvořily dvě skupiny dokumentů. První část nesoucí název „*Cesta hraběte Pisty Karolyho ke korunnímu princovi Rudolfovi ve věci branných předloh v uherském parlamentu*“ obsahovala doklady o důvodech, které

²¹² Eduard Taaffe byl z titulu ministra vnitra také nejvyšším velitelem policie.

²¹³ HERRE, F.: Císař František Josef I. Praha 1998, s. 286.

vedly Rudolfa k výše zmíněnému činu a událostech, které mu předcházely. Tato složka byla uložena nejprve v archivu vídeňského policejního ředitelství, odtud pak putovala na císařův příkaz do úschovy k Eduardovi. Druhá část dokumentů událost v Mayerlingu přímo popisovala, proto ji císař svému ministrovi předal vlastnoručně. Její obsah měl mimo jiné zahrnovat například hlášení policejního prezidenta o Rudolfových milostných poměrech, výslechy svědků, protokol zaznamenaný vyšetřující komisí i korespondenci s Vatikánem o umožnění církevního pohřbu. Přílohy k ní měly být i materiály o princově politické činnosti.

Dne 15. února 1860 se Eduard oženil s uherskou hraběnkou Irmou hraběnkou Csáky de Keresztszegh et Adorján²¹⁴, která věnem přinesla statky Vilmány a Fony nacházejících se v Abovsko-turňanské župě. V manželství se narodilo šest dětí:

1. Ludvík (* 23. leden 1861, † 1862).
2. Marie Amalie (* 21. září 1866, † 19. listopad 1928) se 21. září 1889 provdala za Maxmiliana Juliuse hraběte Coudenhove (* 17. prosinec 1865, † 3. červenec 1928).
3. Luisa (* 28. červen 1868, † 5. únor 1921).
4. Helena (* 29. září 1870) se 24. září 1889 provdala za Richarda svobodného pána von Mattencloit-Ubeli († 9. říjen 1925). S ním se nechala rozvést a podruhé se provdala 17. října 1904 za MUDr. Juliuse Demköho, ani toto manželství však nedopadlo dobře. Skončilo rozvodem v roce 1925.
5. Jindřich říšský hrabě Taaffe, dvanáctý vikomt z Corren a baron z Ballymote (* 22. květen 1872, † 24. červenec 1928).
6. Clementine Marie Amalie Genovefa (* 3. leden 1875, † 15. květen 1877).

²¹⁴ Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.). Wien 1881, s. 16.

3. 4. POSLEDNÍ TAAFFEOVÉ

Eduard zemřel 29. listopadu 1895 na svém nalžovském panství. Ve své závěti odkázal 200 zlatých pro chudé na svém panství. A dne 1. prosince byl za přítomnosti biskupa dr. Martina Říhy, zástupce Jeho Veličenstva hraběte Paara, bývalého ministrprezidenta hraběte Badeniho, bývalého místodržitele, poté ministrprezidenta hraběte Thuna, ministra Welserheimba, c. k. okresního hejtmána Josefa Schentze a mnohých dalších členů šlechtických rodů a nepřehledných davů lidí pohřben v rodinné hrobce v Nalžovských Horách. Traduje se legenda, že se se svým téměř celoživotním přítelem přišel tajně osobně rozloučit i samotný císař. Zmínky o tom nalezneme například v Klatovských listech z roku 1937. „*Ve studené zámecké kapli sv. Václava stojí na vysokém katafalku bohatá rakev mezi řadami svící pod stráží lesníků. Je tmavá noc, stráž jest odvolána, na nádvoří před kaplí přijíždí krytý vůz. Jediná z tajemných postav vchází samotná do kaple. Ostatní stojí v uctivém tichu na zámeckém nádvoří. Přítel loučí se s přítelem, císař se svým služebníkem. Po půlnoci odjíždí z babínského nádraží dvorní vlak k Vídni, poslední to císařská návštěva v zapadlých Nalžovech. Bohatý život jednoho z dvou, plný tajemství, jest skončen a před druhým ještě veliká a nedohledná perspektiva se otvírala v plápolu světél za tajemné noci v chladu malé zámecké kaple.*“²¹⁵

Dědicem všech rodinných statků a titulů se stal Eduardův jediný syn Jindřich. Po Eduardově smrti se rodina začala častěji zdržovat ve Vídni. Na adrese Ebendorferstrasse 10, pobývala pravidelně každou zimu. Jako vzpomínku na svého otce vydal Jindřich část jeho korespondence pod názvem Aus dem politischen Nachlass des Grafen Taaffe v časopise Politik mezi léty 1904-1905.

Jindřich říšský hrabě Taaffe, dvanáctý vikomt z Corren a baron z Ballymote se narodil 22. května 1872 v Innsbrucku. Jako jeho otec vystudoval práva. V roce 1898 obhájil disertační práci s názvem O závazných společenstvech rolnických. Jak již bylo řečeno, stal se jediným dědicem rodinného majetku, který se v této době skládal z českých statků: Nalžovy, Neprochovy, Zavlekov, Čejkovy, Tedražice, Kolínek, Vlčkovice a Ančín, uherských statků Vilányi a Fóny a rakouských statků Alt Erla a Atzgersdorf. K dosavadním majetkům připojil ještě dvůr Radice.

²¹⁵ Klatovské listy 1937.

Díky svému otci měl také Jindřich velmi blízko k císařskému dvoru ve Vídni. Na jeho panství se tak odehrávala řada důležitých jednání.²¹⁶ Již brzy měl však nastat obrat. Rozpad Rakousko-Uherska znamenal i konec šlechtického světa a pro většinu velkostatkářů byl díky československé pozemkové reformě spojen se ztrátou velké části majetku. Prestiž rodiny Taaffe utrpěla také na rodných Britských ostrovech, kde dne 28. března 1919 rozhodl britský parlament o pozastavení práva nosit titul vikomta Taaffe z Corren a barona z Ballymote. Stalo se tak s odůvodněním, že jeho poslední držitel se účastnil bojů proti Britské říši v právě skončené válce.

Dne 22. května 1897 se hrabě Jindřich oženil s nešlechtickou Marií Magdalenou Fuchs, s níž měl syna Eduarda Karla.²¹⁷ Po Mariině smrti († 3. leden 1918), vstoupil do svazku manželského podruhé a to 22. června 1919 s Aglaë Isescu z bukovinských Černovic. Také z tohoto manželství se narodil syn, Jindřich. Ten však zemřel již v dětství a to ve stejný rok jako jeho otec Jindřich zemřel 24. července 1928 a zanechal po sobě jen jediného potomka, Eduarda Karla.

Ing. Eduard Karel hrabě Taaffe se narodil 20. dubna 1898 a stal se jediným dědicem nalžovského panství. Nebylo to však dědictví závidění hodné, protože část panství, která rodině zbyla po pozemkové reformě, byla již velmi zadlužená. Navíc zámek dvakrát vyhořel, (poprvé v roce 1926 a podruhé roku 1934) a při druhém požáru byla zničena i podstatná většina zdejšího archivu. Nedochovala se ani část s rodinnými dokumenty, která měla, jak již bylo řečeno, obsahovat důležité materiály týkající se sebevraždy korunního prince Rudolfa. Neutěšené hospodářské poměry výrazně okleštěného panství nakonec přiměly hraběte roku 1937 k jeho prodeji. Novými majiteli se stali bratři František a Karel Müllerovi.

S financemi získanými z prodeje panství se Eduard i se svojí manželkou Mabel Anne Grace MacLaughlin vrátil do původní vlasti svých předků, do Irska.²¹⁸ Zde se jako odborník na gemologii stal objevitelem minerálu, který je po něm nazván Taffeite. K nálezu mělo dojít v roce 1945 v Dublinu, kdy Eduard prozkoumal obsah krabice připravené jistým klenotníkem na vyhození. V krabici údajně ležel bledě nafialovělý kámen, který se svým vzhledem podobal spinelu, ale jeho fyzikální

²¹⁶ Viz. podkapitola Taaffovská panství.

²¹⁷ K otázce šlechtický sňatků např. EVA HRACHOVCOVÁ, Šlechtické sňatky v druhé polovině 19. století, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Historický ústav, Diplomová práce, České Budějovice 2007 (zde tab. č. 3).

²¹⁸ Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.). Wien 1881, s. 14.

vlastnosti byly naprosto odlišné. Kámen tedy odeslal do laboratoří Britského musea, kde ho po jeho otestování oficiálně uznali jako nový druh.

Eduard zemřel roku 1967 bez potomků. Jeho pozůstalost získala nejbližší příbuzná Peta Taaffe, která pravidelně navštěvuje nalžovský zámek a intenzivně se zajímá o historii rodu. Veškerou rodinnou pozůstalost a taaffovský archiv věnovala vídeňskému Haus-, Hof und Staatsarchiv.

3. 5. Taaffovská panství v Čechách a ve Slezsku

Taaffové se usadili v českých zemích po udělení inkolátu v roce 1676 a to na slezském statku Dolní Lutyně. Zděděné panství postupně rozšířili o statek Petřvald (1738), panství Fryštát (1749), Ráj (1749), Prstnou a Mizerov (1749). V Čechách se rodový majetek zakoupený roku 1769 skládal z hlavního sídla v Nalžovech spolu se statky Tedražice, Zavlekov a Neprochovy. Kromě těchto statků získali postupně inkoláty 22. dubna 1819 v Korutanech, 16. ledna 1821 ve Štýrsku, 19. dubna 1823 v Haliči, 15. října 1827 v Dolních Rakousích, v Uhrách 6. února 1829.

3. 5. 1. Slezská panství

Prvním taaffovským panstvím v českých zemích vůbec se stal slezský statek Dolní Lutyně, na který se roku 1676 přiřazenil Francis Taaffe, třetí hrabě z Carlingfordu, čtvrtý vikomt z Corren a baron z Ballymote. Jak jsme se již dozvěděli z předchozích kapitol, Francisovou manželkou se stala hraběnka Helena Traudisch, která mu ve své poslední vůli statek odkázala.²¹⁹ Taaffové, kteří si zde vybudovali barokní zámek sloužící jako letní sídlo. Dalším majitelem Dolní Lutyně se stal v roce 1704 Francisův synovec Theobald Taaffe, čtvrtý hrabě z Carlingfordu, pátý vikomt z Corren a baron z Ballymote. Ten se však na zdejším sídle příliš nezdržoval. Statek s barokním zámečkem odkázal roku 1737 svému synovci Nicholasovi říšskému hraběti Taaffe, šestému vikomtovi z Corren a baronu z Ballymote. Jak již bylo výše uvedeno, Nicholas se stal jediným dědicem všech rodinných statků a to jak v říši, tak v Irsku. O irský majetek však přišel v roce 1753, kdy byl nucen prodat i jeho poslední část, kterou ještě v této době vlastnil.²²⁰ Za peníze utržené z prodeje hrabě značně rozšířil panství Dolní Lutyni a to o statek Petřvald (1738), panství Fryštát (1749), Ráj (1749), Prstnou a Mizerov (1749).²²¹

²¹⁹ Hraběnka Traudisch zemřela roku 1700.

²²⁰ Viz kapitola Taaffové v císařských službách.

²²¹ Petřvald koupil roku 1738 od těšínského zemského hejtmana Skrbenského. Panství fryštské Martina Wieckowského získal v roce 1749 poté, co se dostalo do dražby. V témž roce koupil i panství Ráj, Prstnou a Mizerov od hraběte Wilczeka. Viz: ZAO, UKS, 2/9 E, inv. č. 1603, karton 15.

Fryštátské panství založila těšínská knížata koncem 13. století a rozkládalo se okolo stejnojmenného města.²²² Již v polovině 14. století se na tomto místě připomíná knížecí hrad patřící těšínským Piastovcům. Dne 7. dubna 1511 zničil hrad i část města požár. Tehdejší vlastník, kníže Kazimír (1471 – 1523), nechal místo zničeného objektu vystavět raně renesanční zámek. V roce 1571 bylo jako menší stavovské panství vyňato kvůli dluhům fryštátského knížete Fridricha Kazimíra z přímé podřízenosti Těšínskému knížectví. V držbě panství se pak po roce 1572 vystřídala řada majitelů bez většího významu.²²³ Hrabě Taaffe koupil panství roku 1749. V této době byl již místní zámek pouze sídlem vrchnostenských úředníků. Své hlavní sídlo si Nicholas zřídil na sousedním zámku Ráj, který koupil téhož roku.²²⁴

Renesanční zámek Ráj nechal Nicholas Taaffe pro svoji manželku, hraběnku Marii Annu von Spindler, přestavět v barokním slohu. Původní čtvercový půdorys zámku tak získal podobu obdélné trojkřídlé stavby o půdorysu ve tvaru písmene „U“. Zámek tedy tvořila tři jednopatrová křídla (severozápadní, severovýchodní a jihozápadní), která svírala arkádové nádvoří s ochozy. Uprostřed nádvoří stála kruhová fontána, jež se napájela z pramene vyvěrajícího na panských pozemcích v Ráji. Hlavní vchod do zámku, který hosty uvedl do rozměrné haly se širokým schodištěm, byl umístěn do severozápadního křídla. V tomto křídle měly své místo také hodiny s ciferníkem, vsazené do slepého okna, nacházejícího se v ose patra. Další vchod tentokrát s barokně zaobleným portálem se nacházel v severovýchodním křídle zámku. Nad střešní římsou patra pak nechyběl ani pozdně barokní štít. V ose jihozápadního křídla se vypínala předsazená vysoká čtyřboká věž se dvěma kopulemi. V jejím přízemí nechal hrabě zřídit zámeckou kapli s barokní uměleckou výzdobou. Křídla byla uzavřena na jihovýchodní straně pomocí zděné brány s pilíři a třemi oblouky.²²⁵

Na podstavcích u vchodu v postraních nikách jižní fasády měly svá místa dvě sochy Herkulů. V pravém podstavci stál nápis Juráš a vyryté letopočty 1682

²²² Dnes část města Karviná. Roku 1980 byl zámek zbořen.

²²³ Postupně se v držbě panství vystřídaly rody Saksů, Vlčků z Dobré Zemice, Cigánů ze Slupska a Barských z Baště. SPURNÝ, F. a kol.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava. Praha 1983, s. 11.

²²⁴ Pocházející se staré polské šlechty a kníže von Croÿ, jehož francouzští předkové se proslavili ve válkách s Turky.

²²⁵ REBROVÁ, A.: Zaniklý zámek Ráj v osudech staletí. Karviná 2002, s. 27 – 30.

a 1730. Z čehož starší letopočet mohl nést záznam doby jejich vzniku a druhý, mladší dobu obnovy.²²⁶ V přízemí zámku se nacházela vrchnostenská kancelář se zamřížovanými okny.²²⁷ V zámeckém areálu nechyběl ani park, v němž našel své místo i uměle vytvořený rybník. Ten byl situován do centrální plochy severovýchodní strany na mírně se svažující terén.

Taaffové jakožto politicky aktivní aristokracie s celkem rozsáhlým pozemkovým majetkem si udržovala dvůr, jehož počet se pohyboval v rozmezí 40 až 100 osob. Vedle vrchnostenských úředníků zde nechybělo služebnictvo, mezi něž patřili komorníci, kuchyňský personál, maštalíři, zahradníci, pradleny a další pomocné osoby. O chod celého zámeckého sídla se staral purkrabí. Různí řemeslníci a čeledíni působili rovněž mimo zámecký areál.²²⁸

V roce 1756, těsně před vypuknutím „Sedmileté války“ došlo na Nicholasově panství Dolní Lutyně k prvnímu povstání poddaných. Důvodem byla nově zavedená správa panství, spočívající v jeho řízení vyškolenými správci. Ti dokázali maximálně využít nedostatečné právní ochrany poddaných.²²⁹ *„Jejich metody byly prosté: přeměření poddanských rolí, připojení odňaté půdy ke dvorům nebo využití jí ke zvětšení počtu zahradníků a domkářů. Z robotních pracovních sil se mělo všemi prostředky – veznění a bitím – dostat maximum výkonu.“*²³⁰

Na Taaffovských panstvích zpočátku povstalci zvolili mírnější formy, již bylo podání stížností a zahájení procesu proti vrchnosti. Aniž by však počkali na výsledky svého jednání, rozhodli se pokračovat v povstání poněkud rázněji.

²²⁶ V lidovém podání sochy ztotožňovaly postavy slezských zbojníků Ondráše a Juráše. Což je ale vysoce nepravděpodobné, jelikož vrchnost rozhodně neměla důvod, vyzdobit své sídlo sochami zbojníků.

²²⁷ Ve výbavě kanceláře byly almary, stoly, židle, truhly, police a různé psací potřeby. Včele kanceláře stál důchodní písař. ten vedl účty a vyřizoval hospodářskou agendu včetně korespondence vrchnosti. Účty kuchyňské, obilní a cestovní vedli ostatní písaři. REBROVÁ, A.: Zaniklý zámek Ráj v osudech staletí. Karviná 2002, s. s. 31.

²²⁸ TAMTÉŽ, s. 30.

²²⁹ Mezi jmenované pařili; ředitel Werner, purkrabí Schwartz, kancelářský správce Hirschberger. ŠMERDA, M.: Těšínsko před povstáním v roce 1766. Opava 1962, s. 61.

²³⁰ Na jarní práce měly povinnost z každého gruntu docházet tři osoby. Dvě k orání se dvěma páry koní nebo k vláčení s jedním párem a třetí osoba k setí obilí. Celotýdenní polodenní roboty, které se staly běžnou normou se navíc o žních změnily na celodenní, přičemž třetí osoba, která s vozem svázela obilí musela pracovat od poledne až do noci. Přitom byly velmi omezeny naturální požitky robotníků a peněžní dokonce zcela zrušeny. Navíc si nová správa vykládala po svém i nezakoupenost poddaných na gruntech. Nežrádka se tak stávalo, že poddaný hospodařící na gruntě mnoho let, jej musel na stáří opustit a ještě vrchnosti odvádět tzv. podružský plat. Vrchnost těmto poddaným pak odepřela jakoukoliv materiální pomoc, na níž byli zvyklí za předchozích pánů. TAMTÉŽ.

Shromáždili se při hranici s pruským Slezskem u řeky Olzy, aby mohli v případě ohrožení přejít do Pruska. Nicholasovi se ještě před příchodem vojska podařilo povstalce uklidnit slibem, že jim opatří patent z roku 1738, vydaný pro Čechy a Moravu, podle něhož jim budou upraveny robotní povinnosti. Ti na slib zareagovali kladně a vrátili se do svých domovů, kde však vytrvali sotva dva dny. Pod záminkou, že hrabě neopatřil zmíněný patent dostatečně rychle, opět povstali. Před zákrokem císařského vojska se jim podařilo přejít na pruské území. Povstání nakonec skončilo kompromisem, když si habsburské úřady díky napjatosti vztahů s Pruskem uvědomily nutnost změny represivní taktiky.²³¹ Ženy se mohly vydat přemluvit své muže k návratu, navrátilí se pak byli ušetřeni vyšetřování. Z taaffovských služeb byl propuštěn neoblíbený dráb Kocur a stejný osud měl potkat i purkrabího Schwartze. Toho si však Nicholas přes všechny stížnosti poddaných a rady úřadů nakonec ve svých službách ponechal. Hrabě pak žádal o povolení prodat grunty zbývajících rebelů jiným rolníkům. Jeho žádosti však nebylo vyhověno a to především z důvodu oprávněných obav o rozšíření povstání na další panství.²³² Pokračovalo se tedy ve vyjednávání. Závěrem se stal slib obcím, že budou kladně vyřízeny všechny jejich stížnosti. Dne 4. července pak byla podepsána dohoda mezi vrchností a poddanými, která zřejmě obsahovala i prominutí berních nedoplatků. Dvanáct vůdců povstání se však nevyhnulo uvěznění v těšínském vězení. Po vypuknutí Sedmileté války byly na nějaký čas spory poddaných s vrchností zatlačeny do pozadí. O to silněji se však měly projevit po jejím skončení.²³³

Nicholas k slezským statkům navíc v roce 1769 zakoupil v Čechách od Václava Pöttinga panství Nalžovy s Tedražicemi, Zavlekovem a Neprochovami. Ještě před tím slezská dominia předal svému synovi Janovi.²³⁴ Ten se tak ujal správy rodového majetku na panstvích Fryštát, Dolní Lutyně, Ráj, Petřvald, Prstná a Mizerov. I v této oblasti však došlo po slezských válkách k citelnému zhoršení ekonomické situace a to zvláště na dvorech panství Frýštát a Dolní Lutyně. Na nich špatná hospodářská situace a nespokojenost poddaných opět

²³¹ Zejména se obávali, že pruské úřady využijí povstalce ke své osidlovací akci.

²³² N sousedním rychvaldském panství poddaní také vyhrožovali svým přechodem na pruskou část panství bohumínského. ŠMERDA, M.: Těšínsko před povstáním v roce 1766. Opava 1962, s. 42.

²³³ TAMTÉŽ, s. 62.

²³⁴ Viz kapitola Taaffové v císařských službách..

vyvolala otevřenou selskou vzpouru. Došlo k ní v roce 1766, tedy rok po Janově náhlém úmrtí. V té době za správu statků zodpovídala hraběnka Marie Brigita Taaffová, rozená Chotková, která byla v této době poručicí svého nezletilého syna Rudolfa, budoucího majitele veškerých rodových majetků.²³⁵ Jako hlavní důvod svého povstání uváděli poddaní ve svých stížnostech kvantitativní růst velkostatků spojený s úbytkem rustikální držby. To zapříčinilo, že hospodářsky i početně oslabení poddaní museli v rámci roboty obdělávat podstatně větší rozlohy polí než dříve. Bezprostředním podnětem k němu však byl nález robotního řádu Ferdinanda I. z 16. stol., jehož opisy se rychle šířily. Rolníci tak měli možnost srovnávat někdejší povinnosti poddaných se svým podstatně zhoršeným stavem a proti bezpráví protestovali. Docházelo k robotním stávkám, k shromažďování rolníků, ke konfliktům s panskými úředníky a vojskem. Situace se přiosvětila, když se nepokoje rozšířily na Opavsko. Za trvajících napětí mezi habsburskou monarchií a Pruskem se vrchnost snažila i tentokrát vyřešit konflikt pokojnou cestou. Sedláci byli vyzváni, aby sepsali své stížnosti a postoupili je k vyřízení Slezské urbaniální komisi. V ní došlo k tříbení názorů a posléze k prosazení pokrokového stanoviska. V roce 1771 byl vydán robotní patent, v němž byly stanoveny normy a maximální zatížení břemeny pro všechny příslušníky rolnického stavu.²³⁶

Rudolf se ujal svého slezského panství roku 1786. Kvůli neutěšené ekonomické situaci se ho však rozhodl celé prodat. Novým majitelem taaffovských statků na Těšínsku se tak v roce 1792 stal zdejší zemský hejtman Jan Larisch, který využil nerostného bohatství k ekonomickému rozvoji zdejšího kraje.

²³⁵ TAMÉŽ.

²³⁶ Císařovna Marii Terezií k vydání nového robotního patentu pro Slezsko roku 1771, ten znamenal zmírnění robotní povinnosti zdejších poddaných. ŠMERDA, M.: Těšínsko před povstáním v roce 1766. Opava 1962, s. 41.

3. 5. 2. Panství v Čechách: hlavní rodové sídlo Nalžovy.

Pokud se dnes rozhodneme navštívit hlavní panské sídlo Taaffů, zamíříme do města s názvem Nalžovské Hory. Nebylo tomu tak ale vždy, proto abychom se mohli na těchto Taaffovských statech orientovat, musíme se nejprve ve stručnosti seznámit s historií města. Dnešní obec Nalžovské Hory se totiž do roku 1952 vyvíjela ve dvou odlišných správních celcích, a to Nalžovech a Stříbrných Horách.

Ves Nalžovy se poprvé připomíná v roce 1380, kdy ji drželi Hrabiše a Jan z Paběnic. Patrně již tehdy zde byla postavena tvrz, jejíž zbylé části lze rozpoznat v sýpce u zámku. Z jejich rodu se pak ve druhé polovině 15. století připomínají Jan mladší, Hrabiše, Půta a Protiva. Od roku 1444 je zmiňován Mikuláš z Nalžov. Dědictvím pak Nalžovy přešly v roce 1473 do vlastnictví Dobeše z Letov, který pocházel z boční větve pánů z Velhartic. Po něm pak zdědil statek jeho syn Svojše z Velhartic. Ten se tak stal vlastníkem vsi, dvora a tvrze Nalžovy, Velenov a Zahradky. Brzy k nim ještě přikoupil i panství Letovy. Z této doby máme první zmínky také o hornické osadě, která se postupně proměnila v hornické městečko Stříbrné Hory. Jejím zakladatelem se stal právě Svojše, který požádal českého krále Ludvíka Jagellonského o horní svobodu, která mu byla udělena dne 10. června 1521 na 12let. Svojše ale sám na dolování nestačil, problémy mu dělala zejména finanční stránka. Jeho společníkem se tak v roce 1527 stal Jan z Rožmberka. Dne 30. března 1530 bylo na Svojšovu žádost kutací právo prodlouženo na další tři roky. Jelikož dolování prosperovalo, požádal v témž roce Jan z Rožmberka krále Ferdinanda I. Habsburského o povýšení osady na městys, také této žádosti bylo dne 28. února 1530 vyhověno. „*Silberberg ob Elilischau*“ se tak stal „*městečkem horním nad Nalžovy*“ nebo-li „*Bergstadte ob Elischau*“. Zároveň s povýšením byl městu udělen i znak. Svojše zůstal svobodný a panství s veškerým majetkem odkázal ve své poslední vůli z roku 1532 sestře Nabce, jejímu manželovi Oldřichu Pouzarovi z Michnic a jeho sestře Kateřině.²³⁷

²³⁷ ÚLOVEC, J.: Hradý, zámky a tvrze Klatovska. Praha 2004, s. 164 – 165., ŠPALDA, S.: Nalžovské Hory 1380 – 1980. Klatovy 1980, s. 10.

Po Oldřichově smrti převzal správu panství jeho nejstarší syn Jan, který přenechal dolování svým bratrům. Ti pak kutací právo prodali svému švagrovi, karlštejnskému purkrabímu Janu Vchynskému z Vchynic, který si vzal za manželku Janovu jedinou dceru Annu. Vchynský získal celé Nalžovy, ke kterým připojil neprochovské panství²³⁸, Žďár a Nekvasovy. V Nalžovech vybudoval pivovar.²³⁹ V roce 1590 Anna ovdověla a o rok později Nalžovy prodala příbuznému Radslavovi ze Vchynic a ten ještě téhož roku za 80 000 kop českých grošů Karlovi Švihovskému z Rýzemberka, držiteli Horažďovic. Po Karlově smrti v roce 1593 získal panství Nalžovy a Neprochovy jeho strýc Bedřich, za kterého byla v roce 1619 nalžovská tvrz vypleněna a zřejmě i pobořena uherskými vojáky. Odneseo odtud mělo být zlato, stříbro a klenoty v hodnotě 4 000 zl. V roce 1625 Bedřich rozdělil svojí poslední vůlí veškerý majetek mezi syny Petra Voka a Ferdinanda Václava.²⁴⁰ Nalžovské panství připadlo po Bedřichově smrti v roce 1635 mladšímu z bratrů, Ferdinandu Václavovi, který zde nechal vedle původní tvrze vystavět nové panské sídlo. Jednalo se o pozdně renesanční stavbu se třemi nárožními polygonálními věžemi. Roku 1679 své panství navíc rozšířil o Krutěnice.

Po Ferdinandově smrti v roce 1668 se ujal panství jeho syn Jaroslav Florián, který brzy zjistil, že otec příliš dobře nehospodařil a Nalžovy zadlužil. Ani jemu se však přesto, že zdědil mnoho statků, nepodařilo dluhy splatit. Jakmile v roce 1716 zemřel, začali se o své peníze hlásit věřitelé. A tak byl Jaroslavův syn Václav nakonec nucen rodinné panství prodat hornorakouskému hraběti Norbertu Pöttingovi za 207 754 zlatých. Po Norbertově smrti v roce 1733 přešlo panství do rukou Václava Marii Josefa Pöttinga, který k panství přikoupil Zavlekov. Pöttingové dali zámku barokní ráz. Ve středu jižního křídla byla vystavěna zámecká kaple s polygonálním závěrem, vyzdobená hodnotnou

²³⁸ K neprochovskému panství v této době patřili dvůr, ves a tvrz v Neprochovech, Sedlečko, Malý Bor, Černiče, Hradešice, Měřenice, Ústaleč, Buršice, Velešice, Tejšovice, Těchonice i Radice.

²³⁹ V Nalžovech zřídil pivovar, v němž podle smlouvy z roku 1568 měli Horští brát pivo a za to měli právo pást dobytek na panských pozemcích. KUMPERA, J.: Západní Čechy od A do Z. Plzeň 2003, s. 189.

²⁴⁰ M. HRDLIČKA, Křížkův rodný kraj. Klatovy 1963, s. 182. Roku 1601 Bedřichovy patřily statky Nalžovy, Stříbrné Hory, Neprachovy, Těchonice, Radice, Žďár, Velenovy, Ústaleč, Mladice, Tužice, Buršice, Zahradka, Letovy, Černice, Hradešice, Měřenice a Sedlečko, které později rozšířil o Strážovice, Plehtice a Hnadšov s rybníkem, rybník Hnáň, Lažany a Čejkovi. Jeho žena Johana vlastnila město Přeštice.

freskou, jejíž autorství je přičítáno plzeňskému malíři Františku Juliu Luxovi.²⁴¹ Také místnímu kostelu se mělo za Pöttingů dostat dnešní podoby.

Další z majitelů Nalžov Václav Josef, syn výše zmíněného Václava Marii, panství 15. listopadu 1769 prodal Nicholasovi Taaffemu. V témže roce Nicholas zemřel a panství převzal jeho mladší syn František. Ten zde nechal postavit mezi Hradešicemi a Nalžovami kapli sv. Barbory, pod níž byla zřízena rodinná hrobka Taaffů. Nyní je kaple známa jako kaple sv. Antonína. V roce 1770 nechal hrabě za 790 zlatých opravit kostel, který v tento rok získal právo veřejnosti. František byl bezdětný, proto předal panství synovci Rudolfovi. Ten již vlastnil statky ve Slezsku.

Nalžovy držel celých 27 let. Věnoval se zde zejména podnikatelské činnosti, přičemž proslul zájmem o hospodářské novinky. Vybudoval nový pivovar se sladovnickým mlýnem, tehdejší technickou novinkou.²⁴² Vysloužil si tak obdiv samotného císaře Františka I., jenž roku 1812 zdejší panství navštívil. Dále nechal v roce 1830 vystavět v areálu velkostatku sýrárnu. Zdejší „nalžovský“ sýr se díky přírodní plísni dovezené přímo z Irska záhy stal velmi oblíbenou pochoutkou vyváženou i do zahraničí. Výrobu sýra zprvu provázela mnohá úskalí. Například hrabě až po několika nezdařených pokusech dopravit plíseň z Irska na Šumavu přišel s variantou převozu pomocí cihel „vepřovic“, do kterých byla zarostlá. Posléze se plíseň rozšířila do stěn místnosti k tomu určené, kde byl její vzrůst podpořen teplým a vlhkým vzduchem. Zde se uskladoval sýr ke zrání. Poté co se na něm objevila tužší kůra, byl balen do staniolu a dodáván k prodeji.²⁴³ Roční výroba se pohybovala v průměru kolem 200 metrických centů.

Po Rudolfově smrti se stal majitelem panství jeho starší syn František. Ten se však panství vzdal ve prospěch svého bratra Ludvíka, kterému byl na základě otcovy poslední vůle přičten zámek a panství Višňová. Ludvík

²⁴¹ O povolení zvětšit zámeckou kapli sv. Václava žádal Václav Maria pražskou konzistoř v roce 1736. V žádosti se dále uvádí, že chce na svém panství postavit padesát kamenných soch.

²⁴² Soka Klatovy, VN, kart. 10 – Pivovar.

²⁴³ O dopravě užívané plísně z Irska do Čech se zmiňuje např. Kmeta „*Tento sýr míval tu přednost, že bylo při jeho výrobě používáno přírodní plísně, kterou sem dovezl bývalý majitel sýrárny a statku hrabě Taaffe. Tento zkušební odborník poznal v Irsku onu zvláštní výrobu, a když zjistil vlastnosti používané plísně, rozhodl se převést ji na Šumavu. To ovšem nebylo tak jednoduché – při dopravě lodí a dlouhou cestou vlakem plíseň odumřela. Hrabě použil zvláštního způsobu – nechal ji zarůst do cihel „vepřovic!“, a teprve tehdy se mu podařilo dovést ji neporušenou...“*

pokračoval v podnikatelské činnosti, ale na rozdíl od svého předchůdce se více zaměřil na zemědělství. Zabýval se chovem dobytka, investoval do výstavby nových ovčínů a zakládání rybníků. Značně rozšířil pěstování brambor, řepky, lnu, vojtěšky, jetele a dalších hospodářských plodin. Co se týče modernizace panství, pokračoval ve šlépějích svého otce. Roku 1838 založil v Nalžovech cukrovar. Ten však fungoval pouhé čtyři roky. Podnik ztroskotal na nedostatečné cukernatosti pošumavské cukrové řepy. Budovy cukrovaru po nenáročném přestavbě našly své další využití. Rozšířily prostory zdejší sýrárny a mlékárny. Rozsáhlou modernizací obnovil pivovar a vybudoval lihovar.²⁴⁴ V roce 1838 se tedy v areálu zámku v Nalžovech nacházel zámek s kaplí, hospodářský dvůr, cukrovar, pivovar na 24 sudů, dvě kořalny a louhovna.

Ludvík značně investoval také do rekonstrukce svého sídla, nalžovského zámku, který tak ve druhé třetině 19. století prošel radikální pozdně klasicistní přestavbou. Dostavěna byla čtvrtá nárožní věž a v ose hlavního průčelí velká věž a balkon položený na čtyřech sloupech nad vchodem. Zámek rovněž obdržel nové fasády a z části byla pozměněna i dispozice interiéru přízemí a patra. Pro vytvoření plánů přestavby si hrabě vybral známého vídeňského architekta Jindřicha Kocha. Ten kreslil nejen celkové plány, ale i detailní výkresy. Osobně dohlížel na průběh přestavby a podepisoval vyúčtované práce. V dané podobě zůstal zámek až na drobné úpravy do současnosti.²⁴⁵ Součástí přestavby zámku byla i rekultivace a rozšíření přilehlého zámeckého barokního parku, který se tak změnil v park anglický o rozloze 1, 5 km².²⁴⁶

Ludvíkova záliba v romantismu se však nejvíce projevil nesrovnatelně větším projektem, jímž byla přeměna nedalekého vrchu Prašivce na přírodní anglický lesopark s gloriem a umělou zříceninou rodového irského hradu Ballymote. Ruina je unikátní tím, že ani jedna věž nemá dokončené stěny kolem dokola a ani jedna zeď nezahýbá směrem dovnitř, aby tvořila další část

²⁴⁴ Lihovar sloužící zároveň jako vinopalna byl Ludvíkem založen již v roce 1630. V roce 1948 na něj byla uvalena národní správa, čímž se stal družstevním majetkem. V provozu byl až do roku 1956.

²⁴⁵ ÚLOVEC, J.: Hrad, zámky a tvrze Klatovska. Praha 2004, s. 167.

²⁴⁶ „Roku 1745 byl na vyvýšenině mezi Nalžovy a Stříbrnými Horami postaven zámek. Je to velký masivní čtyřhran třemi patry a jednou věží opatřený. Ve vnitřku krásné veliké nádvoří z vedlejších budov. Na východní a jižní straně zámku rozkládá se zámecká zahrada, založena ve slohu anglickém a opatřena početnou tropickou květenou a pomerančovníky. Také na severní straně zámku byl na vzdáleném návrší v lese Prašivice založen rozsáhlý park.“ Cit. viz: SOMMER, J., G.: Das Königreich Böhmen. Prag 1835.

zříceniny. Dále hrabě nechal v parku rozmístit kamenné sochy zvířat, které pro něj zhotovil kameník Kvičala. Největší z nich je balvan přetvořený do podoby rozevřené dračí tlamy plné dřevěných zubů. V Prašivci také najdeme kamennou želvu před vytesanou jeskyňkou, kapli podobnou poustevně a umělé jezírko s ostrůvkem. Lesopark byl ve své době oblíbeným místem promenád a svojí podobu si zachoval až do dnešní doby.

Ani tím však Ludvíkovi stavební činnosti nekončily. Roku 1842 opatřil kapli sv. Antonína věžičkou. V Zavlekově nechal zvýšit kamenné zdi starého zříceného hrádku. Na památku po něm také zůstaly tři myslivny, vystavěné ve stejné výši, na Prašivci, v Ústalči a u Miřenic. Zdejší zajímavostí je, že byly postaveny tak, aby kterákoli z nich mohla od sousedů přivolat signál o pomoc, kdyby ji napadli pytláci. Ústní tradice navíc Ludvíkovi připisuje postavení rybářské bašty u skupiny tzv. dalovických rybníků a také zvláštní záchod v baště, který údajně nesměl používat nikdo jiný než on.

Zabýváme-li se stavební činností na taaffovském panství v období první poloviny 19. století, nesmíme opomenout ani osud stříbrno-horských šachet. První otvory nechal hrabě zavalit v roce 1840, kdy se začala stavět budova školy. Na zasypaní zbylých šachet si Ludvík roku 1845 najal chudší obyvatele panství. Areál dolů pak upravil na lesopark. Z kamenní získaného z hald ještě nechal hrabě postavit zeď kolem zámeckého parku. Doly se však nepodařilo zcela zasypat. O čemž svědčí i zápisy v místní farní kronice, ve kterých stojí, že na některých místech okolních polí se stále držela vlhkost, neboť na tato místa kdysi ústily odvodňovací štoly z dolů. Aktivní byl i povrch areálu bývalých dolů a zejména po přívalových deštích se zde sesouvala půda. Zaznamenán je dokonce případ, kdy se na poli nedaleko kostela do země propadl kůň.²⁴⁷

Ludvíkova manželka kněžna Amálie z Bretzenheimu nechala na nalžovském panství postavit dva poutní kříže. První z nich, bronzový vázící šest tun, stojí před vchodem do kostela od roku 1854. Každoročně se pak u kříže konala pouť na „*Pozdvížení sv. Kříže*“, na níž chodili věřící z širokého okolí. O dva roky později dala na památku svého v týž rok zesnulého muže zhotovit další

²⁴⁷ Také v městské kronice najdeme o místních propadech řadu záznamů. Kronikář Josef Rybák například zapsal: „V roce 1854 při velkém dešti se propadla země na haldech v těch místech, kde jest malý smrček.....“

monumentální, tentokrát kamenný kříž v ceně 1 600 zlatých, který byl umístěn za kostel společně se sochami čtyř evangelistů.²⁴⁸

Přestavbami, stavbami a úpravami však Ludvíkova činnost neskočila. Nalžovské panství se mu podařilo také rozšířit o okolní panství a statky Kolinec, Jindřichovice a Podolí a v Dolních Rakousích krátce vlastnil statky Alt Erlaa a Atzgersdorf. Z Nalžov tak vytvořil reprezentativní sídlo odpovídající postavení jeho rodiny u císařského dvora. V rozsáhlosti stavební činnosti už hraběte nikdo z následujících majitelů nepředčil. Dva roky před Ludvíkovou smrtí dne 29. října 1853 povýšilo c. k. místodržitelství městys Stříbrné Hory na zemské město. Zajímavé vzpomínky na hraběte a jeho rodinu nám ve svém díle zanechal zejména Karel Klostermann. „Zmínil jsem se již, že panství nalžovské jest majetkem rodu hrabat Taaffe, pocházejícího z Irska. Starý hrabě Taaffe zemřel, nemýlím-li se, v zimě nebo z jara 1856, tedy asi rok po mém vstupu do školy na Stříbrných Horách. Viděl jsem starého pána jen jednou, nepamatuji se na jeho osobu, ale často jsem o něm slýchal; náš pan učitel ho měl ve velké úctě a s velkou chválou o něm hovořival; tím častěji jsem vídával po jeho smrti jeho vdovu, starou paní hraběnku, rodem kněžnu Brezenheimovou, jeho dvě dcery, svobodné tehdá, komtesu Týnu a komtesu Amálii, a staršího jeho syna, hraběte Karla, po jeho smrti majorátního pána, rovněž neoženěného. Tři jmenované dámy, najmě stará paní hraběnka a starší její dcera, mi věnovaly dokonce jistou přízeň a pozornost.... Komtesa Amalie měla zvučný altový hlas a zpívala sólové vložky v neděli na hrubé. Hraběte Edvarda, mladšího syna hraběncina, pozdějšího ministerského prezidenta jsem nikdy neviděl.“²⁴⁹

Na základě Ludvíkovi poslední vůle se stal majitelem panství a zámku Nalžovy jeho nejstarší syn Karel. I za jeho držení ještě nějaký čas pokračovala přestavba zámku i okolního parku.²⁵⁰ Po Karlově smrti v roce 1873 Nalžovy připadly ke Kolinci, Vlčkovcům a Oučínu pod správu jeho bratra Eduarda

²⁴⁸ Tuto událost dokumentuje ve svém díle Karel Klostermann. „V létě po smrti svého chotě stará paní hraběnka dala postavit u kostela veliký kříž a sochy čtyř evangelistů jemu na slávu a památku. Jak kříž, tak i jmenované sochy stály na podstavcích z mohutných žulových kvádrů. Pamatuji se živě, jak tyto kvádry byly dopravovány na návrší kostelní a jak tam byly skládány....“ Cit. dle: KLOSTERMANN, K.: Červánky mého mládí I., Praha 1926, s. 48.

²⁴⁹ TAMTÉŽ. s. 49.

²⁵⁰ Také v tomto období se můžeme opírat o vzpomínky spisovatele Karla Klostermanna, prožil v této době dva roky (1855 - 1856) ve škole ve Stříbrných Horách. „...Obrovské čtyřkřídle sídlo hraběte Taaffeho věčně opravují. Panstvo je pryč, takže proklouznout do rozlehlého parku není nic náročného.“ Cit.: dle TAMTÉŽ, s. 52.

Taaffeho. Za jeho držení došlo k dalšímu rozšíření a modernizaci nalžovského panství a jeho okolí. Prosperovaly pivovary v Nalžovech a Kolinci, lihovar, kamenolomy i sýrárna. Ve Stříbrných Horách byla díky hraběti založena košíkářská škola. Protektorkou školy se stala Eduardova dcera Luisa. Také zámek v této době zažíval velký rozkvět, však se za jeho zdmí konala nejrůznější jednání na nejvyšší úrovni. Panství Nalžovy se v této době skládalo z obcí Nalžovy, Letovy, Černice, Vlkonice, Hradešice, Velenovy, Plichtice, Zavlekov, Vlčnovy, Buršice, Tužice, Neprochovy, Otěšín, Mířenice, Ústaleč, Krutěnice, Zbynice, Čejkovi a Tedražice. Navíc sňatkem s Irmou Csáky Eduard získal panství Fony a Vilmány v Uhrách. Celková rozloha jeho českých majetků sestávající z alodiálního panství Nalžov a alodiálního panství Kolínek tehdy činila 2706,65 hektarů a jejich roční výnos činil 19 114 zlatých, což byl příjem skutečně vysoký.²⁵¹

Po odchodu z vrcholné politiky žil hrabě se svojí rodinou až do své smrti na zámku v Nalžovech. Obyvatele panství a jeho okolí si hraběte velice vážili. Lze tak soudit i podle toho, že mu bylo uděleno čestné občanství města Stříbrných Hor. Této pocty se dočkal také další majitel nalžovského panství, Eduardův jediný syn Jindřich, který byl purkmistrem města Stříbrných Hor, předsedou kuratoria košíkářské školy ve Stříbrných Horách a čestným předsedou stříbrnohorského hasičského sboru.²⁵² Ten ke zděděnému majetku ještě v roce 1897 přikoupil panství Radice. Z této doby se nám zachoval díky práci Karla Hostaše a Ferdinanda Vaňka soupis některých cenných uměleckých děl, která se na zámku nacházela. „*V síních zámeckých jsou některé pěkné obrazy (Giov. Paulo Pannini, Giandomeniko Cerrini, Ridinger aj.), delfské majoliky, míšeňský a vídeňský porcelán, četné rytiny, zvláště anglické z 18. a 19. století aj.*“²⁵³

Ani Jindřich nezůstal pozadu za svými předky a snažil se o rozvoj a modernizaci svého hospodářství. V roce 1899 nechal hrabě zpracovat plán rekonstrukce nalžovského pivovaru a v roce 1906 založil v Kolinci lihovar. V těchto časech se na nalžovském panství odehrávaly některé velmi významné

²⁵¹ PROCHÁZKA, Johann F., *Topographisch-statistischer Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen, zugleich Adressenbuch sämtlicher bei demselben angestellten Beamten, des Forstpersonals usw.*, Prag 1891, s. 590-591.

²⁵² KRÍŽ, M.: Nalžovské Hory v proměnách času. Klatovy 2008, s. 78.

²⁵³ HOSTAŠ, K., VAŇEK, F.: Soupis památek historických a uměleckých v Království českém, politický okres Klatovský, Praha 1899, s. 128.

události. Jednou z nich byla porada o zavedení všeobecného hlasovacího práva v Předlitavsku, která proběhla v roce 1906. Dále se v okolí Nalžov konala vojenská cvičení. První proběhlo před císařskými manévry ve Štěkni v roce 1905, další v roce 1911. Během vojenských cvičení na zámku pobývalo mnoho významných osobností, patří mezi ně i Berta Suttnerová, první držitelka Nobelovy ceny za mír.²⁵⁴

Období rozkvětu mělo však pro taaffovská dominia brzy skončit. Po první světové válce podlehl nalžovské panství se zámek v Nalžovech, kaplí, parkem, historickou knihovnou a obrazárnou, s celkovou výměrou 1. 865 hektarů pozemkové reformě. Rozparcelováno bylo celkem 739 hektarů a na zbytkové statky připadlo 147 hektarů. V roce 1926 navíc ještě zámek vyhořel. Požár vznikl v malé bibliotéce, kvůli špatné montáži elektrického osvětlení. Požár sice nepoškodil stavební část zámku, ale škoda byla i tak velká. Zejména v interiéru ve kterém vznikl, protože tzv. malá bibliotéka obsahovala nejcennější tisky z celé zámecké knihovny. Patřily mezi ně různé prvotisky, bibliofilie, nákladné tisky, sbírka anglických rytin převážně z 18. a první poloviny 19. století, stará smolná kniha města Stříbrných Hor s útrpnými výslechy či tzv. Klatovská kronika. Poslední dvě zmíněné byly cenné zejména z regionálního hlediska. Z knihovny se podařil zachránit pouze jeden stojan s knihami, který stál bezprostředně u dveří. Ani tyto knihy však neunikly částečnému ožehnutí. V tzv. velké knihovně sice nehořelo, ale značným škodám se také nevyhnula, kouř a voda použitá na hašení napáchaly své. Zde je třeba vyjasnit si podobu zámecké knihovny před požárem. Skládala se z tzv. malé a velké bibliotéky, přičemž pro každou z nich byla vyčleněna zvláštní místnost. Od sebe je odděloval pouze salón pro hosty. Jen včasné uhašení požáru tedy zachránilo velkou bibliotéku rozkládající se v rozlehlém sále před osudem té malé.²⁵⁵

Po Jindřichově smrti roku 1928 se ujal již dosti zadluženého rodinného majetku, nebo spíše toho, co z něho po pozemkové reformě zbylo, jeho jediný syn a dědic ing. Eduard. Tehdy byla pozemková reforma definitivně ukončena a Taaffemu bylo ze záboru definitivně propuštěno 979 hektarů. Bývalé dvory Neprochovy a Tedražice již v této době připadly jako zbytkové statky novým

²⁵⁴ (1905), přítelkyně Alfreda Nobela.

²⁵⁵ KRÍŽ, M.: Nalžovské Hory v proměnách času. Klatovy 2008, s. 41.

majitelům. Dalovice, Přebořice a Zavlekov propadly parcelaci celé. Eduard pronajal dvory Nalžovy, Sedlečko a Krutěnice a z průmyslových závodů pivovar, sýrárnu, cihelnu a dva lihovary a ještě nějaký čas se snažil hospodaření vzkřísit.²⁵⁶ Je velice pravděpodobné, že hledal pomoc i u majitelů okolních panství. To lze soudit podle zápisů v knize návštěv, ve které v této době nechybí podpisy majitelů zámků a panství Bezděkov, Chanovice, Lnáře a Kozel. Výsledky hospodaření byly však i přes veškeré snahy Eduarda a jeho nájemců velmi slabé, majitele provázely stále exekuční výměry a navíc od roku 1934 dohlížel na chod panství vnucený správce. V ten samý rok nalžovský zámek vyhořel podruhé. Opět byly zasaženy „pouze“ vnitřní interiéry.

²⁵⁶ Dvory Nalžovy, Sedlečko a Krutenice Eduard pronajal bratrům Richterovým.

Závěr

V roce 1937 po hospodářských nezdarech nakonec ing. Eduard nalžovský zámek a statky v Sedlečku a Krutěnicích prodal za 7 500 000 korun bratrům Františku a Karlu Müllerovým.²⁵⁷ Ve vídeňském *Haus-, Hof- und Staatsarchiv* se dochoval popis nalžovského velkostatku nabízeného k prodeji:²⁵⁸

„Velkostatek, jehož vlastníkem je ing. Eduard Taaffe, leží v obci Nalžovy, p. Stříbrné Hory. Ekonomie jest rozvedena do 3 dvorů, a sice Nalžovy, Sedlečko, Krutenice a měří celkem 229 ha polí, 82 ha luk, 12 ha zahrad, 9 ha pastvin, 128 ha rybníků, 515 ha lesů, 4 ha stavební plochy, 0,6 ha neplodné a 3 ha jiné půdy. Rybníkářství jest samostatné, sádky jsou připojeny ke dvoru Sedlečko. Ekonomie jest propachtována, rovněž tak rybníčné hospodářství a sýrárny a roční pachtovné činí 221 000Kč za ekonomii a 100 000Kč za rybníky a sýrárny. Pozemková reforma jest provedena a velkostatek jest propuštěn ze záboru. Rybníční hospodářství jest 2-3 leté a přírůstek na hektar činí průměrně 200 kg ryb. Lesní hospodářství má výměru 515 ha včetně remísů na výměře asi 5ha, které jsou mimo hospodářské plány. Roční etat činí 2000 m³ dřeva převážně smrk, něco málo roztroušené dřeviny listnaté, borovice a modřiny. Lesy mají celkem 5 revírů, průměrná vzdálenost od dráhy jest 6 – 12km, státní silnice protíná celý velkostatek. Doba obmytná jest 80 let. Poslední hospodářský plán byl vyhotoven v roce 1925. Roční přírůstek činí asi 4m³ na 1ha, což svědčí o dobré bonitě lesů. (...) Při velkostatku jest zařízen průmysl sýrašský, známé značky, jehož ústředna leží v Nalžovech a vedlejší podniky v obou ostatních dvorech. Pivovar pronajatý Městskému pivovaru ve Volyni do r. 1942 (...), lihovar jest pronajat Lihovarskému družstvu v Nalžovech (...), cihelna komorová (...) jest pronajata současně s ekonomikou. (...) Honitba jest vlastní a mimo dvůr Nalžovy je v režii.

Zámek jest čtverhranný s vnitřní dvorem v dobrém stavu opatřený elektrickým osvětlením, studenou a teplou vodou s moderním hygienickým zařízením a 7 koupelnami. Pro osvětlování zámku jest zařízena vlastní elektrárna. Místností jest celkem 68 zařízených pokojů. Zařízení se ponechá až

²⁵⁷ S. ŠPALA, Nalžovské Hory 1380 – 1980. Klatovy 1980, s. 11.

na malé výjimky pokud se týče rodinných památek. (...) Cena prodejní jest 7,500. 000,- , lze převzít cca 3000 000.—Kč hypotéky velmi laciné.“

Kompletní se také dochoval seznam s vybavením nalžovského zámku, které si Eduard odvezl sebou do Irska. Ten je pro nás velmi cenný zejména z hlediska podoby jeho vnitřních interiérů. Dozvídáme se z něj, že se zde kromě běžných místností nacházely bílý a kuřácký salón, taneční sál, čínský pavilón, hudební síň, fotografická komora, pokoje nesoucí název svých barev (modrý, zelený, černý a červený), zasedací síň, císařský pokoj, dětské pokoje, nechyběla zde ani divadelní místnost a tzv. psací pokoj.²⁵⁹

Před svým odjezdem do Irska se Eduard rozhodl k odprodeji archivu ve veřejné aukci. Prodej nalžovského velkostatku a dražba uměleckých sbírek včetně knihovny a archivních dokumentů vzbudily velký zájem v domácím i zahraničním tisku, který spekuloval, co všechno se může nacházet ve zdejší knihovně a archivu. Zvláštní zájem o archiv ministerského předsedy projevovalo zejména Rakousko a Československá republika. Událost však z povzdálí sledovaly i jiné Evropské země. Ing. Taaffe se nakonec rozhodl aukci odvolat a přenechat veškeré listiny Československu. Československé ministerstvo vnitra pak provedlo inventarizaci nalžovského archivu. Do aukce se tak dostaly jen zbylé knihy ze zámecké knihovny a některé umělecké předměty. Dražbu knih a dalších materiálů z nalžovské knihovny pořádala antikvariátní firma Karel Zink. Některé z nich byly ještě částečně ohořelé po požárech v letech 1926 a 1934. Do výše zmíněné aukce bylo i přesto dáno zhruba 4000 svazků z původních 10 000 knih. Mayerlinské dokumenty o něž by byl zřejmě největší zájem, se však na zámku nenašly. Jako poslední do nich měla nahlédnout příbuzná ing. Jindřicha Taaffeho, Zoe hraběnka Wassilko-Serecki. Podle její výpovědi Jindřich později všechny spisy týkající se Mayerlingu na nalžovském zámku spálil.²⁶⁰

Když zámek a velkostatek v roce 1937 od Eduarda koupili bratři František a Karel Müllerovi, byly již objekty zámeckého areálu značně zanedbané. Noví majitelé se proto záhy pustili do oprav a rekonstrukcí hospodářských budov. Pokračovali v prosperující výrobě sýrů s přírodní plísní a založili " Nalžovské šlechtitelské podniky", kde byly vypěstovány speciální

²⁵⁹ Viz příloha.

²⁶⁰ MARKUS, G.: Causa Mayerling. Život a smrt Mary Vetserové. Praha 1992, s. 127.

odruhy žita a ovsa.²⁶¹ Fungující hospodářství sice dokázalo překonat druhou světovou válku, během únorových událostí roku 1948 se však nevyhnulo konfiskacím. Rodina Mülerova byla nucena emigrovat. Národní pozemkový fond v roce 1949 odprodal obci Nalžovy veškerý zámecký inventář vyjma několika kusů převzatých Akčním výborem v Klatovech. V roce 1956 polovinu zámku převzala Vojenská správa v Horažďovicích, která těchto prostorů využila k přípravě narukovaných nováčků na odbornost vojenského kuchaře. V druhé polovině byla zřízena základní škola, která zde fungovala až do roku 1996.²⁶² Po roce 1990 požádali Müllerovi o navrácení zabaveného majetku. Žádosti bylo vyhověno v restitucích po roce 1991. Nejprve získali zpět zámek a to roku 1993. Zbýlých nemovitostí se však dočkali až v roce 1998. Nějaký čas vrácené majetky pronajímali. Později se však rozhodli k jejich prodeji. Jejich původní snaha prodat panství jako celek se však ukázala nereálná, a tak jej nakonec rozprodali po částech. Novým majitelem zámku a okolního parku se tak v roce 2008 stala společnost Lamela Electric, a. s., jejímž podnikatelským záměrem je vybudovat v celém zakoupeném objektu lázeňsko léčebné rehabilitační centrum. Zámek má být zrenovován do stavu po přestavbě z roku 1840.

V současné době nalžovský zámek se zahradou a parkem představuje vzácnou ukázkou šlechtického sídla druhé třetiny 19. století, dokumentující životní styl příslušníků špičky tehdejší společnosti, a je o to cennější, že je v tomto regionu jedinou památkou tohoto druhu.

Jako každý zámek, má i ten nalžovský své tajemství, které se týká taaffovského archivu. V něm měly být uchovány citlivé dokumenty o „záhadné“ smrti korunního prince Rudolfa a jeho přítelkyně baronky Marie Vetserové v zámku Mayerling 30. ledna 1889. Archivy přitom byly na zámku celkem tři: dominikální, rodový a pozůstalost po ministerském předsedovi hraběti Eduardovi. Do dominikální se ukládaly, jak lze již soudit podle názvu, písemnosti týkající se velkostatku a na zámku zůstal i po prodeji novým majitelům. Archiv rodový byl o něco obsáhlejší, ale bohužel jeho značná část však shořela při zmíněném požáru. Zbýlé dokumenty si Ing. Eduard odvezl do Irska. Nejzajímavější třetí část, pozůstalost ministerského předsedy, údajně obsahovala celou řadu tajných listin. Mělo se jednat také o dokumenty

²⁶¹ KRÍŽ, M.: Nalžovské Hory v proměnách času. Klatovy 2008, s. 41.

²⁶² TAMTÉŽ, s. 86 – 89.

informující o smrti korunního prince a také korespondence vysokých politických činitelů, včetně dopisů císaře Františka Josefa I a korunního prince Rudolfa (a samozřejmě hraběte Eduarda). Do habsburského archivu byla ale prý většina těchto listin předána již krátce po Eduardově smrti, ovšem zda mezi nimi byly i dokumenty týkající se Mayerlingu, zůstává utajeno.

Informace týkající se tajných materiálů na nalžovském zámku odkrývající pozadí smrti korunního prince se dostala na veřejnost díky dílu Arthura Skedla, který v roce 1922 vydal rozsáhlou korespondenci Eduarda hraběte Taaffeho pod názvem *Der politische Nachlass des Grafen Eduard Taaffe*. V předmluvě (datované 19. března 1921) píše, že dokumenty týkající se nešťastné smrti korunního prince Rudolfa do vydání nezahrnul.²⁶³ Navíc roku 1934 nalžovský zámek opět vyhořel. I tentokrát byly zasaženy „pouze“ vnitřní interiéry. Nejvíce však požár zasáhl právě archiv, díky čemuž dodnes vyvstává řada spekulací nad jeho „tajným“ obsahem.

Co se týče Mayerlinských dokumentů existuje ještě jedna hypotéza. Jako poslední do nich měla údajně nahlédnout příbuzná ing. Jindřicha Taaffeho, Zoe hraběnka Wassilko-Serecki a právě podle jejího pozdějšího vyprávění měl Jindřich později všechny spisy týkající se smrti korunního prince Rudolfa spálit.²⁶⁴ Pravdu se dnes dozvíme jen těžko, ale naděje některých badatelů, že se při současné rekonstrukci zámku tajemné dokumenty objeví, je pravděpodobně lichá.

²⁶³ SKEDL, A.: *Der politische Nachlass des Grafen Eduard Taaffe*. Wien 1922, s. 7.

²⁶⁴ MARKUS, G.: *Causa Mayerling. Život a smrt Mary Vetserové*. Praha 1992, s. 127.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv Taaffe

- Kart. 1: Taaffe 1652 – 1830
- Kart.. 13: Böhmisches Akten 1793 – 1856
- Kart.. 14: Genealogische Forschungen 1676 – 1874
- Kart.. 15 Schloss Ellischau 1843 – 1847

Literatura

- BASS, E.: *Křižovatka u Prašné brány*, Praha 1947.
- BÍLEK, T.: *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, Praha 1882.
- BÍLEK, T.: *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 II*, Praha 1883.
- BUBEN, M.: *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994.
- BURKE, B.: *Genealogical and heraldic history of landet gentry of Ireland*, London 1912.
- BŮŽEK, V., HRDLIČKA, J., KRÁL, P., VYBÍRAL, Z.: *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002.
- CERMAN, I.: *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*. Praha 2008.
- O'CONNOR, J.: *History of Ireland 1798 – 1924*, London 1926.
- CURTIS, E.: *A history of Ireland*, London 1936.
- ČORNEJ, P.: Bělina, P.: *Slavné bitvy naší historie*, Praha 1993.
- DAVIES, N.: *Ostrovy: dějiny*, Praha 2003.
- FRANK, J.: *Irsko*. Praha 2006.
- FRANK, J.: *Konflikt v Severním Irsku*. Praha 2006.
- GALL, F.: *Österreichische Wappenkunde*, Wien 1992.
- Die Grafen Taaffe in Österreich (Aus dem biographischen Lexikon des Kaiserthums Österreich XLII. Band.). Wien 1881.
- Genealogie der Grafen Taaffe (aus dem Englischen Übersetzt), Wien 1862.
- HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996.
- HAMANNOVÁ, B.: *Rudolf, korunní princ a rebel*, Praha 1993.
- HERRE, F.: *Císař František Josef I. Jeho život jeho doba*. Praha 1998.
- HLAVAČKA, M.: *Karel Albrecht, příběh druhého zimního krále*, Praha 1997.
- JACKSON, T. A.: *Dějiny Irska*, Praha 1951.
- JANÁČEK, J.: *Valdštejnova smrt*, Praha 1970.

- KNAR, W.: *Das Ministerium des Grafen Taaffe und die soziale Frage*. Wien 1948.
- KOLÁČNÝ, I.: *Řády a vyznamenání*, in: kolektiv autorů, *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526 – 1918*, Praha 2003.
- KOLÁŘ, M., SEDLÁČEK, A.: *Českomoravská heraldika I.*, Praha 1902.
- KOVÁŘ, M., TUMIS, S.: *Zrození velmoci. Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603-1746)*, Praha 2007.
- KOVÁŘ, M.: *Anglie posledních Stuartovců (1658 – 1714)*, Praha 1998.
- KOVÁŘ, M.: *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603 – 1689*, Praha 2001.
- KRISTEN, Z.: *Odhalení o Valdštejnově zradě a smrti*, Praha 1934.
- KUTHAN, J.: *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*, Praha 2001.
- LOBKOWICZ, F.: *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha 1995.
- LODGE, J.: *The Peerage of Ireland or a genealogical History of the present Nobility of that Kingdom*, Dublin 1789.
- MAC LYSAGHT, E.: *Irish Families*, Dublin 1978.
- MAŠEK, P.: *Modrá krev*, Praha 1999.
- MAŤA, P.: *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MAUROIS, A.: *Dějiny Anglie*. Praha 1995.
- MILLER, J.: *Odložený zrod Leviatana*. Praha 2006.
- MORGAN, O. F. a kol.: *Dějiny Británie*. Praha 1991.
- MOODY, F. T.: *The Course of Irish History*. Dublin 1984.
- PAŘEZ, J., KUCHAROVÁ H.: *Hyberni v Praze, Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629-1786)*, Praha 2001.
- PILNÁČEK, J.: *Rody starého Slezska*, Jílové u Prahy 1969.
- POLIŠENSKÝ, J.: *Třicetiletá válka a evropská krize XVII. století*, Praha 1970.
- POLIŠENSKÝ, J.: *Anglie a Bílá hora*, Praha 1949.
- POLIŠENSKÝ, J.: *Dějiny Británie*, Praha 1982.
- POLIŠENSKÝ, J.: SNIDER, F.: Změny ve složení šlechty v 16.-17. století, in: *Československý časopis historický* 20/1972, s. 515 – 520.
- PROCHÁZKA, J. F.: *Topographisch-statistischer Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen, zugleich Adressenbuch sämtlicher bei demselben angestellten Beamten, des Forstpersonals usw.*, Prag 1891.
- REBROVÁ, A.: *Zaniklý zámek Ráj v osudech staletí*, Karviná 2002.
- RYBÁK, J.: *Dějiny města Hor Stříbrných, Stříbrné Hory* 1898.
- SKELD, A.: *Der politische Nachlass des Grafen Eduard Taaffe*, Wien 1922.

- SCHMID, L., BAROCH, M.: *Irská a skotská emigrace do střední Evropy*, in: Heraldická minucí 1987-1988, Praha 1988.
- SCHMID, L.: *Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století*, I. část, SH 33, 1986.
- SCHMID, L.: *Irská emigrace do střední Evropy v 17. – 18. století*, II. část, SH 33, 1986.
- SCHMIDT, L.: *Irští lékaři v Čechách*, Praha 1968.
- SCHMIDT, L.: *Dr. Jan Theobald Held a potomci irských emigrantů v Praze*, in: Praktický lékař, 62/1962, s. 61 – 63.
- ŠLOSARČÍK, I.: *Politický systém Irska*. Praha 2007.
- ŠMERDA, M.: *Těšínsko před povstáním v roce 1766*. Opava 1962.
- TAAFFE, C.: *Memoirs of the Family of Taaffe*, Viena 1886.
- TAYLOR, A. J. P.: *Poslední století habsburské monarchie*, Brno 1998.
- VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998.
- WURZBACH, C. VON.: *Die Grafen Taaffe in Oesterreich*, Wien 1881.
- ŽUPANIČ, J., HORČIČKA, V., KRÁLOVÁ, H.: *Na rozcestí. Rakousko-uherská zahraniční služba v posledních letech existence monarchie*. Praha 2009.